

østlandsforskning
Eastern Norway Research Institute

ØF-rapport 13/2015

Vern av tidligere Hjerkinnskytefelt Konsekvenser for landbruket av to vernealternativ

Av

Hans Olav Bråtå

Rapport

Østlandsforskning er et forskningsinstitutt som ble etablert i 1984. Instituttet har siden 2011 vært organisert som et aksjeselskap med Hedmark fylkeskommune, Oppland fylkeskommune, Høgskolen i Lillehammer, Sparebanken Hedmark og Stiftelsen Østlandsforskning som eiere. Østlandsforskning er lokalisert på Lillehammer, men har også et kontor på Hamar.

Instituttet driver anvendt, tverrfaglig forskning og utvikling. Østlandsforskning er orientert mot en bred og sammensatt gruppe brukere. Den faglige virksomheten er konsentrert om to områder:

- Næringsliv og regional utvikling
- Velferd, organisasjon og kommunalforskning

Østlandsforskning viktigste oppdragsgivere er departementer, fylkeskommuner, kommuner, statlige etater, råd og utvalg, Norges forskningsråd, næringslivet og bransjeorganisasjoner.

ØF-rapport 13/2015

Vern av tidligere Hjerkinn skytefelt Konsekvenser for landbruket av to vernealternativ

av

Hans Olav Bråtå

Tittel: Vern av tidligere Hjerkinnskytefelt. Konsekvensutredning av landbruksinteresser.

Forfatter: Hans Olav Bråtå

ØF-rapport nr.: 13/2015

ISBN nr.: 978-82-7356-754-3

ISSN nr.: 0809-1617

Prosjektnummer: 1269

Prosjektnavn: Vern av tidligere Hjerkinnskytefelt. Konsekvenser for landbruk av to vernealternativer

Oppdragsgiver: Fylkesmannen i Oppland

Prosjektleder: Hans Olav Bråtå

Referat: Stortinget vedtok i 1999 at tidligere Hjerkinnskytefelt skulle tilbakeføres til naturen, og inkluderes i de eksisterende verneområdene på Dovrefjell. Det er utarbeidet to alternativer til vern. I denne rapporten er disse to alternativene vurdert i forhold til konsekvenser for landbruket. Sammenligningsgrunnlaget er 0-alternativet (forventet utvikling gitt at området ikke vernes, men der det store naturrestaureringsprosjektet er gjennomført i tråd med vedtatt prosjektplan). Området brukes i første rekke som beite for sau, men har tidligere også vært brukt av storfe. Rapporten dokumenterer landbruksinteressene knyttet til området, med særlig vekt på dets betydning for sauedriften. Alternativ 2 er det mest fordelaktige for landbruket, særlig fordi en da bevarer Vålåsjøhøvegen, samt vegene til Snøheim og Veslli. Dette gir bedre tilgang i forbindelse med ettersyn og sanking. Rapporten har en vurdering av forutsetninger og muligheter for videreføring av aktuelle veger mht forurensningsfare, sprengningsfare og utgifter til vedlikehold. Rapporten gir en kort vurdering av forskjeller mellom dagens situasjon og «0»-alternativet.

Emneord: Skytefelt, KU, landbruk, Hjerkinnskytefelt, saueneiering, Snøheim

Dato: Mars 2016

Antall sider: 108

Pris: Kr 170,-

Utgiver: Østlandsforskning
Postboks 223
2601 Lillehammer

Telefon 61 26 57 00
Telefaks 61 25 41 65
epost: post@ostforsk.no
<http://www.ostforsk.no>

Publikasjonen er vernet etter åndsverkloven. Eksemplarfremstilling utover til privatbruk, er bare tillatt når det er hjemlet i lov eller avtalt med Kopinor (www.kopinor.no). Utnyttelse i strid med lov eller avtale kan medføre erstatnings- og straffeansvar.

FORORD

Stortinget vedtok i 1999 at tidligere Hjerkinnskytefelt skulle legges ned, tilbakeføres til naturen og innlemmes i eksisterende verneområder. Forsvarsbygg gjennomfører norgeshistoriens største naturrestaureringsprosjekt i tråd med vedtatt prosjektplan. Fylkesmannen i Oppland fikk i oppdrag fra overordnede miljømyndigheter å starte opp verneplanprosessen i 2013.

Fylkesmannen har utarbeidet to ulike alternativer til vern av området. Alternativ 1 omfatter en stor nasjonalpark og et mindre landskapsvernområde. Alternativ 2 har en noe mindre nasjonalpark, større landskapsvernområder og et biotopvernområde. I alternativ 2 åpnes det for at Snøheimvegen, Vålåsjøhøvegen og vegen fram til Veslli/Rollstadsætri skal bestå jf. føringer i brev fra Klima- og miljødepartementet av 2. juli 2015. Denne rapporten er en konsekvensvurdering av disse to alternativene i forhold til den tenkte situasjonen i 2020 der naturrestaureringsprosjektet er gjennomført (med unntak av Snøheimvegen), men uten at området er vernet (0-alternativet).

Under arbeidet har en rekke personer vært intervjuet og det er kommet verdifulle innspill. Vi takker alle som har engasjert seg i dette og som dermed har bidratt til at saken er belyst så godt som mulig innen de aktuelle rammene. Vi takker fylkesmannen i Oppland for oppdraget.

Rapporten er utarbeidet av forsker 1 Hans Olav Bråtå ved Østlandsforskning.

Lillehammer, mars 2016

Merethe Lerfald
forskningsleder

Hans Olav Bråtå
prosjektleder

INNHOOLD

1	Bakgrunn	11
1.1	Forslag til vern av tidligere Hjerkinnskytefelt.....	11
1.2	Utrede hvilke konsekvenser ulike vernealternativer har for landbruket	13
2	Metodikk ved Konsekvensutredninger og Datagrunnlag for denne utredningen	15
2.1	Metodikk ved konsekvensutredninger	15
2.2	Data og datainnsamling.....	17
2.3	Metodiske vurderinger	18
2.4	Inndeling i delområder	19
2.5	Sammenligningsområde.....	21
3	Alternativer	23
3.1	«0»- alternativet.....	23
3.2	Alternativ 1 - nasjonalpark og landskapsvernområde	26
3.2.1	Nasjonalpark – alternativ 1	26
3.2.2	Landskapsvernområde	30
3.3	Alternativ 2 – nasjonalpark, landskapsvernområde og biotopvernområde	34
3.3.1	Nasjonalpark.....	34
3.3.2	Landskapsvernområde	37
3.3.3	Biotopvernområde	37
4	Verdi for landbruket og verdivurdering	41
4.1	Områdebeskrivelse.....	41
4.1.1	Landskap, klima, geologi og vegetasjon	41
4.1.2	Beitekvalitet og - kapasitet	42
4.1.3	Eiendomsrett, bruksrett og historisk bruk av området.....	47
4.2	Befolkningsutvikling og utvikling innen jordbruket i Lesja og Dovre.....	50
4.3	Dagens bruk av området til landbruk.....	52
4.3.1	Jora Beitelag.....	52
4.3.2	Reindøl Beitelag	59
4.3.3	Rettighetshavere i Hjerkinns utmåling.....	60
4.4	Forsvarsbygg sitt beiteforsøk med storfe	60
4.5	Støtteordninger og tilskudd i forbindelse med husdyr samt i forhold til rovvilt	61
4.6	Ønsker og vurderinger om framtidig bruk av området til landbruk	62
4.6.1	Storfe, sau, hest og setring	62
4.7	Verdisetting av jordbruk.....	65
4.7.1	Fastsetting av verdi for sau	65
4.7.2	Fastsetting av verdi for storfe og hest	70
4.8	Sammenligningsområder	70
5	Omfang	73
5.1	Vurderinger av omfang for sau.....	73

5.1.1	Alternativ 1 (nasjonalpark og landskapsvernområde) i forhold til «0»-alternativet	75
5.1.2	Alternativ 2 i forhold til «0»-alternativet	78
6	Vurderinger av drift og vedlikehold av veger	81
7	Konsekvenser av to vernealternativer	85
7.1	Konsekvenser for saueneæringen	85
7.1.1	Sammenstilling av konsekvens for delområder og alternativer	85
7.1.2	Konsekvenser og effekter av vernealternativ 1 for saueneæringen i forhold til 0-alternativet	88
7.1.3	Konsekvenser og effekter av vernealternativ 2 for saueneæringen i forhold til 0-alternativet	89
7.2	Fordeler og ulemper i forhold til beiting av storfe og hest	89
7.2.1	Storfe	89
7.2.2	Hest	90
8	Avbøtende og kompenserende tiltak samt innspill til forvaltningsplan	91
8.1.1	Avbøtende og kompenserende tiltak for alternativ 1 i forhold til alternativ 0.....	91
8.1.2	Avbøtende tiltak for alternativ 2 i forhold til alternativ 0.....	92
8.2	Innspill i forhold til forvaltningsplan.....	92
9	Noen Konsekvenser av «0»-alternativet i forhold til dagens situasjon	95
9.1	Bakgrunn	95
9.2	Vurdering av «0»-alternativet i forhold til dagens situasjon.....	95
9.3	Mulige avbøtende tiltak ved «0» alternativet jf dagens situasjon.....	98
10	Referanseliste	99
11	Vedlegg.....	101
11.1	Vedlegg 1: Intervjuguider	101

Figurer

Figur 1. Utredningsområdet.....	12
Figur 2. Konsekvensvifta.....	16
Figur 3. Utredningsområdet med delområder	20
Figur 4. «0» alternativet, med hovedtrekk i veger ved dette alternativet.	25
Figur 5. Alternativ 1.	27
Figur 6. Alternativ 1 i området Tverrfjellet og Hjerkinn	31
Figur 7. Alternativ 2.	35
Figur 8. Alternativ 2, utsnitt av området ved Tverrfjellet og Veslli/Rollstadsætri.	36
Figur 9. Grøndalen, mot sørvest.	41
Figur 10. Beitekart sau.	44
Figur 11. Beitekart storfe.	45
Figur 12. Moskus langs Grøna i vestre del av Grøndalen.	46
Figur 13. Hjerkinn utmåling.	48
Figur 14. Folkemengde i Dovre og Lesja, 2008-2015.	50
Figur 15. Oversikt over antall turer som medlemmer av Jora Beitelag hadde langs vegstreknings i skytefeltet i 2014, saltsteiner, samlekvæver og fremtidig tilsynsbu (Maribu).	57
Figur 16. Fordeling av sau med radiobjeller 1.august 2014.	66
Figur 17. Fordeling av sau med radiobjeller 1. september 2014.	66
Figur 18. Verdisetting av delområdene i forhold til verdi for sau.	68
Figur 19. Samlet konsekvens for sauedrift ved alternativ 1 i forhold til 0-alternativet.	86
Figur 20. Samlet konsekvens for sauedrift ved alternativ 2 i forhold til 0-alternativet.	87

Tabeller

Tabell 1. Fordeling av areal med ulike beiteverdi for sau og storfe.	43
Tabell 2. Beitekapasitet for sau på fjellbeite med ulik kvalitet, samlet antall slepte dyr.	43
Tabell 3. Antall sysselsatte i jord- og skogbruk i Dovre og Lesja 2009 -2014.	51
Tabell 4. Antall foretak med sau og antall vinterfôra sau over 1 år pr 1.januar.	51
Tabell 5. Jora Beitelag. Oversikt over antall medlemmer, antall slepte dyr på beite og tapsprosent for sau og lam i perioden 2008-2014.	52
Tabell 6. Reindøl Beitelag. Oversikt over antall medlemmer, antall slepte dyr på beite og tapsprosent for sau og lam i perioden 2008-2014.	59
Tabell 7. Kriterier for verdisetting av utmarksbeite for sau.	67
Tabell 8. Delområdene sin verdi for sauenæringen utfra beitekapasitet.	67
Tabell 9. Enkel sammenligning av parametere som påvirker bruk og ettersyn i Reindøl Beitelag sitt område og skytefeltet.	71
Tabell 10. Omfangsvurdering av delområde Vålåsjøhøvegen , ved alternativ 1 i forhold til «0»- alternativet.	75
Tabell 11. Omfangsvurdering av sentralområdet ved alternativ 1 i forhold til «0»-alternativet. ..	75
Tabell 12. Omfangsvurdering av Veslliområdet ved alternativ 1 i forhold til «0»-alternativet. ..	76
Tabell 13. Omfangsvurdering av Snøheimvegen ved alternativ 1 i forhold til «0»alternativet. ..	76
Tabell 14. Omfangsvurdering av Kollaområdet ved alternativ 1 i forhold til «0»alternativet.	77
Tabell 15. Omfangsvurdering av Grautbekkenområdet ved alternativ 1 i forhold til «0»alternativet.	77
Tabell 16. Omfangsvurdering av Vålåsjøhøvegen ved alternativ 2 i forhold til «0»alternativet. 78	
Tabell 17. Omfangsvurdering av det sentrale området ved alternativ 2 jfr «0»-alternativet.	78
Tabell 18. Omfangsvurdering av Veslliområdet ved alternativ 2 i forhold til «0»-alternativet. ..	79
Tabell 19. Omfangsvurdering av Snøheimvegen ved alternativ 2 i forhold til «0»alternativet. ..	79
Tabell 20. Omfangsvurdering av Kollaområdet ved alternativ 2 i forhold til «0»alternativet.	80
Tabell 21. Omfangsvurdering av Grautbekkenområdet ved alternativ 2 i forhold til «0»alternativet.	80
Tabell 22. Samlet konsekvensvurdering og rangering av alternativ 1 og 2 i forbindelse med suedrift i forhold til alternativ «0».	85

SAMMENDRAG

Stortinget vedtok i 1999 å legge ned Hjerkinns skytefelt. Det skulle tilbakeføres til naturlig tilstand og innlemmes i eksisterende verneområder. Fylkesmannen i Oppland gjennomfører verneplanprosessen på oppdrag fra overordnede miljømyndigheter. Forslaget til vern utløser ikke krav om konsekvensutredning, men Fylkesmannen har imøtekommet lokale ønsker om at det skal gjennomføres slike utredninger for landbruk og reiseliv.

Østlandsforskning har fått oppdraget med å vurdere hvilke konsekvenser forslaget om vern etter naturmangfoldloven har for landbruket. Oppdraget går ut på å utrede konsekvenser av to vernealternativer. Sammenligningsgrunnlaget er 0-alternativet, som er en forventet utvikling gitt at området ikke vernes. Ved 0-alternativet er naturrestaureringsprosjektet gjennomført og alle veier borte, med unntak av Snøheimvegen. Ved 0-alternativet legges det til grunn at denne består og forvaltes i tråd med anbefalingene i Horisont Snøhetta (Strand m.fl. 2013). Oppdraget går videre ut på å foreslå avbøtende og kompensierende tiltak for å redusere eventuelle negative konsekvenser av et framtidig vern.

Alternativ 1 er en stor nasjonalpark og et landskapsvernområde i sørøst. Alle veier er borte, men det åpnes for å tillate transport til Snøheim langs Gamle Snøheimvegen, som i dette alternativet utgjør et sammenhengende kjørespor. Alternativ 2 åpner for at Snøheimvegen, Vålåsjøhøvegen og vegen fram til Veslli/Rollstadsætri skal bestå jf. føringer i brev fra Klima- og miljødepartementet av 2. juli 2015. Alternativ 2 inneholder en noe mindre nasjonalpark. Landskapsvernområdet er noe større og omfatter Veslli med omkringliggende områder og hele Vålåsjøhøvegen i sør fram til Grisungen. I dette alternativet er det et biotopvernområde langs Snøheimvegen.

Landbruket er i dag en viktig næring i Dovre og Lesja. De fleste gårdbrukerne har jobb ved siden av gårdsbruket. Det medfører behov for høg effektivitet, også ved tilsyn med beitedyr. Ettersom området inngår i «jervesonen» er det ekstra viktig med hyppig tilsyn med beitedyr. Da blir veier særlig viktige.

I dag har området først og fremst betydning som beiteområde for sau. I utredningsområdet er det beiter til anslagsvis 5000 sau. Jora Beitelag slipper årlig litt i underkant av 1900 sauer og lam, og de fleste av disse (70 %) er i løpet av sesongen innom skytefeltet. Tyngdepunktet

av beitingen er i de sentrale og vestlig/sørlige deler av området, men sauens arealbruk har utvidet seg over tid nord og østover i skytefeltet.

Det slippes i dag vel 140 storfe, som beiter i utkanten av området i sør/sørvest. Det er litt beiting fra hest som trekker inn fra nord, fra organisert hestebeite i Stroplsjødalen. Området har historisk vært brukt til beite for storfe, men denne ble avsluttet omkring 1960 på grunn av skytefeltet. Lesja og Dovre fjellstyre får en årlig erstatning for tapte storfebeiter. Fra fjellstyrene og de bruksberettigede er det er håp om at slik beiting kan gjenopptas. Forsvarsbygg har samarbeidet med Dovre fjellstyre om et prosjekt der mulighet for gjenopptagelse av storfebeitingen er undersøkt. Området ble tidligere også brukt til hestebeiter, og det vurderes om dette kan gjenopptas i området ved Veslli.

Verdivurderingen av området for landbruket er basert på dets verdi for sau fordi det er denne bruken en i dag vet mest om. Utrekningsområdet er inndelt i 6 delområder og hvert av disse har fått en verdi utfra delområdets verdi som sauebeite. For hvert av delområdene har en antatt hvordan en del forhold av betydning for landbruket vil bli berørt ved alternativene 1 og 2 når disse er sammenlignet med 0-alternativet. Dette er en såkalt omfangsvurdering, altså hvor en utreder mulige resultater av de to alternativene. I konsekvensvurderingen har en forsøkt å finne ut hvor mye vernet har å si for hvert delområde når en samtidig tar hensyn til at delområdene har ulik verdi. Mulige virkninger for storfe og hest er tatt inn som tillegg ved diskusjon av konsekvenser.

Hovedkonklusjonen er at i forhold til landbruksinteresser er alternativ 2 bedre enn alternativ 1. Dette er særlig knyttet til større tilgjengelighet via veger til Snøheim, Veslli og Grisungen via Vålåsjøhøvegen. Vernereglene gir ellers i det store og hele gode muligheter for å fortsette med aktiviteter og gjennomføre en del tiltak som er sentrale for landbruket.

Ett aktuelt avbøtende tiltak ved alternativ 1 er å sette opp ei oppsynsbu i indre deler av Einøvlingen/Grisungdalen/Veslli områder som følge av vanskeligere tilgjengelighet for tilsyn og sanking. Tillatelse til bruk av Gamle Snøheimvegen til tilsyn og sanking er et annet avbøtende tiltak ved det alternativet. Det vil bli behov for flere samlekveer og saltsteiner, men endelig plassering må vurderes når en ser hvordan beitingen utvikler seg.

Behovet for avbøtende tiltak er vesentlig mindre ved alternativ 2, men det bør vurderes noen presiseringer i verneforskrifter for biotopvernområde og landskapsvernområde i forhold til bruk av hest og kjerre og sykkel ved ettersyn. Forholdene for ettersyn og sanking kan forbedres ved å forlenge landskapsvernområdet ved Grisungen til noe nedenfor Buahøin og beholde veg dit. Tilsvarende mindre justeringer ved Veslli er også foreslått, samt at det kan bli behov for flere samlekveer og saltsteiner.

Det er ikke antatt forurensningsfare fra vegen, men spørsmålet om mulige sprenglegemer er uklart. På bakgrunn av erfaringstall, og en minimumsstandard på vegene, er det antatt

at vedlikeholdsutgiftene kan komme på kr. 14 000 per km veg i skytefeltet. Ulike veger i skytefeltet vil trolig ha ulike behov for vedlikehold. Det bør organiseres et veglag.

Den største endringen for landbruket er overgangen fra dagens bruk og infrastruktur til 0-alternativet, altså at naturrestaureringsprosjektet er gjennomført i tråd med den vedtatte prosjektplanen. Dette er ikke utredet som KU, men rapporten gir en kort beskrivelse av konsekvensene av 0-alternativet i forhold til dagens situasjon og effekter av dette.

Tilbakeføring av vegnettet vil føre til at området blir mye vanskeligere i forbindelse med tilsyn og sanking og det øker sjansen for at færre fortsetter med sauedriften. Det er ledige sauebeiter i Dovre og oppbygging av nye besetninger er en mulighet, men det forutsetter blant annet svært langsiktige avtaler og at eksisterende rettighetshavere vil inngå slike avtaler.

1 BAKGRUNN

1.1 Forslag til vern av tidligere Hjerkinnskytefelt

Skytefeltet på Hjerkinnskytefelt ble etablert i 1923 og har vært det største skytefeltet Forsvaret har hatt i Sør-Norge. Det har vært brukt av både det norske forsvaret og allierte til en lang rekke skyteøvelser, herunder vanlig skarpskyting, skyting med artilleri og bombing. Bruken av skytefeltet til militær aktivitet ble avsluttet helt høsten 2008 og skytefeltet var da på 165 km². Skytefeltet tilbakeføres nå til naturen.

Fylkesmannen i Oppland har fått i oppdrag å utrede vern av tidligere Hjerkinnskytefelt etter naturmangfoldloven. Utredningsområdet er på ca. 179 km². Av dette ligger 20 % i Lesja kommune og 80 % i Dovre kommune, se Figur 1. Størrelsen på området som skal utredes utløser ikke krav om konsekvensutredning etter bestemmelsene i plan- og bygningsloven. Med unntak av reiseliv og landbruk, skal Fylkesmannen selv belyse konsekvensene av et vern.

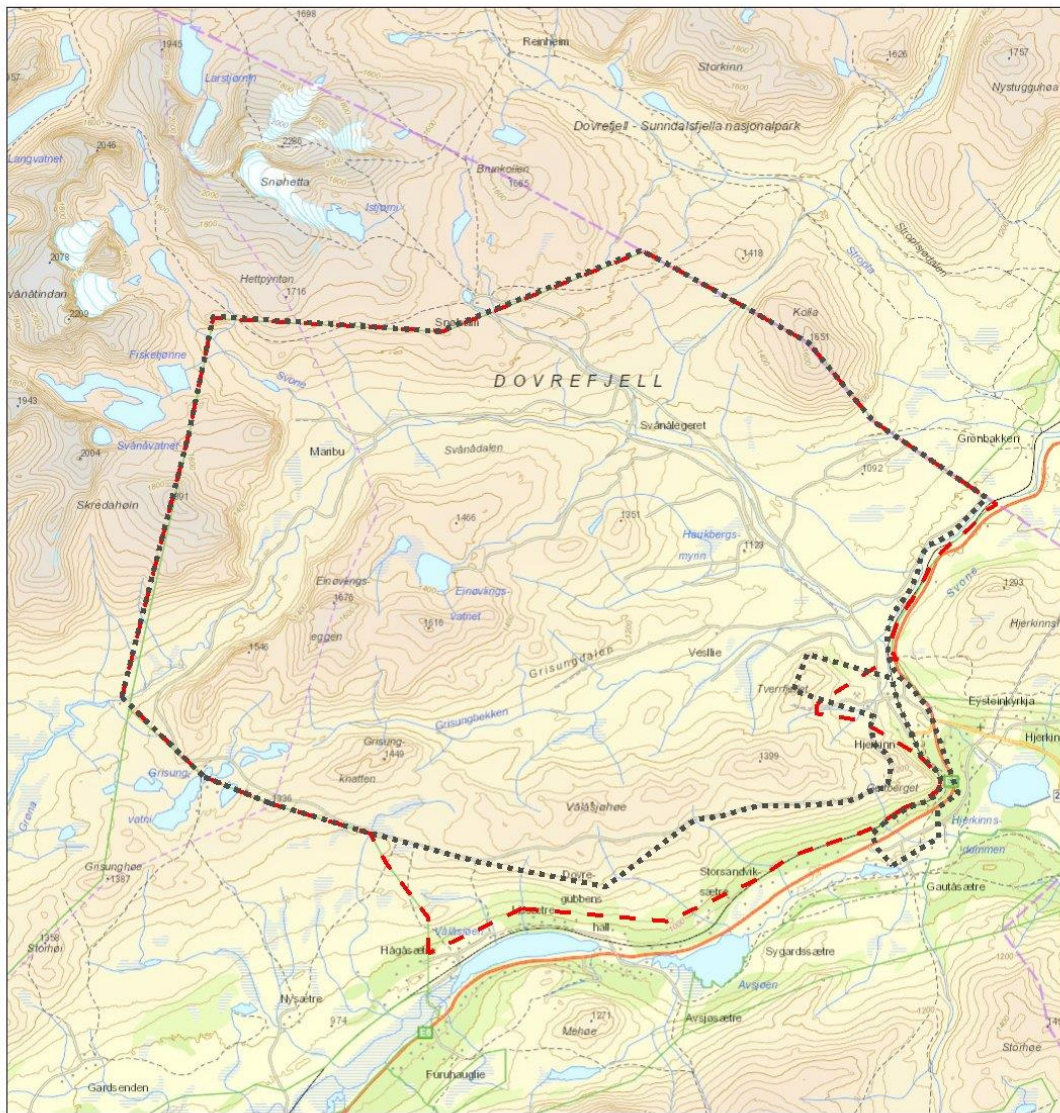
Utgangspunktet for verneplanen er at Stortinget i 1999 vedtok å legge ned Hjerkinnskytefelt, tilbakeføre det til naturlig tilstand og innlemme det i eksisterende verneområder. Forsvarsbygg fikk ansvar for å gjennomføre norgeshistoriens største naturrestaureringsprosjekt, der målet er at området kan bli «en naturlig del av det nasjonalt og internasjonalt verneverdige høyfjellsøkosystemet på Dovrefjell». Denne tilbakeføringen og vernet skal være en kompensasjon for tapet av miljøverdier ved opprettelsen av Regionfelt Østlandet.

Det følger av vedtatt plan for naturrestaureringsarbeidet og seinere stortingsvedtak at alle veger skal tilbakeføres/fjernes, med unntak av Snøheimvegen. Beslutningen om Snøheimvegen skal tilbakeføres eller bli liggende er utsatt til 2017.

I verneplanarbeidet skal Fylkesmannen dokumentere verneverdiene knyttet til landskap, natur, geologi, kulturminner, samt plante- og dyreliv. Videre skal ulike inngrep og brukerinteresser i området kartlegges for å vurdere hvordan disse kan påvirke verneverdiene, og hvordan vern kan påvirke brukerinteressene. Konsekvensutredningen (KU) for landbruket vil utgjøre en del av dette.

Figur 1. Utredningsområdet.

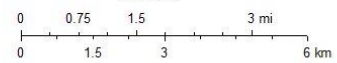
Hjerkinns - utredning - verneområde

January 19, 2016

- Skytefeltgrense
- Utredningsgrense

1:80,000

1.2 Utrede hvilke konsekvenser ulike vernealternativer har for landbruket

Formålet med konsekvensutredningen

«Formålet med denne konsekvensutredningen (KU for landbruket) er å få fram konsekvenser av et vern for landbruket, positive og negative. Den skal sikre at landbrukets interesser blir ivaretatt under planleggingen og når en avgjørelse blir tatt i saken.»

I utlysningen av oppdraget er det gitt en nærmere spesifisering av hva utredningen skal omfatte. Dette er ytterligere presisert i notat av 28.8.2015 fra fylkesmannen i Oppland på bakgrunn av brev fra Klima- og miljødepartementet den 2.7.2015. I det brevet heter det følgende:

«KLD ber om at verneforslaget, når det sendes på høring, inneholder et forslag om vern av hele eller deler av området som landskapsvernområde som et alternativ til vern av hele eller deler av området som nasjonalpark. Vi ber videre om at det i et av alternativene åpnes for at følgende veier skal bestå: Snøheimvegen, Vålåsjøhøvegen og veien frem til Veslli/Rollstadsætri.»

Oppdraget ble justert noe i august 2015 som følge av brevet fra departementet. Ifølge Fylkesmannens notat av 28.8.2015 skal utredningen mer spesifikt også omfatte følgende punkter:

1. Utredningen skal beskrive dagens landbruksaktivitet i området, planer og aktuell framtidig bruk. Sentrale temaer er knyttet til beitebruk og omfatter tilsyn og sanking, tekniske installasjoner, skadedokumentasjon og skadefelling (rovdyr), samt betydningen utmarksbeitet i dette området har for landbruket i de to berørte kommunene.

Beskrivelsen skal basere seg på rapporten «Hjerkinnskytefelt – fagrapport landbruk» (Lorentzen, 2015) og annen eksisterende kunnskap. *Utredningen skal videre inneholde en sammenligning med beitebruken i et mest mulig tilsvarende område slik utredningsområdet vil framstå når veger er tilbakeført jf. overordna vedtak (utredningsområdet ligger innenfor jerveprioritert område). Tilgjengelige positive virkemidler for å opprettholde beitedrift skal beskrives.*

2. Utredningen skal få fram konsekvensene av to vernealternativer jf. vedlagte kart med aktuelle verneformer med grenser (hhv. nasjonalpark, landskapsvernområde og biotopvernområde), med tilhørende forskrifter. Sammenligningsgrunnlaget er 0-alternativet (forventa utvikling gitt at området ikke vernes). Det ene vernealternativet innebærer at Snøheimvegen fjernes (samt at øvrige veger også fjernes i henhold til vedtatt plan for naturrestaureringsarbeidet). Det andre alternativet innebærer at

Snøheimvegen, Vålåsjøhøvegen og vegen inn til Veslli/Rollstadsætri blir liggende¹. I det første alternativet inngår også Rollstadsætri/Veslli i nasjonalpark og konsekvensene av å fjerne bygningene skal utredes for dette alternativet.

3. Utredningen skal foreslå avbøtende tiltak for å redusere de eventuelle negative konsekvensene som kommer fram i punkt 2. Dette kan skje både gjennom utforming av grenser, verneregler og forslag til føringer i en forvaltningsplan, herunder eventuelt behov for flere tilsynsbuer. Effekten av dagens tilskuddsordninger for landbruket skal vurderes. Muligheter for å bruke alternative beiteområder skal undersøkes.

Videre avgrensning

Denne utredningen er i samråd med oppdragsgiver avgrenset til tradisjonelle landbruksaktiviteter og forutsetninger for å utøve dem. Hovedtema er derfor:

- Eksisterende og potensiell beiting av sau, storfe og hest
- Bruken av veger i forbindelse med ettersyn og sanking
- Andre typer tiltak, som saltsteiner, oppsynsbuer, mobile innhegninger m.v.
- Eventuell setring
- Behov for oppfølging i forhold til rovviltproblematikk, særlig jerv

Dette vil bli vurdert i forhold til utviklingstendenser i de omliggende bygdene og ulike nasjonale føringer som kan påvirke muligheten til å utøve beitebruk. Det siste er særlig knyttet til rovviltproblematikken og krav/behov for ettersyn som følge av at området ligger i en «jervesone».

Utvidelse av oppdraget

Fylkesmannen åpner i e-mail av 25.11.2015 opp for at utredningen kan utvides med et tilleggskapittel om konsekvenser av allerede vedtatte planer. Med utgangspunkt i en kort beskrivelse av tidligere prosesser og vedtak, kan dette kapittelet gi en beskrivelse av de konkrete konsekvensene gjennomføringen av naturrestaureringsplanen vil ha for beitebrukerne med utgangspunkt i dagens situasjon. I den sammenheng kan det foreslås aktuelle avbøtende tiltak for å redusere konsekvensene. Dette innebærer ifølge Fylkesmannen ikke noen åpning for noe nytt alternativ enn det som følger av brevet fra Klima- og miljødepartementet av 2. juli i år, og at eventuelle avbøtende tiltak må dreie seg om noe annet enn å beholde ytterligere vegstrekninger.

¹ Dette inkluderer lokalt ansvar for vegvedlikehold, samt eventuell forurensning og eventuelle blindgjengere som kan være igjen i veglegemet.

2 METODIKK VED KONSEKVENsutREDNINGER OG DATAGRUNNLAG FOR DENNE UTREDNINGEN

2.1 Metodikk ved konsekvensutredninger

Konsekvensanalyser er i stor grad basert på en framgangsmåte som er beskrevet i Håndbok V712 som ble utgitt av Statens vegvesen i 2014.

Ved konsekvensanalyser vurderes det hvordan ett eller flere tiltak vil påvirke miljøet eller et område. De foreslåtte tiltakene vurderes i forhold til hvordan dagens situasjon (0-alternativet) vil være noen år fram i tid gitt pågående trender og vedtatte planer.

Ved vurderingen av alternativene (0 og de øvrige alternativer) er disse tre begrepene sentrale:

- **Verdi.** Med dette menes en vurdering av hvor verdifullt et område er.
- **Omfang.** Dette er en vurdering av hvor mye området påvirkes.
- **Konsekvens.** Med konsekvens menes fordeler og ulemper som et tiltak vil medføre i forhold til alternativ 0. Konsekvens framkommer når en sammenstiller områdets verdi og omfanget av påvirkningen på området.

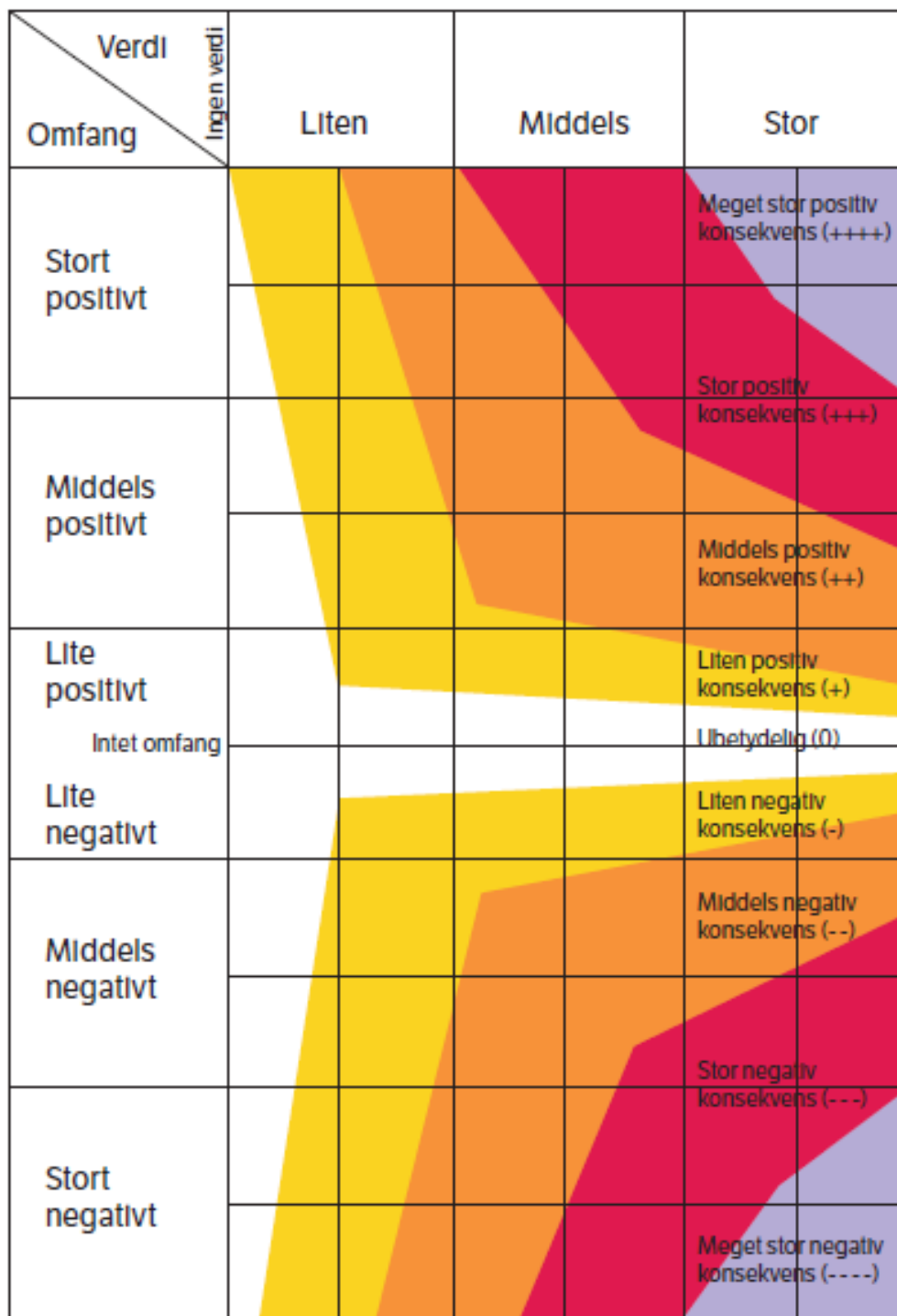
Som bakgrunn for dette deles utredningsområdet inn i mindre delområder.

Verdivurderingen skjer på bakgrunn av fagtradisjoner og overordna føringer. Hensikten er å skille mellom verdifulle og mindre verdifulle områder. For de aktuelle deltema, som sauebeiting, får hvert område en verdi på skalaen liten – middels – stor. Dette er en glidende skala, der en pil gir mulighet til å nyansere verdivurderingen, f.eks. om et område ligger i grenselandet mellom liten og middels verdi.

Omfangsvurderingen skal vise hvor stor negativ eller positiv påvirkning det aktuelle tiltaket har for et delområde. I denne utredningen vurderes omfanget i forhold til referansesituasjonen 0-alternativet, som er forventet utvikling gitt at området ikke vernes. Ved 0-alternativet er naturrestaureringsprosjektet gjennomført og alle veger borte (med unntak av Snøheimvegen). Årsaken til at dagens situasjon ikke er referansesituasjonen er at vi ikke skal utrede konsekvenser av allerede vedtatte planer som er under gjennomføring. Omfangsvurderingen gis på en skala mellom stort negativt – stort positivt.

Med **konsekvens** menes de fordeler og ulemper som tiltaket vil medføre i forhold til 0-alternativet. Konsekvensgraden for et alternativ framkommer ved å sammenstille verdi og omfang. Dette skjer via «konsekvensvifta», Figur 2. Konsekvensvurderingen gis på en ni-delt skala fra meget stor negativ til meget stor positiv konsekvens.

Figur 2. Konsekvensvifta.

Kilde: Statens vegvesen (2014:130).

Utredningen skal foreslå avbøtende tiltak for å redusere de eventuelle negative konsekvensene som kommer fram. Dette kan skje både gjennom utforming av grenser, verneregler og forslag til føringer i en forvaltningsplan

Kompenserende tiltak er tiltak som kan kompensere for de negative konsekvensene. For eksempel å erstatte viktige natur- og miljøverdier som går tapt ved inngrep. I dette tilfellet kan f.eks. flytting av besetninger være et kompenserende tiltak.

2.2 Data og datainnsamling

Dokumentstudier, intervjuer og befarings

Dokumentstudier omfatter i utgangspunktet alle typer skriftlige kilder. I forbindelse med denne utredningen har vi gjennomgått ulike typer dokumenter. Disse inkluderer forslagene til vern og høringsuttalelser så langt. Videre er aktuelle rapporter og notater gjennomgått. Dette gjelder særlig Haugen (1952), Selsjord (2002) og Lorentzen (2015). De to sistnevnte har vært viktigst, og den sistnevnte er oppdatert med nye registerdata. Det er gjennomført kartstudier av blant annet beiter for sau og storfe. Det er gjennomført flere befarings i og nær utredningsområdet.

Det er gjennomført intervjuer med representanter for Dovre og Lesja landbrukskontor, Dovre Fjellstyre, Lesja fjellstyre samt den stedlige representant for Statskog med hensyn til Hjerkinns Utmåling. Videre er det gjennomført intervjuer med representanter for Jora Beitelag og Reindøl Beitelag samt for Hjerkinns Fjellstue. Intervjuene er gjennomført på bakgrunn av en intervjuguide og de fleste intervjuene ble gjennomført på stedet. To intervjuer er gjennomført via telefon. Til sammen er det gjennomført 9 intervjuer, hvorav en person er intervjuet to ganger. Intervjuguidene er vedlagt (se vedlegg 1).

Datakvalitet

Dokumentstudier forutsetter tilgang til alle relevante skriftlige kilder. Vi har hatt tilgang til alle aktuelle dokumenter fra Fylkesmannen i Oppland og andre kilder. Vi anser tilgangen på dokumenter, og deres kvalitet som tilfredsstillende. Unntaket er kart som viser beitebruk for sau slik dette er framkommet i Kilden². Disse kartene viser en for liten beitebruk i utredningsområdet sammenlignet med faktisk bruk slik dette er registrert via radiobjellene. Dette igjen gir grunnlag for spørsmål om kvalitet på det kartmaterialet generelt og data som er utledet av kartene, som antall sau og storfe per km². Disse kartene er dermed brukt med en viss forsiktighet.

2

http://kilden.skogoglandskap.no/?topic=arealinformasjon&X=6903282.29&Y=199057.09&zoom=5&lang=nb&bgLayer=graa_tone_cache&layers_opacity=0.35&layers=beite_sau_km2 (nedlastet 12.11.2015).

Prosjektets rammer setter begrensninger på hvor mange en kan intervju. Vi har derfor lagt vekt på å snakke med formelle representanter for rettighetshavere samt beitelagene. Vi anser dette som tilfredsstillende for å få fram hovedtrekk og svar på spørsmål som ikke dekkes via dokumenter. Ved å bruke flere typer data har vi også et grunnlag for å få et så fylldig materiale som mulig og for å kunne kontrollere ulike opplysninger mot hverandre.

Det er vår vurdering at de innsamlede data gir et godt nok grunnlag til å vurdere hvilke konsekvenser de to verneforslagene har for landbruksinteressene i området. Videre at materialet gir et grunnlag for en viss vurdering av «0»-alternativet i forhold til dagens bruk.

2.3 Metodiske vurderinger

Ved konsekvensutredninger er oftest «0» alternativet det samme som situasjonen slik den antas å bli noen år framover i tid gitt «dagens» utvikling. Det vil si at det ofte ikke er så stor forskjell på dagens situasjon og «0»-alternativet.

I dette tilfellet skal en vurdere konsekvenser av et forslag til vern av et område som er «tilbakeført» til naturen. Det vil si at veger, Forsvarets bygninger og installasjoner er fjernet samt at rester etter selve skytingen er fjernet så langt som mulig. Dette er dermed en tenkt situasjon som ennå ikke er inntrådt.

Dermed må vernealternativene 1 og 2 vurderes i forhold til en svært hypotetisk situasjon. Dette medfører blant annet at vi ikke kan si noe om hvordan situasjonen faktisk er mht ulike typer tiltak ved «0»-alternativet og hvordan brukerne forholder seg til denne. Vi vet heller ikke hvordan beitedyrene vil forholde seg til en endret situasjon. Dermed blir det også vanskelig å si mer konkret, også for gårdbrukerne, hvilke behov de faktisk vil ha i framtida. Videre vet vi ikke klart hvordan det aktuelle området vil bli forvaltet etter plan- og bygningsloven, og hvordan en tolker f.eks. lov om motorferdsel.

Det er også en svært uavklart situasjon mht muligheter for beiting av *storfe*. Det gjelder i hvilken grad gårdbrukere vil satse på slik beiting og hvordan beitedyrene faktisk vil bruke området. Videre hvilken betydning ulike typer tilrettelegging vil ha for storfebeitingen og tilsvarende hvordan eventuelle begrensninger i dette ved ulike alternativer vil påvirke muligheten til storfebeiting. Dermed er det også vanskelig å gå detaljerte inn i mulige konsekvenser av storfebeitingen. Vi har for dette temaet bygget på beiteklassifisering samt de spredte tanker som foreløpig er gjort om dette temaet. For hest har det vært noe lettere å få klarhet i tanker og vurderinger fra aktuelle beiterettshavere.

Alt i alt betyr dette at en ikke kan gå så dypt ned i situasjonen som ønskelig. Det gjelder forvaltning, og hvordan brukere vil reagere på at veger og tilhørende innretninger er

tilbakeført til naturen. Likevel har det etter vår oppfatning vært mulig å vurdere de ulike alternativene mot hverandre mht hovedtrekk samt noen mer detaljerte vurderinger og anbefalinger.

2.4 Inndeling i delområder

Utredningsområdet er delt inn i seks delområder, Figur 3. Delområdene skal gi et grunnlag for bedre innsikt i bruken av området, dets verdier for landbruket og hvordan de ulike forslagene til vern vil påvirke dette. Av hensyn til de forvaltningsmessige vurderingene tar inndelingen i delområder utgangspunkt i forslagene til ulike typer vern i alternativ 2 og hvordan disse er avgrenset. Vi har delt utredningsområdet i følgende seks delområder:

- **Delområde 1 – Vålåsjøhøvegen:** Området omkring vegstrekningen Geitberget – Grisungen. Området er foreslått som landskapsvernområde i alternativ 2.
- **Delområde 2 – Sentralområdet:** Det store området som er foreslått som nasjonalpark i de sentrale/vestlige deler av området. Avgrenses som i alternativ 2.
- **Delområde 3 – Veslliområdet:** Samsvarer med det arealet som i alternativ 2 er foreslått som landskapsvernområde vest for Tverrfjellet/Snøheimvegen.
- **Delområde 4 – Snøheimvegen:** Det foreslåtte biotopvernområdet på strekningen fra bom til Snøheim.
- **Delområde 5 – Kollaområdet:** Området som er foreslått som nasjonalpark i den nordvestlige delen av utredningsområdet.
- **Delområde 6 – Grautbekken:** Det foreslåtte landskapsvernområdet i området Grautbekken og Storråndvegen.

2.5 Sammenligningsområde

Ifølge oppdraget fra fylkesmannen skal utredningen: *inneholde en sammenligning med beitebruken i et mest mulig tilsvarende område slik utredningsområdet vil framstå når veger er tilbakeført.*

Ved undersøkelse av mulige sammenligningsområder har vi ønsket å finne et område som i størst mulig grad oppfyller følgende karakteristika:

- det skal ligge i en jervesone
- det skal ikke ha veger og ha noenlunde samme avstand til veg som utredningsområdet når veger er fjerna
- det skal ha omtrent samme reisedistanse som skytefeltet har fra Lesja/Dombås
- det skal ha beiter av lignende kvalitet
- det skal ha en aktiv beitebruk

Det har vært kontakt med ulike aktører for å finne ett eller flere sammenligningsområder. Ett område som peker seg ut er Aursjøhøområdet lengst vest i Dalsida statsallmenning. Dette området brukes imidlertid ikke lenger i forbindelse med sauebeiting, men den tidligere bruken der gir en del relevant kunnskap. Det er imidlertid også interessant å sammenligne med et område der det er pågående sauebeiting. Vi har derfor sett på forskjeller og likheter i forhold til Reindøl beitelag sitt område. Vi har altså gjort en del vurderinger i forhold til både Aursjøhøområdet og Reindøl Beitelag sitt område.

Det finnes data om antall sau per km² (tetthet) for ulike beitelag og dette kunne gitt grunnlag for sammenligning av områdene mht betydningen av veger. Problemet med en slik sammenligning er at det også er en rekke andre faktorer enn veg som kan påvirke satsingen på beiting. Det gjelder f.eks. om det er beitelag og miljøet innen beitelaget, antall brukere og hvor mye de vil satse på sau mm. Videre synes det som at dataene som ligger til grunn for utredning av antall sau per km² er varierende.

3 ALTERNATIVER

3.1 «0»- alternativet

Bakgrunn

Dette alternativet beskriver hvordan området kan bli med hensyn til en del tekniske installasjoner og hvordan det kan bli forvaltet noen år fram i tid gitt de planer som er vedtatt og som er under gjennomføring, men uten at området vernes etter naturmangfoldloven. «0»-alternativet er altså ikke dagens situasjon, men en framtidig situasjon når naturrestaureringsprosjektet er gjennomført.

Stortinget vedtok i 1999 å legge ned Hjerkinns skytefelt, tilbakeføre det til naturlig tilstand og innlemme det i de eksisterende verneområdene. Etter en parallell planprosess i 2001-2003 (Fylkesmannens naturrestaureringsplan og Lesja og Dovre sitt felles utkast til kommunedelplan, samt Forsvarets planlegging av tilbakeføringsarbeidet) ble Fylkesmannens naturrestaureringsplan lagt til grunn for naturrestaureringsprosjektet Forsvarsbygg nå gjennomfører³.

Ifølge det vedtatte naturrestaureringsprosjektet skal Hjerkinns skytefelt i 2020 være restaurert så langt som mulig tilbake til naturtilstanden. Det betyr at tunge anlegg, bygninger og andre anlegg knyttet til militæraktivitet, eksplosiver og veger skal fjernes. Unntaket er Snøheimvegen, som i ettertid har blitt skilt ut i en egen prosess. Stortinget vedtok høsten 2013 å innhente mer kunnskap om effekten av skyttelbussregimet for villrein og ferdsel, og har utsatt endelig vedtak om vegen skal fjernes eller bli liggende til 2017. I «0» alternativet antar vi at Snøheimvegen blir liggende som i dag med nødvendig vedlikehold og at eksisterende skyttelbussregime jf. anbefalingen fra Horisont Snøhetta (Strand m.fl. 2003) opprettholdes. Dette er illustrert i Figur 4.

Beiting er tillatt i alle verneformer og i alle tre alternativene. Fjelloven gjelder også for alle tre alternativene og for alle verneformene. Det samme gjelder deler av naturmangfoldloven.

Plan- og bygningsloven setter rammer for utnytting av området ved «0»alternativet

Arealforvaltningen i området vil ved et tenkt «0»-alternativ være grunnlagt på plan- og bygningsloven. Det gir kommunene en stor påvirkning på tolkningen av loven og spørsmål

³ jf. brev av 30. september 2005 fra Miljøverndepartementet til Forsvarsdepartementet

om aktuelle tiltak. På et overordna nivå er det i dag (2015) en gjeldende fylkesdelplan for Dovrefjellområdet. Denne er under revidering og et nytt utkast til *regionalplan* ble lagt fram den 23.6.2015, med høringsfrist 15.9.2015. Regionalplanen vil legge føringer for kommunens vedtak, både med hensyn til arealsonering og unntak eller dispensasjoner fra vedtatte planer.

I vedtatt kommuneplan for Lesja fra 2013 er kommunens del av utredningsområdet vist som LNFR område. Området langs vegen til Grisungen er der angitt som hensynssone med særlig hensyn til friluftsliv. Det er i den forbindelse vist til at visjonsplanen opprettholdt vegen som turveg inn i området. Gjeldende kommuneplan for Dovre er fra 2002. Et varsel om oppstart for kommuneplan og planprogram ble sendt ut i 2010. Fylkesmannen etterlyste i den forbindelse naturrestaureringsplanen blant de overordna premisene for den kommunale planleggingen (Fylkesmannen i Oppland 2015:2). Arealdelen ble nylig sendt ut på høring (desember 2015). Utredningsområdet er der lagt i hensynssone (båndlegging i påvente av vedtak etter plan- og bygningsloven eller andre lover).

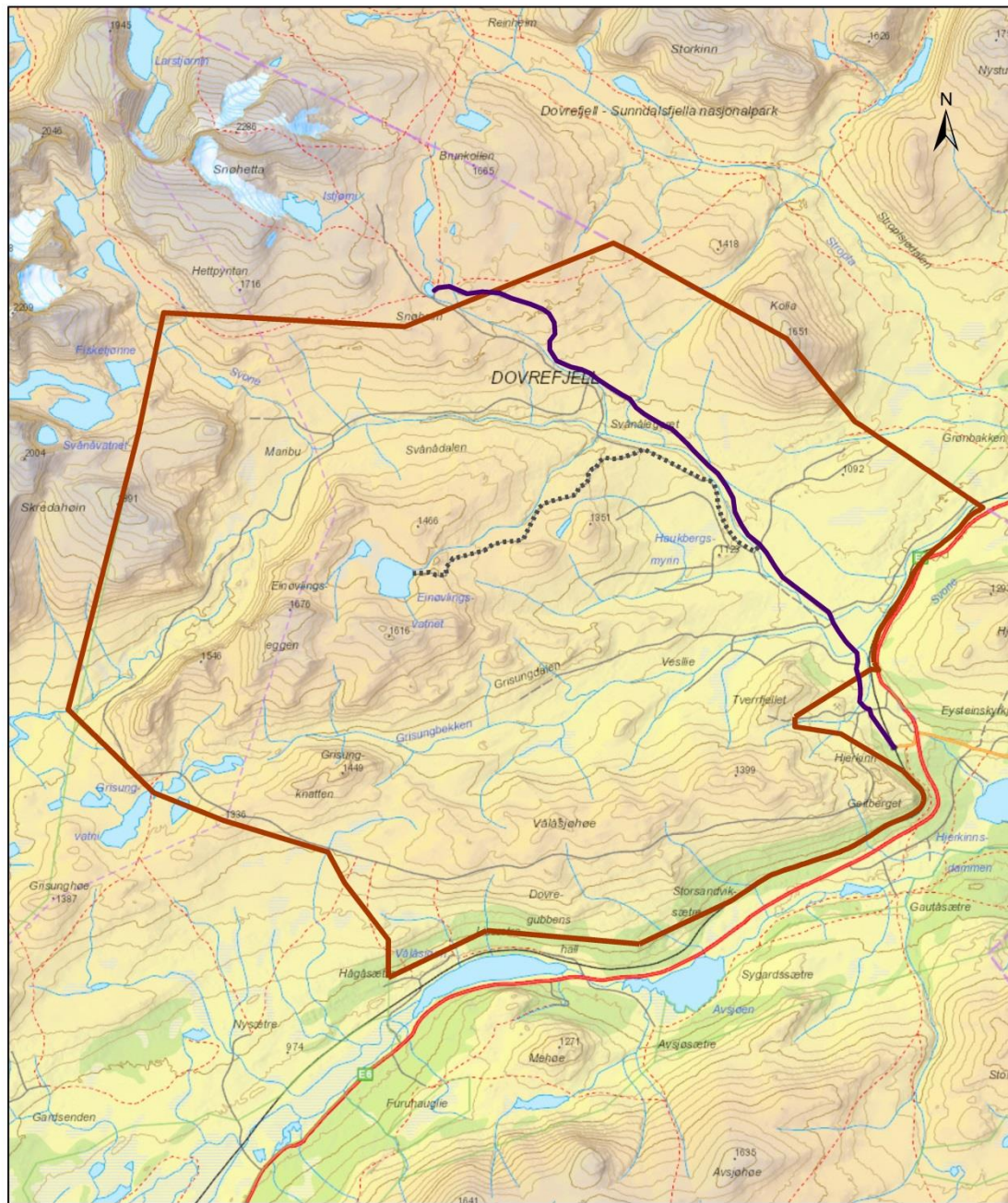
Dovre og Lesja kommuner sendte ut varsel om oppstart og høring av planprogram for kommunedelplan for Hjerkinnskytefelt 8.oktober 2014. Dette kommunedelplanarbeidet er imidlertid satt på vent til verneplanprosessen er kommet lengre (Fylkesmannen i Oppland 2015:3).

«0»alternativet, som baseres på at mesteparten er et LNFR-område, inneholder dermed følgende punkter av betydning for landbruket:

- Det er rett til beiting (samme for alle alternativene).
- Det gis mulighet til innretninger og vedlikehold/nybygg som er nødvendige for utøvelse av tradisjonelt landbruk, men dette behandles etter PBL og Fjellevloven.
- Alle veger er tilbakeført, med unntak av Snøheimvegen.
- Motorferdsel på Snøheimvegen forvaltes i tråd med anbefalingen fra Horisont Snøhetta (Strand m.fl. 2003): Forbud mot bruk av privatbiler. Bruk av skyttelbuss for transport av folk mellom Hjerkinnskytefelt og Snøheim. Dispensasjon for nødvendig transport i forbindelse med drift av Snøheim turisthytte og bruk av vegen i forbindelse med beitebruk).
- Kjøresporet fram til Einøvlingvatnet blir liggende og skal revegeteres naturlig.

Det gis for øvrig tillatelser til motorferdsel innenfor rammene av lov om motorferdsel i utmark og vassdrag (motorferdselloven).

Figur 4. «0» alternativet, med hovedtrekk i veger ved dette alternativet.

3.2 Alternativ 1 - nasjonalpark og landskapsvernområde

Figur 5 viser hovedtrekket i alternativ 1. I dette alternativet er alle veger inkludert Snøheimvegen tilbakeført jf. prosjektplanen for naturrestaureringsprosjektet. Dette alternativet omfatter nasjonalpark samt et landskapsvernområde omkring Tverrfjellet, Haukbergområdet og Storranden. Nasjonalparken omfatter også området rundt de tidligere setrene i Veslli. Vi trekker her fram de sidene av vernereglene som kan ha betydning for landbruket. For nasjonalparker og landskapsvernområder skal det følge med et utkast til forvaltningsplan på høring. Forvaltningsplanen vil bl.a. utdype hvordan bestemmelsene i verneforskriften skal praktiseres.

3.2.1 Nasjonalpark – alternativ 1

Kort om fysiske inngrep i den foreslåtte nasjonalparken

I nasjonalparken vil alle veger og bruer være fjernet jf. naturrestaureringsplanen. Innenfor nasjonalparken vil det imidlertid være et kjørespor som følger Gamle Snøheimvegen til Snøheim. Dette kan bli brukt ved transport til Snøheim (se nedenfor).

Alle bygninger som ikke har vært i Forsvarets eie blir stående, bl.a. buer og naust ved Einøvlingsvatnet. Dovre fjellstyre eier en av buene der med tilhørende naust. Alle bygninger tilhørende Forsvaret vil være fjernet. Maribu er overført til Lesja fjellstyre. Bruken er begrenset til oppsynsvirksomhet og tilsyn med beitedyr og bua skal kunne benyttes av begge fjellstyrer og beitelaget. Ved Svånålægeret er det ei hytte som er eid av Dovre fjellstyre mens en annen er i privat eie. Bygningene på Veslli og Rollstadsætri er fjernet i dette alternativet.

(§ 2) Formålet med nasjonalparken

Formålet med nasjonalparken er å ta vare på et stort, sammenhengende og villmarkspreget fjellområde som inneholder særegne og representative økosystemer og landskap og som er uten tyngre naturinngrep.

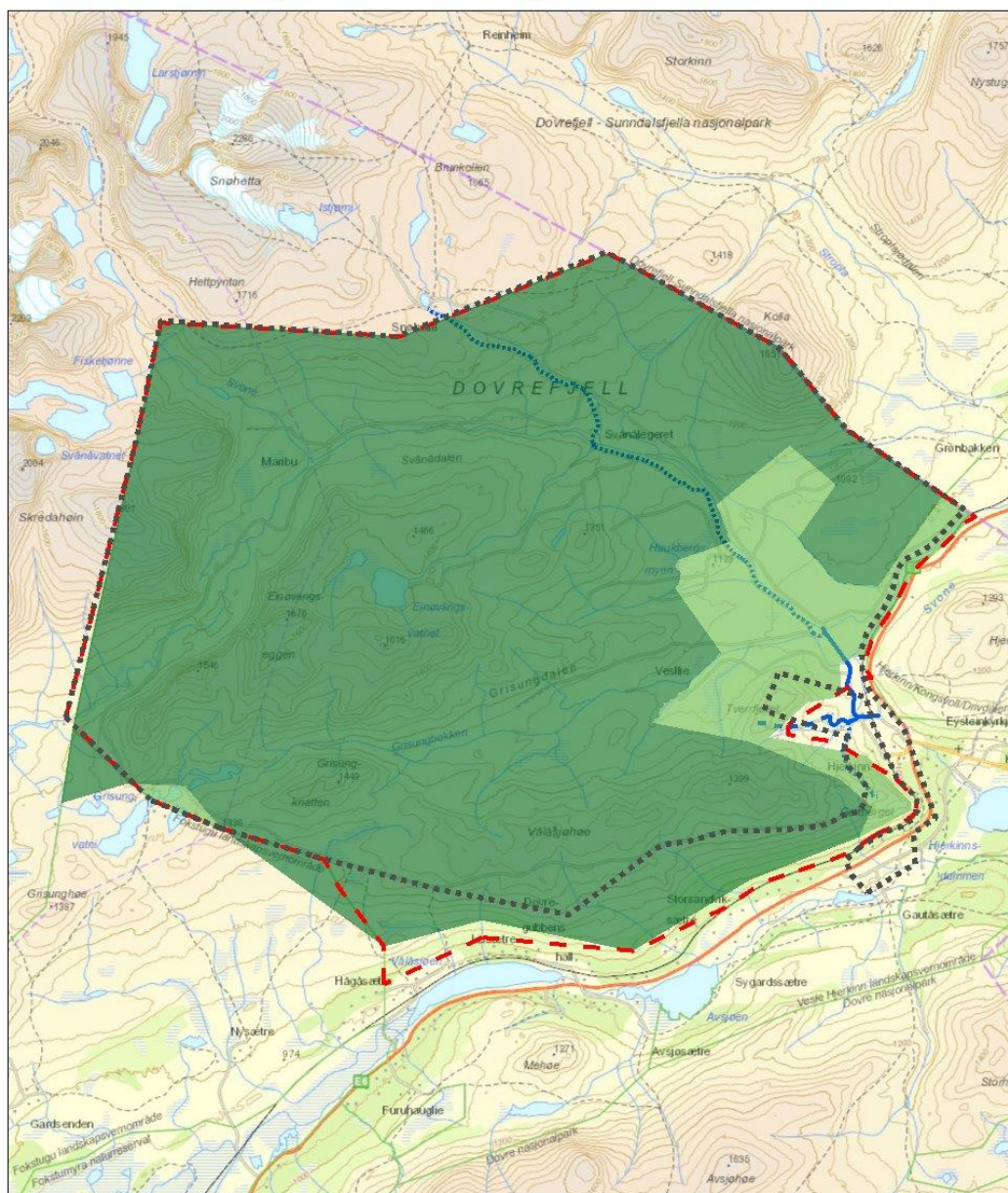
Formålet er videre å ta vare på:

- Et høyfjellsøkosystem med det naturlige biologiske mangfoldet, herunder arter, bestander, naturtyper og geologi.
- En viktig del av leveområdet til villreinstammene i Snøhetta og Knutshø.
- Vakre og egenartede landskap.
- Særpregede kvartærgeologiske forekomster.
- Kulturminner, herunder spor etter fangst og beitebruk.

Allmennheten skal gis anledning til uforstyrret opplevelse av naturen gjennom utøvelse av naturvennlig og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.

Figur 5. Alternativ 1.

Hjerkinnskytefelt - utredning - verneområde

November 5, 2015

■ Skytefeltgrense

— Utredningsgrense

Verneforslag til KU - alternativ 1

■ Nasjonalt park

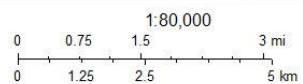
■ Landskapsvernområde

Eksisterende veg(er), traktorveg og kjørespor

⋯ Kjørespor

— Traktorveg

— Veg

§ 3 Vernebestemmelser samt mer generelle bestemmelser

Ifølge utkast til forskrift for nasjonalparken skal den (§ 3) verne landskapet mot nye inngrep (pkt. 1.1.). Bestemmelsen er ifølge pkt. 1.2. ikke til hinder for blant annet:

- a) Vedlikehold av bygninger, anlegg og innretninger som ikke fører til bruksendring. Vedlikehold skal skje i samsvar med lokal byggeskikk og tilpasses landskapet. Vedlikehold omfatter ikke ombygging eller utvidelse.
- b) Vedlikehold av stier, skilt, bruer og lignende i samsvar med forvaltningsplan.
- c) Oppsetting av saltstein i forbindelse med beiting.

Forvaltningsmyndigheten kan imidlertid gi tillatelse til:

- a) Ombygging av bygninger.
- b) Mindre utvidelse av bygninger, eller oppføring av frittstående bygning som kun skal benyttes til uthus/utedo som ikke kan medføre endret funksjon.
- c) Gjenoppføring av bygninger, anlegg og innretninger som er gått tapt ved brann eller naturskade.
- d) Bygging av bruer og legging av klopper.
- e) Ombygging og oppføring av anlegg og innretninger i regi av beitelag i forbindelse med beitebruk i samsvar med forvaltningsplan.
- f) Bruksendring av eksisterende bygninger.
- g) Rivning av gamle bygninger, anlegg og innretninger og oppføring av nye med samme størrelse og for samme bruk.
- h) Nødvendige tiltak i forbindelse med artsforvaltning. Dette gir hjemmel for å kunne gi tillatelse til å sette opp båser for å effektivisere jakt og uttak av rovdyr

I utgangspunktet er plantelivet fredet, men dette er ikke til hinder for beiting. Dyrelivet er også i utgangspunktet fredet, men er ikke til hinder for jakt, fangst og fiske i samsvar med gjeldende lovverk. Videre er det ikke til hinder for skadefelling av store rovdyr i samsvar med gjeldende lovverk. All ferdsel skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner, men bruk av hest til gjeting og kløving er bl.a. tillatt.

Det er et forbud mot motorferdsel, men dette er ikke til hinder for:

- a) Motorferdsel ved gjennomføring av militær operativ virksomhet og tiltak i samband med ambulanse-, politi-, brannvern-, rednings- og oppsynsvirksomhet, samt gjennomføring av skjøtsels- og forvaltningsoppgaver bestemt av forvaltningsmyndigheten. Bestemmelsen gjelder ikke øvingskjøring.
- b) Motorferdsel for uttransport av syke/skadde bufe i medhold av lov om dyrevelferd. Kjøretøy som benyttes skal være skånsomt mot markoverflaten. Det skal gis melding til ansvarlig oppsyn for verneområdet i forkant av kjøring.

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til:

- a) Bruk av beltekjøretøy på vinterføre for utkjøring av saltsteiner i regi av beitelag.

- b) Flyging lavere enn 300 meter over bakken i forbindelse med beitedyrleding og dyretellinger.
- c) Bruk av beltekjøretøy på vinterføre i forbindelse med tiltak som er nødvendige for artsforvaltning.
- d) Bruk av lett beltekjøretøy som ikke setter varige spor i terrenget for uttransport av felt elg, hjort og bjørn i samsvar med forvaltningsplan.
- e) Bruk av beltekjøretøy på vinterføre eller luftfartøy for transport av ved, varer og utstyr til buer/hytter.
- f) Bruk av beltekjøretøy på vinterføre eller luftfartøy for transport av materialer til vedlikehold og byggearbeid på bygninger, anlegg og innretninger.

Forslaget har videre paragrafer om generelle dispensasjonsbestemmelser, forvaltningsplan og at det skal opprettes et rådgivende utvalg for forvaltningen av nasjonalparken.

Utdyping av enkelte bestemmelser

Følgende praktisering av de enkelte bestemmelser skal legges til grunn for konsekvensutredningen, jf. notat fra Fylkesmannen:

Ifølge disse er bruk av hest til kløving og gjeting tillatt i hele området. Beiting er tillatt i alle verneformer. Oppsetting av saltstein i forbindelse med beiting er tillatt i nasjonalpark og det kan gis tillatelse til bruk av beltekjøretøy på vinterføre for utkjøring av saltsteiner.

Vernebestemmelsene er ikke til hinder for skadefelling av store rovdyr. Vernebestemmelsene er heller ikke til hinder for lisensfelling og kvotejakt på store rovdyr. Dette går under «jakt, fangst og fiske i samsvar med gjeldende regelverk».

Verneforskriftene åpner videre for at det kan gis tillatelse til å sette opp båser for å effektivisere jakt og uttak av rovdyr etter søknad, samt motorferdsel for uttransport av båser og åte etter søknad. Slike søknader skal vurderes konkret i hvert tilfelle i forhold til verneverdier og verneformål, nødvendighetshensyn samt om tiltaket kan gjennomføres utenfor verneområdene med like stor effekt (alternativvurdering).

Statens naturoppsyn har direkte hjemmel i naturoppsynsloven for bruk av motorferdsel i sitt arbeid, bl.a. ved gjennomføring av Miljødirektoratets vedtak om skadefelling. Alle verneforskrifter har en hjemmel som sier at motorferdselsforbudet ikke er til hinder for slik motorferdsel.

Når det gjelder motorferdsel om sommeren i forbindelse med drift og vedlikehold av Snøheim skal det legges til grunn at åpningstida for Snøheim fortsatt skal være som i dag, det vil si fra og med siste fredag i juni til og med første søndag i oktober jf. forskriftene. Det kan gis tillatelse til noe få turer i forkant og i etterkant av åpningssesongen, inntil 14 dager i hver ende. Motorferdsel på barmark skal skje langs Gamle Snøheimvegen og begrenses til

det som er absolutt nødvendig. Transport av varer inn og søppel mv. ut skal fortrinnsvis skje med lufttransport.

3.2.2 Landskapsvernområde

Kort om fysiske inngrep i det foreslåtte landskapsvernområdet

I landskapsvernområdet vil det være veg fra Hjerkinns (Grisungbekkbrui) fram til Veslfallbrui (kort vegstubb som ikke er med i naturrestaureringsplanen), se Figur 6. Det vil være traktorspor (gangvegen) opp til Viewpoint Snøhetta. Videre kjørespor opp til basestasjonen på Geitberget og Gamle Snøheimvegen fra Veslfallbrui fram til nasjonalparkgrensen (går videre til Snøheim).

(§ 2) Formålet med landskapsvernområdet

Formålet med landskapsvernområdet er å ta vare på et særegent natur- og kulturlandskap av økologisk, kulturell og opplevelsesmessig verdi, og som er identitetsskapende. Til landskapet regnes også kulturminner som bidrar til landskapets egenart.

Videre er formålet med vernet å ta vare på:

- En viktig del av leveområdet til villreinstammen i Snøhetta.
- Et naturområde med et rikt dyre- og planteliv som preger landskapet.
- Et særpreget og vakkert landskap med kvartærgeologiske forekomster.
- Kulturminner, herunder spor etter fangst og beitebruk.

Allmennheten skal gis anledning til natur- og landskapsopplevelse gjennom utøvelse av naturvennlig og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.

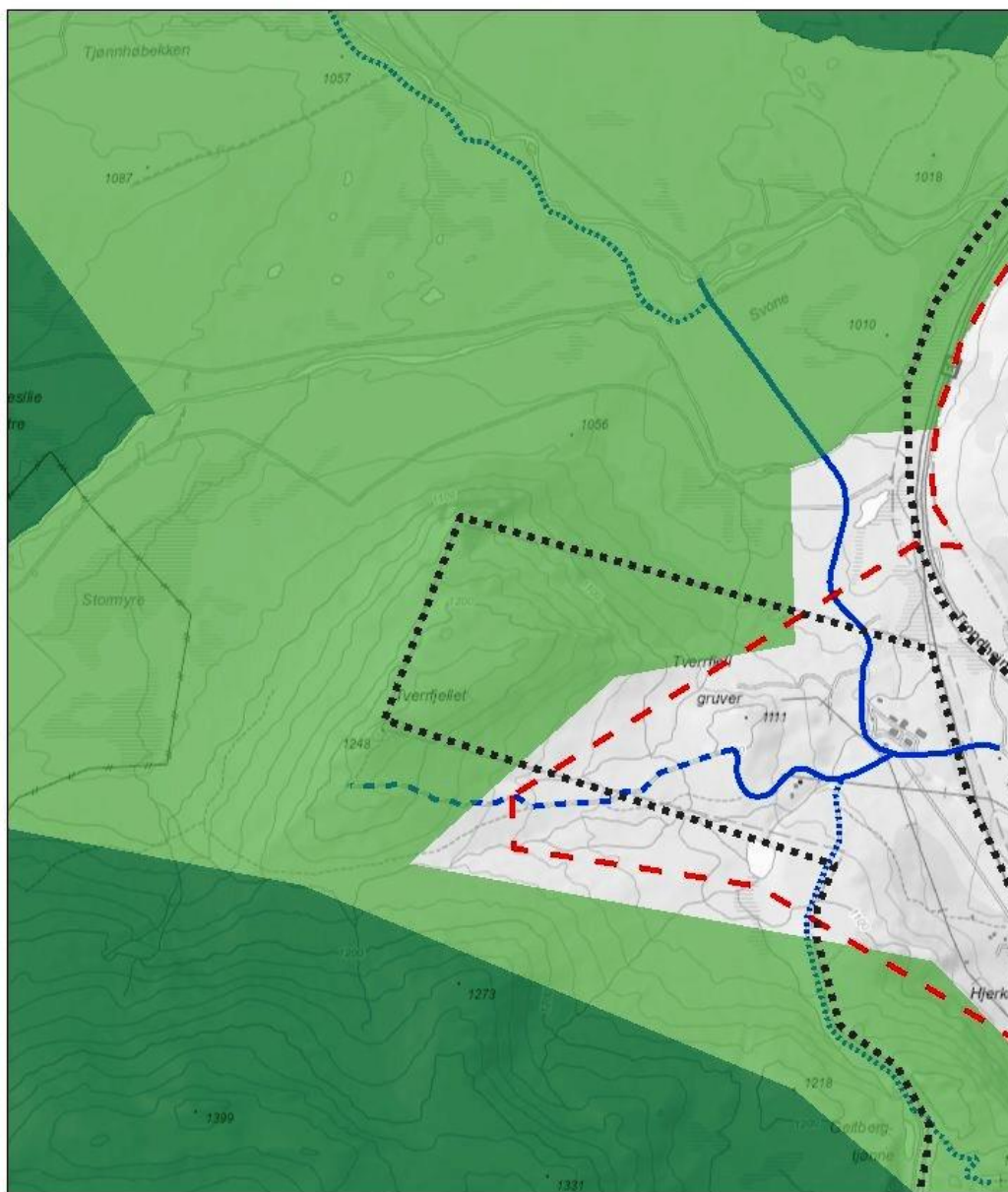
§ 3. Vernebestemmelser samt mer generelle bestemmelser

I et landskapsvernområde må det ikke settes i verk tiltak som kan endre det vernede landskapets særpreg eller karakter vesentlig. Det skal legges vekt på den samlede virkningen av tiltak i området. Bestemmelsene i punkt 1.1. er ikke til hinder for:

- a) Vedlikehold av bygninger, anlegg og innretninger. Vedlikehold skal skje i samsvar med lokal byggeskikk og tilpasses landskapet. Vedlikehold omfatter ikke ombygging eller utvidelse.
- b) Vedlikehold av eksisterende stier, skilt, bruer og liknende i samsvar med forvaltningsplan.
- c) Oppsetting av saltstein i forbindelse med beiting.
- d) Oppsetting av midlertidige sankekeveer i forbindelse med beitebruk.

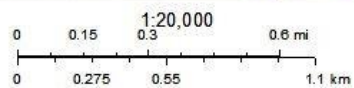
Figur 6. Alternativ 1 i området Tverrfjellet og Hjerkinnskytefeltet

Hjerkinnskytefeltet - utredning - verneområde

November 4, 2015

- Skytefeltgrense
 - Utredningsgrense
 - Nasjonalpark
 - Landskapsvernområde
- Eksisterende veg(er), traktorveg og kjørespor**
- Kjørespor
 - Traktorveg
 - Veg
- Vemeforslag til KU - alternativ 1**

Kartverket, Geovest og kommuner - Geodata AS

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til:

- a) Ombygging av bygninger.
- b) Mindre utvidelse av bygninger, eller oppføring av frittstående bygning som kun skal benyttes til uthus/utedo som ikke kan medføre endret funksjon.
- c) Gjenoppføring av bygninger, anlegg og innretninger som er gått tapt ved brann eller naturskade.
- d) Ombygging og oppføring av anlegg og innretninger i regi av beitelag i forbindelse med beitebruk
- e) Bygging av bruer og legging av klopper.
- f) Rivning av gamle bygninger, anlegg og innretninger og oppføring av nye med samme størrelse og for samme bruk.
- g) Nødvendige tiltak i forbindelse med artsforvaltning.
- h) Vedlikehold av eksisterende veg, traktorveg og kjørespor slik disse er definert i forvaltningsplan.

Ombygging, utvidelse og nybygg skal skje i samsvar med lokal byggeskikk og tilpasses landskapet.

Plantelivet skal beskyttes mot skade og ødeleggelse som kan endre det vernede landskapets særpreg eller karakter vesentlig. Innføring av nye plantearter er forbudt. Bestemmelsen er ikke til hinder for plukking av bær og matsopp, samt vanlige planter til eget bruk. Beiting er tillatt.

Vernet er ikke til hinder for:

- a) Jakt, fangst og fiske i samsvar med gjeldende lovverk.
- b) Utsetting av fisk fra lokale fiskestammer hvor dette er gjort tidligere og i samsvar med gjeldende lovverk.
- c) Skadefelling av store rovdyr i samsvar med gjeldende lovverk.

Motorferdsel til lands og til vanns og i lufta under 300 meter fra bakken er forbudt, herunder start og landing med luftfartøy. Dette er ikke til hinder for:

- a) Motorferdsel ved militær operativ virksomhet og tiltak i forbindelse med ambulanse-, politi-, brannvern-, rednings- og oppsynsvirksomhet, samt gjennomføring av skjøtsels- og forvaltningsoppgaver bestemt av forvaltningsmyndigheten. Bestemmelsen gjelder ikke øvingskjøring.
- b) Motorferdsel for uttransport av syke/skadde bufe i medhold av lov om dyrevelferd. Kjøretøy som benyttes skal være skånsom mot markoverflaten. Det skal gis melding til ansvarlig oppsyn for verneområdet i forkant av kjøring.

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til:

- a) Motorferdsel f.o.m. siste fredag i juni t.o.m. første søndag i oktober på eksisterende veg slik denne er definert i forvaltningsplanen i forbindelse med beitebruk i regi av beitelag.

- b) Motorferdsel på eksisterende veg i forbindelse med fjellstyrets oppsynsvirksomhet.
- c) Motorferdsel i forbindelse med vedlikehold og tilsyn av eksisterende veg, traktorveg og kjørespor.
- d) Bruk av beltekjøretøy på vinterføre for oppsetting av nye gjerder, sankekvever og for utkjøring av saltsteiner i regi av beitelag.
- e) Flyging lavere enn 300 meter over bakken i forbindelse med beitedyrleting og dyretellinger.
- f) Bruk av lett beltekjøretøy som ikke setter varige spor i terrenget for uttransport av felt elg, hjort og bjørn i samsvar med forvaltningsplan.
- g) Bruk av beltekjøretøy på vinterføre i forbindelse med tiltak som er nødvendige for artsforvaltning.
- h) Bruk av beltekjøretøy på vinterføre eller luftfartøy for transport av ved, varer og utstyr til buer/hytter.
- i) Bruk av beltekjøretøy på vinterføre eller luftfartøy for transport av materialer til byggarbeid og vedlikehold på bygninger, anlegg og innretninger.

Forslaget har videre paragrafer om generelle dispensasjonsbestemmelser, forvaltningsplan, forvaltningsmyndighet og at det kan opprettes et rådgivende utvalg for forvaltningen av nasjonalparken.

Utdyping av enkelte bestemmelser

Følgende praktisering av enkelte bestemmelser skal legges til grunn for konsekvensutredningen, jf. notat fra Fylkesmannen:

Bruk av hest til kløving og gjeting vil være tillatt i hele området. Videre er beiting tillatt. Oppsetting av saltstein i forbindelse med beiting er tillatt i landskapsvernområdet uten søknad, mens det kan gis tillatelse til bruk av beltekjøretøy på vinterføre for utkjøring av saltsteiner.

Vernebestemmelsene er ikke til hinder for skadefelling av store rovdyr. Vernebestemmelsene er heller ikke til hinder for lisensfelling og kvotejakt på store rovdyr. Dette går under «jakt, fangst og fiske i samsvar med gjeldende regelverk». Verneforskriftene åpner for at det kan gis tillatelse til å sette opp båser for å effektivisere jakt og uttak av rovdyr etter søknad samt motorferdsel for uttransport av båser og åte etter søknad. Slike søknader skal vurderes konkret i hvert tilfelle i forhold til verneverdier og verneformål, nødvendighetshensyn samt om tiltaket kan gjennomføres utenfor verneområdene med like stor effekt.

Statens naturoppsyn har direkte hjemmel i naturoppsynsloven for bruk av motorferdsel i sitt arbeid, bl.a. ved gjennomføring av Miljødirektoratets vedtak om skadefelling. Alle verneforskrifter har en hjemmel som sier at motorferdselsforbudet ikke er til hinder for slik motorferdsel.

Når det gjelder motorferdsel sommerstid i forbindelse med drift og vedlikehold av Snøheim skal det legges til grunn at åpningstida for Snøheim fortsatt skal være som i dag, det vil si fra og med siste fredag i juni til og med første søndag i oktober jf. forskriftene. Det kan gis tillatelse til noe få turer i forkant og i etterkant av åpningsperioden, inntil 14 dager i hver ende. Motorferdsel på barmark skal skje langs Gamle Snøheimvegen og begrenses til det som er absolutt nødvendig. Transport av varer inn og søppel mv. ut skal fortrinnsvis skje med lufttransport.

3.3 Alternativ 2 – nasjonalpark, landskapsvernområde og biotopvernområde

Figur 7 viser alternativ 2. Dette alternativet åpner for at Snøheimvegen, Vålåsjøhøvegen og vegen fram til Vesli/Rollstadsætri skal kunne bestå, jf. brev fra Klima- og miljødepartementet av 2. juli 2015.

Dette alternativet omfatter nasjonalpark, men denne er redusert i forhold til alternativ 1 ved at det er foreslått et større landskapsvernområde, se Figur 7 og Figur 8.

Landskapsvernområdet inkluderer her Vesli og Rollstadsætri samt nedre del av Grisungdalen. Videre inkluderer det området langs Vålåsjøhøvegen fra Hjerkinns via Geitberget til Grisungvatni. Hele området sør for denne vegen er i dette alternativet foreslått som landskapsvernområde. Alternativ 2 inkluderer et biotopvernområde fra Veslfallbrui til nasjonalparkgrense ved Snøheim omkring Snøheimvegen.

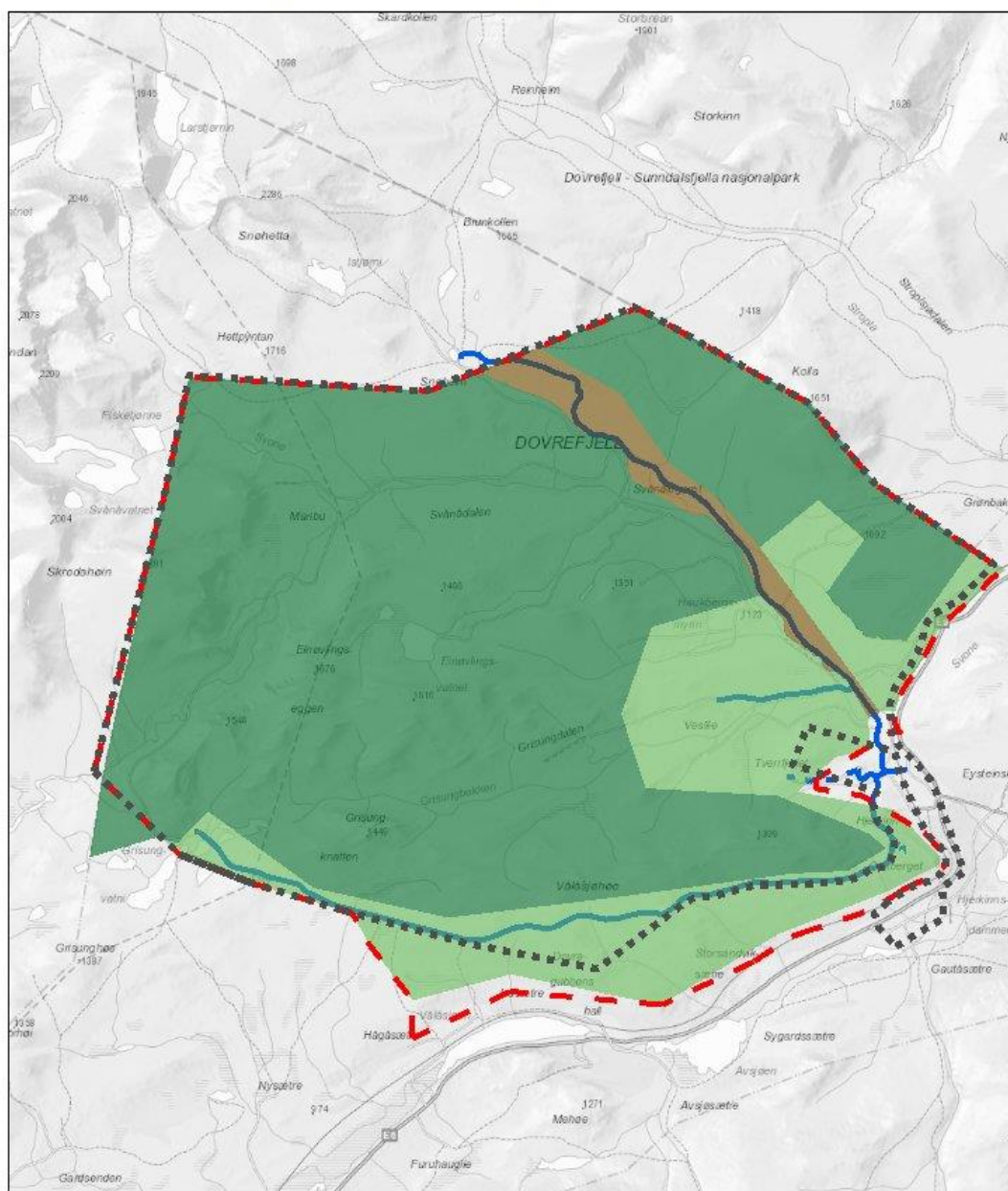
For nasjonalparker og landskapsvernområder skal det følge med et utkast til forvaltningsplan på høring. Biotopvernområdet vil bli inkludert i forvaltningsplanen. Forvaltningsplanen vil bl.a. utdype hvordan bestemmelsene i verneforskriften skal praktiseres. Vi trekker her fram de momenter som kan ha betydning for landbruket.

3.3.1 Nasjonalpark

Formål og verneregler §§ 2-8 er de samme som for nasjonalparken i alternativ 1, med unntak av bestemmelsen under § 3 pkt. 6.3 om motorferdsel i forbindelse med drift mv. av Snøheim turisthytte. I dette alternativet består Snøheimvegen, som kan benyttes under driftsperioden, og denne vegen er her lagt i et biotopvernområde. Det er derfor kun behov for en bestemmelse i nasjonalparkforskriften om bruk av beltekjøretøy på vinterføre til Snøheim (for nødvendig tilsyn vinterstid).

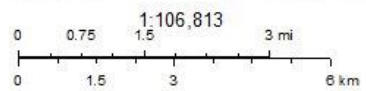
Figur 7. Alternativ 2.

Hjerkinnskytefelt - utredning - verneområde

November 8, 2015

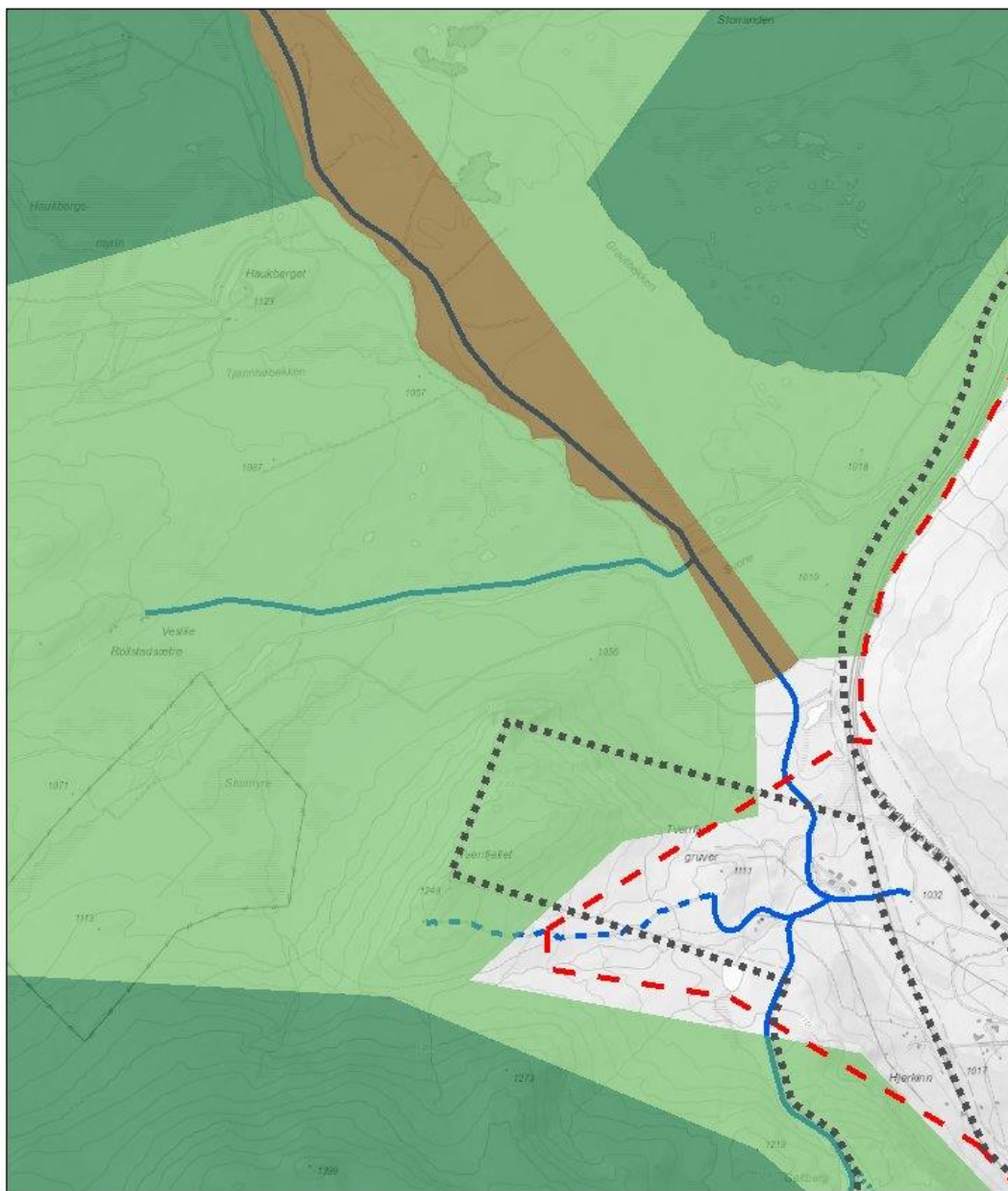
- Skytefeltgrense
- Utredningsgrense
- Nasjonalt verneområde
- Biotopverneområde
- Landskapsverneområde
- Eksisterende veg(er), traktorveg og kjørespor
- Kjørespor
- Traktorveg
- Veg
- Trasé der sykling er tillatt

Kartverket, Geovekst og kommuner - Geodata AS

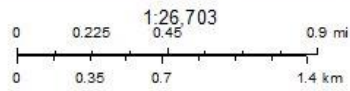
Figur 8. Alternativ 2, utsnitt av området ved Tverrfjellet og Vesli/Rollstadsætri.

Hjerkinnskytefelt - utredning - verneområde

November 8, 2015

- ■ Skytefeltgrense
- Utredningsgrense
- Nasjonalpark
- Biotopvernområde
- Landskapsvernområde
- Eksisterende veg(er), traktorveg og kjørespor
- Kjørespor
- Traktorveg
- Veg
- Trase der sykling er tillatt

Kartverket, Geovekst og kommuner - Geodata AS

3.3.2 Landskapsvernområde

Formål og verneregler §§2-8 er de samme som for landskapsvernområdet i alternativ 1. Unntaket er bestemmelser knyttet til bruk og vedlikehold av eksisterende veger, som i dette alternativet også omfatter Vålåsjøhøvegen og vegen fram til Veslli/Rollstadsætri. Snøheimvegen ligger i sin helhet i biotopvernområdet.

Utdypingen av bestemmelsene er også i stor grad som beskrevet for landskapsvernområdet i alternativ 1. Det er likevel noen endringer ved at veger i forbindelse med landskapsvernområder i alternativ 2 omfatter Vålåsjøhøvegen (Hjerkinns-Geitberget-Grisungen) og vegen fram til Veslli/Rollstadsætri.

På disse vegene kan motorferdsel i forbindelse med beitebruk i regi av beitelag tillates etter søknad (det gis flerårige tillatelser). Videre kan motorferdsel i forbindelse med transport av ved, varer og utstyr til buer og hytter ved Grisungen, samt ved Veslli/Rollstadsætri tillates etter søknad (flerårige tillatelser, inntil to turer i året som nå). Dersom behovet er større i forbindelse med vedlikehold eller byggearbeider, må det søkes spesielt om flere turer i det enkelte tilfelle.

Naturoppsyn, forvaltningsmyndighet m.fl. kan kjøre på eksisterende veger med hjemmel i LVO § 3 pkt. 6.2 bokstav a. I tillegg kommer en egen bestemmelse for fjelloppsyn i LVO § 3 pkt. 6.3 bokstav d. Det samme gjelder for eksisterende veg fra Hjerkinns til Veslfallbrui i alternativ 1.

Motorferdsel i forbindelse med vedlikehold og tilsyn av veger kan omfatte brøyting dersom det er nødvendig av hensyn til vedlikeholdet.

Vedlikehold av veger betyr nødvendig istandsetting uten å endre standard og trase ved vernetidspunkt.

3.3.3 Biotopvernområde

§ 2 Formål

Formålet med biotopvernområdet er å ta vare på et område som har særskilt betydning som økologisk funksjonsområde og leveområde for villrein. Området omfatter Snøheimvegen, som går gjennom helårs beiteområder og krysser særlig viktige trekkorridorer for villreintrekket rundt Snøhettamassivet.

For biotopvernområdet gjelder følgende vernebestemmelser (§ 3):

- Vegetasjonen er vernet mot skade og ødeleggelse. Det er forbudt å fjerne planter og sopp (inkludert lav) eller deler av disse fra biotopvernområdet. Planting eller såing av trær og annen vegetasjon er forbudt.

- Artene som omfattes av verneformålet er vernet mot skade, ødeleggelse og unødig forstyrrelse. Utsetting av dyr er forbudt.
- Området er vernet mot ethvert tiltak som kan påvirke eller forstyrre de vernede arten(e) eller deres livsbetingelser.

Ifølge de generelle unntakene er vernebestemmelsene ikke til hinder for:

1. Beiting.
2. Plukking av bær og matsopp, samt plukking av vanlige planter til eget bruk.
3. Jakt, fangst og fiske i samsvar med gjeldende lovverk.
4. Vedlikehold av veger, anlegg og innretninger som er i bruk på vernetidspunktet.
5. Skadefelling av store rovdyr i samsvar med gjeldende lovverk.

For biotopvernområdet gjelder blant annet følgende bestemmelser om ferdsel inkl. motorferdsel:

1. Motorferdsel til lands og til vanns og i lufta under 300 meter fra bakken er forbudt, herunder start og landing med luftfartøy.
2. Bruk av sykkel, hest og kjerre samt ridning og kjøring med hundespann og lignende er forbudt.

Ferdselsbestemmelsene er likevel ikke til hinder for:

1. Nødvendig motorferdsel i forbindelse med uttransport av syke og skadde bufe. Kjøretøy som benyttes skal være skånsomt mot markoverflaten. Det skal gis melding til ansvarlig oppsyn for verneområdet i forkant av kjøring.
2. Bruk av hest til kløving og gjeting.

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad (§ 7) gi dispensasjon til:

1. Nødvendig kjøring med skyttelbuss på Snøheimvegen f.o.m. siste fredag i juni t.o.m. første søndag i oktober etter nærmere retningslinjer i forvaltningsplan.
2. Nødvendig motorferdsel i forbindelse med vedlikehold og tilsyn av Snøheimvegen.
3. Bruk av beltekjøretøy på vinterføre for utkjøring av saltsteiner.
4. Nødvendig motorferdsel på Snøheimvegen i forbindelse med tilsyn og sanking i regi av beitelag.
5. Motorferdsel på Snøheimvegen i forbindelse med fjellstyrets oppsynsvirksomhet.
6. Flyging lavere enn 300 meter over bakken i forbindelse med beitedyrleteing og dyretelling.
7. Bruk av beltekjøretøy på vinterføre i forbindelse med tiltak som er nødvendige for artsforvaltning i samsvar med § 4 pkt. 7.
8. Bruk av lett beltekjøretøy som ikke setter varige spor i terrenget for uttransport av felt elg og hjort i samsvar med forvaltningsplan.
9. Bruk av beltekjøretøy på vinterføre eller luftfartøy for transport av ved, varer og utstyr til buer/hytter.

10. Bruk av beltekjøretøy på vinterføre eller luftfartøy for transport av materialer til vedlikehold og byggearbeid på bygninger, anlegg og innretninger.
11. Nødvendige tiltak i forbindelse med artsforvaltning. Hjemmelen for å kunne gi tillatelse til å sette opp båser for å effektivisere jakt og uttak av rovdyr etter søknad («nødvendige tiltak i forbindelse med artsforvaltning»).
12. Motorferdsel i forbindelse med artsforvaltning og forvaltning av vilt.

Det er videre omtale av generelle dispensasjonsbestemmelser, skjøtsel og forvaltningsmyndighet.

Følgende praktisering av enkelte bestemmelser skal legges til grunn for konsekvensutredningen, jf. notat fra Fylkesmannen:

Ved utdypingen av enkelte bestemmelser (som senere vil komme i utkast til forvaltningsplan og som skal følge verneforslaget på høring) er vegen til Snøheim omtalt. Det heter at motorferdsel i forbindelse med beitebruk kan tillates etter søknad (det gis flerårige tillatelser).

Naturopsyn, forvaltningsmyndighet m.fl. kan kjøre på eksisterende veger med hjemmel i § 6 pkt. 1. I tillegg kommer en egen bestemmelse for fjelloppsyn (fjellstyrets virksomhet) BIOTV § 7 pkt. 8. Det samme gjelder for øvrige veger i alternativ to (og vegstrekningen fra Hjerkinns til Veslfallbrui i alternativ 1).

Når det gjelder Snøheim skal det legges til grunn at åpningstida for Snøheim fortsatt skal være som i dag, dvs. f.o.m. siste fredag i juni t.o.m. første søndag i oktober jf. forskriftene. Det kan gis tillatelse til noe få turer i forkant og i etterkant av åpningssesongen, inntil 14 dager i hver ende.

Kjøring og transport på Snøheimvegen skal fortrinnsvis skje samtidig med skyttelbussen begge veier (kolonne) og begrenses så langt det er mulig. Bestyrer(e) kan få tillatelse til å kjøre egen bil på Snøheimvegen, men personalet for øvrig må ta skyttelbussen.

4 VERDI FOR LANDBRUKET OG VERDIVURDERING

4.1 Områdebeskrivelse

4.1.1 Landskap, klima, geologi og vegetasjon

Hovedtrekk i landskapet

Området ligger mellom ca 950 moh og 1900 moh og er et typisk høgfjellsområde. Generelt avtar høgdegradienten mot øst. Snøhettamassivet og Svånåtindan (begge over 2000 moh) ligger utenfor utredningsområdet, men avgrenser sammen med Flathøi (1703 moh) og Skredahøin (1891 moh) området geografisk i nord og nordvest. Sammen med Einøvingen og Buahøin omkranser disse Grøndalen, hvor Grøna renner mot sørvest.

Figur 9. Grøndalen, mot sørvest.

Foto: Hans Olav Bråtå

Svone, som har sitt utspring ved Svånåtindan renner vest – øst gjennom Svånådalen, som munner ut i grusområdet Storranden. Veggen til Snøheim følger på store deler av strekningen Svone. Grisungdalen er en bred og åpen dal som går gjennom de sentrale delene av utredningsområdet i nordøstlig – sørvestlig retning.

Klima

Området har et kontinentalt klima med lite nedbør og kalde vintre. Middelsestemperaturen for januar er ned mot -9 °C og for juli i underkant av + 10 °C. Årsmiddelsestemperaturen for Fokstua målestasjon er -0,1 °C. Normal årsnedbør for Fokstua er på 435 mm. Mesteparten av nedbøren kommer i sommerhalvåret i vekstsesongen (Lorentzen 2015:7). På grunn av at landskapet i vest generelt er høyere enn i øst, og fordi det ligger lenger vestover, er det trolig mer nedbør i den vestre enn den østre del av området.

Geologi

Berggrunnen består hovedsakelig av omdanna sedimentære bergarter fra kambrisk og ordovicisk tid, og området er en del av Trondheimsfeltet. Fyllitt, glimmerskifer og sandstein er de vanligste bergartene. Dette er næringsrike bergarter som forvitrer lett. Det gir et godt grunnlag for plantene. Lengst nord i utredningsområdet, mot Snøhetta, er det et større innslag av sandstein og kvartsitt. Det er mer næringsfattige bergarter som gir plantene et dårligere næringsgrunnlag (Lorentzen 2015:8).

Morenedekket har vekslende tykkelse. I de høgereliggende delene er dekket i hovedsak tynt og består av grovere materiale, mens det i dalsøkkene og i de lavere områdene er tykkere og sammensatt av et mer finkornet materiale. Der finnes det også store avsetninger fra breelver og bredemte sjøer (Lorentzen 2015:8).

Vegetasjon

Lengst sør i utredningsområdet, langs jernbanelinja og rundt Hjerkinns stasjon, dominerer fjellbjørkeskogen og den går opp til 1000-1150 moh. Mesteparten av området ligger i lavalpinsone, som karakteriseres av sammenhengende vegetasjon og en del myrområder. Høyere oppe, i mellomalpinsone, er det mer sporadisk med busker og lyngvekster samt at det ikke er myr. Over 1600 moh mangler det et sammenhengende vegetasjonsdekke. Dette er høgaltin sone (Lorentzen 2015:9).

4.1.2 Beitekvalitet og -kapasitet

Liten forskjell på beitekvaliteten for sau og storfe i området

De ulike vegetasjonstypene har ulike verdier som utmarksbeite. Verdien avhenger av hvor stor produksjon det er av beiteplanter, næringsverdien i plantene og hvor godt dyrene kan utnytte plantemassen. Hvor godt dyrene kan utnytte plantemassen avhenger også av

beitevaner, tilgjengelighet, været, fordelingen av vegetasjonen i høydesoner mv. For å beskrive dette utarbeides det beitebrukskart og disse utarbeides spesifikt for henholdsvis sau og storfe, se Figur 10 og Figur 11. Innen utredningsområdet er det liten forskjell mellom beitekvaliteten for sau og storfe. Hovedforskjellen er at grasmyrene i området er klassifisert som bedre beite for storfe enn for sau (Lorentzen 2015:9).

Beitekapasitet

Selsjord (2002:6) har beregnet beiteverdien for henholdsvis storfe og sau i skytefeltet⁴, Tabell 1. Tabellen viser at 10 % av arealet i skytefeltet ikke er beite for verken sau eller storfe. Grovt sett fordeler resten av området seg på halvparten henholdsvis mindre godt og godt/svært godt beite for sau og storfe. Området synes å ha noe bedre beiter for storfe enn for sau.

Tabell 1. Fordeling av areal med ulike beiteverdi for sau og storfe.

Beiteklasse	Storfe		Sau	
	Km ²	%	Km ²	%
Mindre godt beite	65,3	40	77,0	47
Godt beite	66,0	41	54,3	33
Svært godt beite	14,7	9	14,7	9
Ikke beite	17,1	10	17,1	10
Sum beiteareal	163,1		163,1	

Kilde: Selsjord (2002:12).

På bakgrunn av dette, og blant annet beiteverdien i de ulike vegetasjonstypene, kan en beregne hvor mye sau det er beite til innen ulike typer beite. Selsjord (2002:7) og Lorentzen (2015:12) har gjengitt beregninger over hvor mye sau det er beite til innen ulike kvalitetsklasser for beite, Tabell 2.

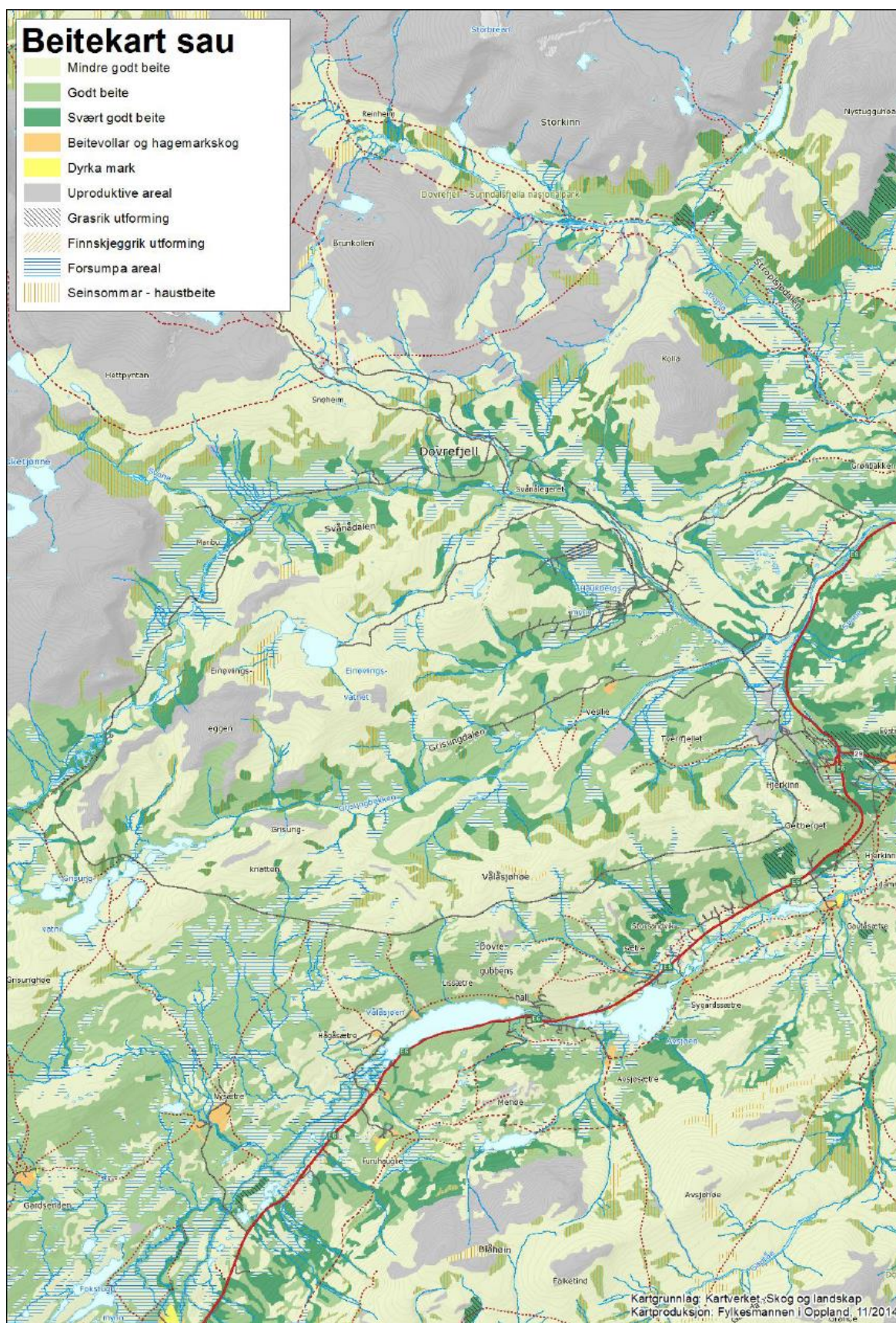
Tabell 2. Beitekapasitet for sau på fjellbeite med ulik kvalitet, samlet antall slepte dyr.

Kvalitet	Sau per dekar	Dekar per sau	Fôropptak i foringsenheter per dekar		
			80 dager	100 dager	120 dager
Mindre godt beite	33-54	30-19	2,6 - 4,3	3,3 - 5,4	4 - 6,5
Godt beite	55-76	18-13	4,4 - 6,1	5,5 - 7,6	6,6 - 9,1
Svært godt beite	77-108	13 - 9	6,2 - 8,6	7,7 - 10,8	9,2 - 13

Kilde: Selsjord (2002:7).

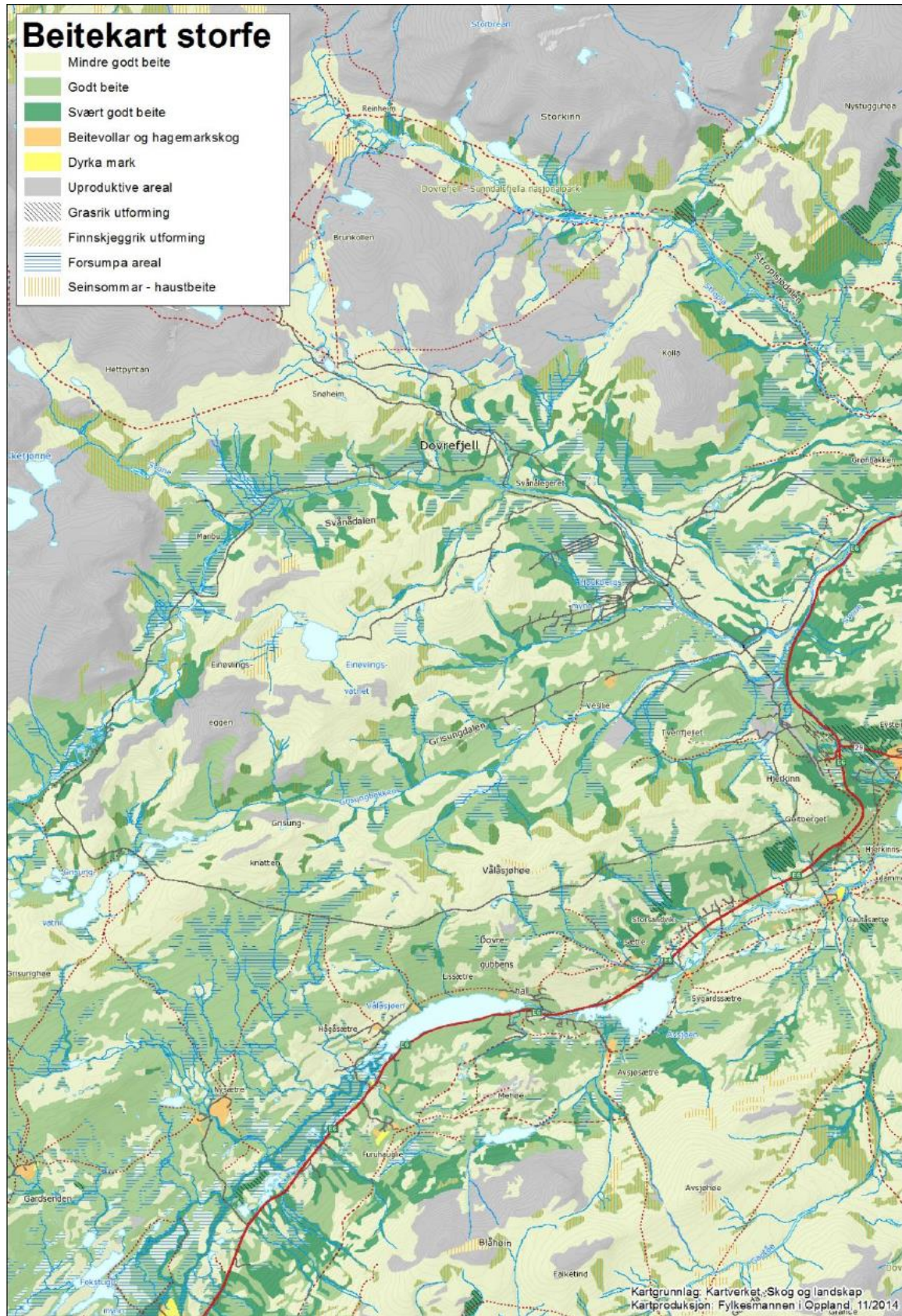
⁴ Utredningsområdet er større enn skytefeltet, ved at det også inkluderer bjørkeskogsområdene sør for Vålåsjøhø mot E6. Bjørkeskogsområder er av Selsjord (2002:5) karakterisert som godt eller svært godt beite for sau og storfe. Vi antar her at denne bjørkeskogen består av blåbærbjørkeskog eller engbjørkeskog.

Figur 10. Beitekart sau.

Kilde: Skog og landskap, etter Lorentzen (2015:11).

Figur 11. Beitekart storfe.

Tabell 1 viser fordelingen av beiteareal på ulike beiteklasser i Hjerkinnskytefelt. Klassen mindre godt beite består stort sett av vegetasjonstyper som har så lite beiteplanter at dyrene i liten grad vil oppsøke disse områdene for beiting. Klassene godt og svært godt beite er derfor det som er nyttbart beiteareal i skytefeltet. Det arealet som er egnet for sau i skytefeltet utgjør dermed 69 km² eller 42 % av landarealet i feltet (Selsjord 2002:7).

Beiteverdien totalt for Hjerkinnskytefelt kan ifølge Selsjord (2002:7) settes til godt beite. Utfra Tabell 2 er det passende dyretallet ifølge henne 55-76 sau per km² nyttbart beite. Ettersom dette er høgtliggende beiter bør dette tallet settes lavt. Dersom det antas 60 sau per km² så gir et nyttbart beiteareal på 81 km² mulighet for 4900 sauer. Deler av beitearealet er grasmyr og vil dermed bli mest brukt av storfe. For å få maksimal utnyttelse av beitearealet er det en forutsetning at det beites med både sau og storfe i området (Selsjord 2002:7-8). Beitesesongen 2014 ble det sluppet 1866 sauer og lam fra Jora Beitelag og 136 storfe fra beitelaget. Vi vet ikke hvor mange som beiter i selve utredningsområdet.

Lorentzen (2015:13) påpeker at siden utredningsområdet er større enn skytefeltet vil det trolig være beite til over 5000 saueenheter innen utredningsområdet. En kan imidlertid ikke utnytte beitepotensialet fullt ut. Dessuten beiter moskus og villrein i de samme beiteområdene. Tallene er usikre, men det er beitegrunnlag til langt flere dyr enn de som i dag bruker området (Lorentzen 2015:13). En respondent framhever at moskusen fortrenger beitet for husdyr og etterlyser en klarere politikk med hensyn til hvor mye moskus det skal være i området.

Figur 12. Moskus langs Grøna i vestre del av Grøndalen.

Foto: Hans Olav Bråtå

Olav I. Haugen gjennomførte i etterkrigsårene beitegranskninger i norske fjellområder. Han har gjennomgått store deler av utredningsområdet og oppgir at de tre dalførene Grisungdalen, Svånådalen og Grøndalen kan ha opptil 9000 beitende sau. Det baseres på et areal på 175 000 dekar. Selsjord synes at dette er et svært stort tall tatt i betraktning at området er høgtliggende. Vider skriver hun at Haugens arbeid er vel 50 år gammelt og tilpasset et annet dyremateriale samt andre krav til avdrått. Med hensyn til dyretall bør en derfor legge seg langt lavere enn Haugens anbefalinger. Hun har altså vurdert skytefeltet til å gi mulighet for 4900 sau (Haugen 1952: 157-164; Selsjord 2002:8).

Dersom en tar utgangspunkt i en beitesesong på 80 dager og en kraftforpris på kr. 3,85 per forenhet så utgjør den totale verdien av beiteressursene i skytefeltet ca. 1,5 millioner kr. per år. Dette tilsvarer ca. 880 dekar fulldyrka jord i Lesja og Dovre. Videre er beitekvaliteten i utredningsområdet klart bedre enn i de omliggende fjellområdene på grunn av en mer næringsrik berggrunn og fordi områdene omkring ligger høyere over havet (Lorentzen 2015: 13).

4.1.3 Eiendomsrett, bruksrett og historisk bruk av området

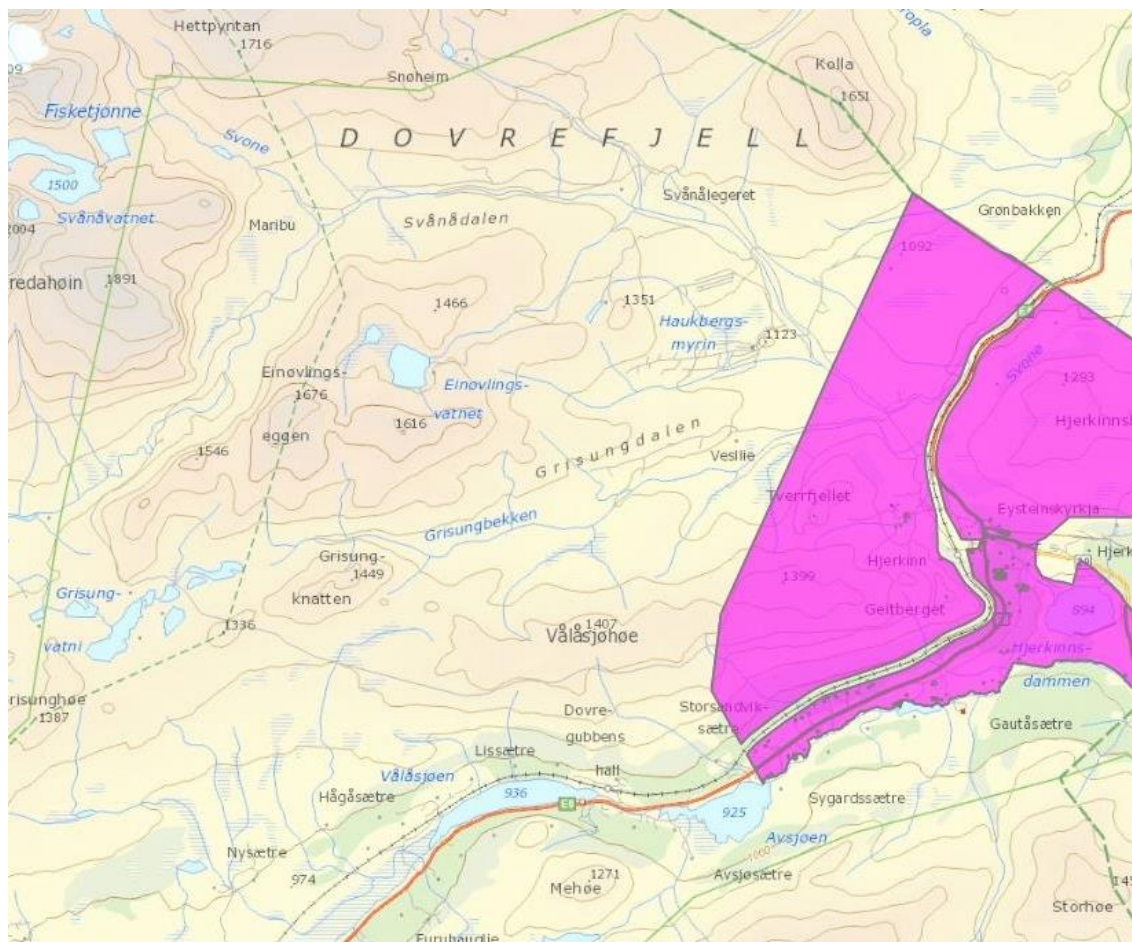
Området ligger i Dovrefjell og Dalsida statsallmenninger og i Hjerkinns utmåling

Utredningsområdet ligger i Dovrefjell statsallmenning, i Dalsida statsallmenning og i Hjerkinns utmåling. Dovre Fjellstyre og Lesja Fjellstyre forvalter statsallmenningene. Grensen mellom statsallmenningene er ikke avklart i utredningsområdet og for grenseområdet har fjellstyrene inngått en egen avtale, «gråsoneavtalen».

I statsallmenningene er det Fjelloven som regulerer beiteretten. § 2 omhandler hvem som har rett til allmenningsbruk, mens § 15 omhandler selve beiteretten. Rett til allmenningsbruk ligger i følge fjelloven til bygd og grend som fra gammelt av har slik rett.

I tillegg til statsallmenning har en i den østlige delen av utredningsområdet et område som forvaltes av Statskog. Det er Hjerkinns utmåling, som har gårds- og bruksnummer 1/1 i Dovre (Figur 13). Dette arealet er tidligere fradelt fra Hjerkinns fjellstue, og de har beiterett der. To små husmannsbruk i Folldal har dessuten en begrenset beiterett i utmålingen. Det ene av disse to brukene er nå nedlagt, men beiteretten til området er likevel bevart. Det andre bruket har sau, men slipper dyra i Kvitdalen. Noen av disse går likevel tilbake mot Kongsvoll/Grønbakken og videre inn i skytefeltet og må hentes ut derfra. Medlemmene i Jora beitelag har ikke beiterett i Hjerkinns utmåling, men utøver «streifbeiting».

Figur 13. Hjerkinns utmåling.

Kilde: Lorentzen (2015:14)

Begrepet «streifbeiting» blir vanligvis brukt om beiting på tvers av eiendomsgrenser, men det er ikke klarlagt. Høyesterett har imidlertid på bakgrunn av en sak satt opp noen kriterier for streifbeiting (Lorentzen 2015:14):

- Dyreeier skal ikke betale for det gresset som høstes i naboens utmark ved streifbeite.
- Grunneier kan selv begrense beitingen ved gjerdehold. Grunneier kan også ta i bruk eiendommen til andre formål selv om dette hindrer beiting. Den som har streifbeite kan ikke kreve erstatning for tapet av en streifbeiterett.
- Streifbeite fritar for vokterplikten⁵.
- Dyrene må slippes i et område der dyreeieren har beiterett.
- Streifbeite er en rett som ikke kan utnyttes systematisk.

Historisk bruk av utredningsområdet til beiting

Området har trolig vært brukt som beite fra 1700-tallet. Det var godt egnet som beite for unge og okser fordi det hadde godt beite og fordi ingen hadde setrer i området. Området

⁵ Eier eller innehaver av husdyr skal sørge for at husdyr ikke kommer inn på områder der de ikke har rett til å oppholde seg.

ble benyttet både som sommerbeite for dyr fra bygda og som beiteområde for fedrifter. Fedriftene økte fra midten av 1800-tallet og varte fram til århundreskiftet. Det kunne være 8-10 fedrifter i området (Lorentzen 2015:14).

I forbindelse med denne beitingen ble det satt opp overnattingssteder der det var mest dyr, altså i de beste områdene. De største og mest brukte felægrene var Kollægeret (nedre del av Svånådalen), Svånålægeret⁶, Tolstadbui og Skredalægeret (Grøndalen). De to siste lægrene som var i bruk var Skredalægeret og Svånålægeret. I 1957 måtte drifta flyttes til Tele ved Lersjøen på grunn av den militære aktiviteten i området (Selsjord 2002:2-3; Lorentzen 2015: 14-15).

Det ble sluppet mye storfe i området, men også sau og hest. Ifølge en allmenningsprotokoll skal det på det meste ha vært opptil 600 storfe i Svånådalen og Grøndalen. Utfra beskrivelser hos bl.a. Haugen var det altså storfeet som dominerte beitingen i området (Haugen 1952:158-159; Lorentzen 2015:14-15).

På 1960-tallet skjedde det en stor endring i landbruket. Mange setrer ble lagt ned og melkekyrne ble borte fra fjellområdene. En del gårder sluttet med ku og begynte med sau. Sauebesetningene ble også større. Dette skjer samtidig med at det ikke lenger beiter storfe i området. Sauetallet økte utover i 1960 og -70 årene samtidig med at sauen begynte å trekke lenger og lenger innover i området og nå bruker hele skytefeltet. Betydningen av saueholdet førte til at organisert beitebruk ble etablert i 1970 (Lorentzen 2015:15).

Ettersom forsvarets aktiviteter i særlig grad rammet beitingen med storfe⁷ har Forsvaret utbetalt årlige erstatninger for tapte beiter til fjellstyrene. De siste årene har dette vært kr. 500 000, hvilket kan ses på som et anslag på storfebeitets økonomiske verdi.

Dovre fjellstyre leier i dag et område innen Hjerkinns Utmåling for beiting med storfe. Dette er et inngjerdet område utenfor utredningsområdet som er tilstrekkelig stort til dagens behov for storfebeiting.

Historisk bruk av området til setring

Historisk har det ikke vært setrer i skytefeltet og utredningsområdet, men det er en rekke setrer i nærliggende områder på Dovrefjell. Det gode beitet i området førte imidlertid til at *Rollstadsætri* ble satt opp i 1871 der felægert Veslli var. Rollstad hadde opprinnelig seter et annet sted, men setra ble flyttet til Veslli fordi det var mer og bedre beite der. Etter at setra ble flyttet til Veslli ble det en mye bedre produksjon på setra. I 1959 ble setra flyttet tilbake

⁶ På Svånålægeret er det i dag ei bu (10-15 m²) som eies av Dovre fjellstyre og ei bu som eies av private.

⁷ Dette kan ha sammenheng med at storfe beiter på en måte som medfører at de i større grad enn sau får inn metalldeleer samme med graset. På denne måten blir de også mer utsatt for sår og infeksjoner i fordøyelsessystemet. Dette er noe av grunnen til gjennomføringen av Forsvarets storfeprosjekt. En ser også at det som tradisjonelt var de beste beiteene for storfe, dalene, er sentrale deler av skytefeltet og dermed har aktuelle beiteområder vært særlig utsatte.

til Høgsetra på grunn av den økte aktiviteten i skytefeltet. Dette var trolig også det siste året med organisert beiting av storfe i området. Forsvaret har siden betalt et årlig vederlag for seterdrifta (Selsjord 2002:3; Lorentzen 2015:15).

Veslli hadde kyr, kalver og kviger, og etter hvert geit. I forbindelse med turisttrafikken til Snøheim på 1950-tallet ble det også et godt salg av ost og rømme til de som for forbi. Det ble onna vel 20 mål på kvea. De tidligere rettighetshaverne ønsket i 2002 å få tilbake disposisjonsretten til kveene og husene så raskt som mulig (Selsjord 2002: 3-4, 8).

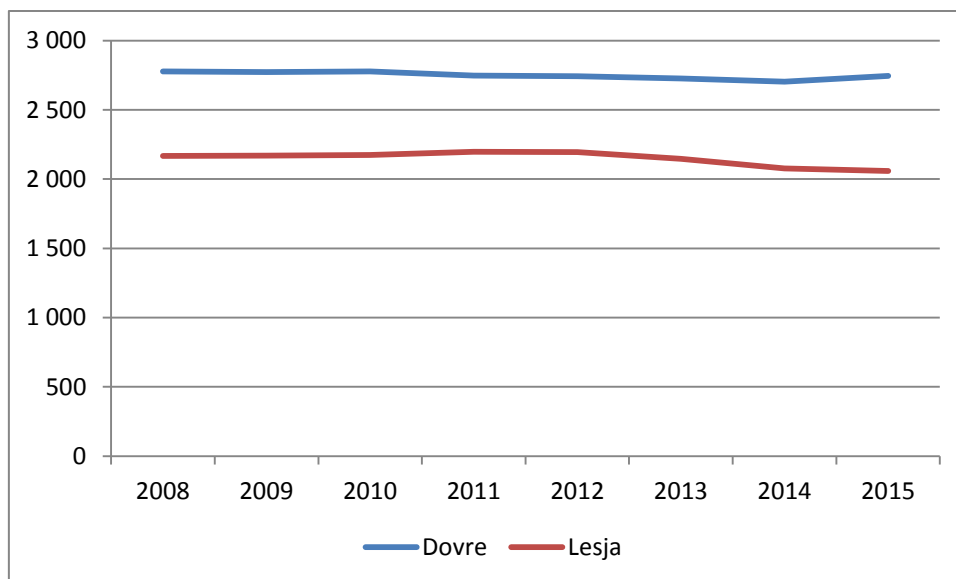
I 1931 ble det utvist nok ei seter i området, *Bentdalsetra*. Denne ble bygget opp i 1930-årene og låg i området ved Veslli. Også her var det noen kveer, men dyra gikk i hovedsak fritt. Den ble avviklet i 1960 (Selsjord 2002:4; Lorentzen 2015:15).

4.2 Befolkningsutvikling og utvikling innen jordbruket i Lesja og Dovre

Befolkningsutvikling i Dovre og Lesja

Befolkningsutviklingen i Dovre og Lesja 2008-2015 er i hovedsak flat, men med en nedadgående tendens, Figur 14. I Oppland som helhet, men ikke minst i Norge har derimot befolkningstallet økt betydelig. I begge kommuner øker gjennomsnittsalderen (Lorentzen 2015:18).

Figur 14. Folkemengde i Dovre og Lesja, 2008-2015.

Kilde: SSB.

Landbruk kombineres med andre yrker

Stadig færre har landbruk som eneste yrke. Den samme utviklingen ser vi i Dovre og Lesja. Der har over 70 % av gårdbrukerne en eller annen form for arbeid utenfor bruket.

Det samme gjelder ektefelle eller samboer (Lorentzen 2015:16-17). Til tross for denne utviklingen er jordbruket en viktig næring sett i forhold til sysselsetting i Lesja og Dovre. På landsbasis er 2 prosent sysselsatt i jordbruket⁸. I Oppland er 10 prosent sysselsatt i jordbruket og det samme finner vi i Dovre. Ser vi på Lesja er hele 22 prosent sysselsatt i jordbruket, se Tabell 3 for absolutte tall.

Ifølge Lorentzen (2015:15), de berørte kommuner, fjellstyrer og Jora Beitelag er det mange som satser innen landbruksnæringen. Det er stor investeringsvilje og ønsker om videreutvikling av dagens landbruksdrift. Det tyder på at mange har tro på næringen også i framtiden gitt at en får utnyttet blant annet beiteressursene.

Tabell 3. Antall sysselsatte i jord- og skogbruk i Dovre og Lesja 2009 -2014.

Kommune	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Lesja	239	245	213	190	187	201
Dovre	169	159	139	140	136	141

Kilde: Lorentzen (2015:15), oppdatert med data fra SSB.

I perioden 2010-2014 har det vært en nedgang i både antall foretak med sau og antall vinterfôra sau i Dovre Tabell 4. Antallet foretak med sau har vært forholdsvis konstant i Lesja i den samme perioden. Derimot har antallet sau økt, hvilket skyldes større besetninger (Lorentzen 2015:15). Ifølge en respondent er det ledige beiteressurser i Lesja, men det er også en tendens til at de som driver i mer perifere områder og hvor det er langt å kjøre og tungvint i større grad slutter med sauedriften der.

Tabell 4. Antall foretak med sau og antall vinterfôra sau over 1 år pr 1.januar.

Kommune		2010	2011	2012	2013	2014
Dovre	Antall sau	3476	3358	3223	3137	3078
	Antall foretak	51	44	43	42	40
Lesja	Antall sau	5028	5449	5806	5989	6207
	Antall foretak	72	72	75	73	73

Kilde: Lorentzen (2015:15).

I perioden 2010-2014 har antallet melkebruk og antallet melkekyr gått ned i både Dovre og Lesja. Den samme utviklingen ser en i begge kommunene for øvrige storfe, ungdyr og

⁸ Sysselsettingen måles i forhold til den næringen hvor vedkommende har sin hovedinntektskilde.

okser. For Nord-Gudbrandsdalen som helhet har det de senere år vært en klar tendens til at foretak som slutter med melkeproduksjon går over til kjøttproduksjon og da særlig sau. I 2014 var det bare en besetning med geit i hver av kommunene (Lorentzen 2015:16).

4.3 Dagens bruk av området til landbruk

Utredningsområdet beites i dag i hovedsak av sau fra medlemmer i Jora Beitelag. Enkelte sauer fra Reindøl Beitelag streifer innom den sørvestlige delen av området. Det kan trekke inn sau fra Oppdal og fra Kvitdalen til de nordlige og østlige delene av området. Storfe, fra Jora Beitelag, bruker den søndre del av utredningsområdet ved Grisungen. Det har vært gjennomført et storfebeiteprosjekt i samarbeid mellom Forsvarsbygg og Dovre fjellstyre, se kapittel 4.4. (Lorentzen 2015:18). Stropsljødalen nord for utredningsområdet brukes til hestebeite, og anslagsvis 6-7 hester derfra trekker inn i nordre del av området ved Kolla.

4.3.1 Jora Beitelag

Jora Beitelag har sine beiteområder fra Jora ved Dombås, innover Dovrefjell og inn i Hjerkinnskytefelt. Beiteområdet er avgrensa i sør-øst mot jernbanen/E6 og i nord-vest langs Grøndalen. I nord er området avgrensa mot Hjerkinns utmåling og fylkesgrensa mot Sør-Trøndelag. Beiteområdet er i størrelsesorden 250 km²- 270 km² (Lorentzen 2015:19).

Jora Beitelag hadde 12 medlemmer i 2014 og slapp 1866 *sau og lam* på utmarksbeite, Tabell 5. Antall medlemmer i beitelaget har gått ned de siste to årene. Antall sau og lam sluppet på beite har variert vært mellom 1800 og 2000. Høyest var det i 2010 med 2028 slepte dyr, men med en liten nedgang siden 2010. Størrelsen på besetningene har økt. Om lag 60-70 % av sauene trekker inn i utredningsområdet, eller er innom det, i løpet av sommeren. Det utgjør 1100-1200 dyr (Lorentzen 2015:18, respondentintervju).

Tabell 5. Jora Beitelag. Oversikt over antall medlemmer, antall slepte dyr på beite og tapsprosent for sau og lam i perioden 2008-2014.

Jora Beitelag	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Antall medlemmer	19	17	16	15	16	12	12
Slept, sau og lam	1803	1861	2028	1991	1940	1867	1866
Tap, sau og lam	21,5	151	170	170	284	173	114
Tapsprosent sau/lam	11,9	8,1	8,3	8,5	14,6	9,3	6,1
Slept storfe	178	165	160	154	173	148	136

Kilde: <http://skogoglandskap.no/kart/beitestatistikk>

Medlemmene av beitelaget slipper normalt sauene på utmarksbeite rundt 10. juni. Dyrene slippes hovedsakelig rundt Joramo. Hvor raskt sauene trekker innover fjellet avhenger av kvaliteten på beitet innover fjellet. Dersom det er tidlig beite så tar det bare noen få dager før de trekker inn i utredningsområdet (Lorentzen 2015:18).

Det er ifølge respondenter sau fra i hovedsak fire besetninger som bruker skytefeltet til beiting. Disse fordeler seg innenfor området. I beitesesongen 2015 var det sågar en besetning som ikke beveget seg utenfor skytefeltet. Sauene går ofte i mindre grupper, men enkeltindivider går mellom de ulike gruppene. Lammet følger søya. De enkelte søyer har fargemerker som viser hvor mange lam de har. Ved tilsyn vil en derfor også se om det oppgitte antallet lam faktisk følger den aktuelle søya.

Det er mange gårdbrukere som har beiterett i området, men som ikke benytter seg av denne. Dersom de benytter seg av denne retten, og de øvrige ikke reduserer sin bruk, vil antallet sauer og lam på beite øke. Det antas at dersom antallet sauer øker, så vil de ta i bruk større områder og de vil etter hvert ta i bruk beiter med et større spekter av kvalitet enn det som brukes i dag.

I beitesesongen 2012 var det store tap av sau og lam. Tapsprosenten for sau og lam var på 14,6 %. De totale tapene på lam i 2012 var 18 %. Altså var rovviltet et stort problem det året, også fordi sauene var urolig i beitesesongen. Sammen med et tørt år førte det til at sauene trakk ut av området tidligere enn normalt. For 2013 er tapene for sau og lam på 9 %, men tallene for 2014 kan komme til å ligge i overkant av 6 % (Lorentzen 2015:19).

Storfe slippes i hovedsak i området rundt Jora, men de slippes også fra Grønsetra og Nysetra. Dyr som er sluppet der trekker innover Grøndalen og inn til Skredalægeret eller innover ved Grisungen og Grisungdalen. Anslagsvis 40 storfe trekker innom utredningsområdet (Lorentzen 2015:18).

Rovvilt og radiobjeller

Utredningsområdet ligger innenfor det prioriterte jerveområdet i Oppland. Som følge av problematikken med jerv har Mattilsynet satt krav om ettersyn, blant annet for å kunne avlive skadde dyr raskt. Det er videre viktig med en rask dokumentering ved tap av dyr som følge av rovvilt. Enkelte år har det vært store tap på grunn av rovdyr, særlig jerv. Ved store tap kan det bli gitt tillatelse til skadefelling av jerv. Det er da viktig med rask og enkel adkomst for å få en vellykket skadefelling. I tillegg til SNO er det egne kommunale skadefellingslag. Disse består av frivillige og det er derfor viktig at de får en rask og effektiv tilgang til området. Vegene gir i dag en slik adkomst. Ifølge måltall skal Oppland ha 4 ynglinger med jerv i løpet av året, hvilket tilsvarer en bestand på 25-26 jerv i jerveområdet. I tillegg til jerv tar rev og ørn dyr tidlig i sesongen (Lorentzen 2015:18, 24; respondenter).

Problematikken med jerv har ført til at Jora Beitelag (og Reindøl Beitelag) kjøpt radiobjeller til en del av beitedyrene. I 2015 er det innen Jora Beitelag vel 200 sau som har slike bjeller og 35-40 storfe. Via disse bjellene får eieren varsel dersom dyra ikke har beveget seg det siste døgnet, noe som kan indikere et skadd eller dødt dyr. Det er viktig å finne skadde og døde dyr så raskt som mulig, både av hensyn til dyrevelferd og for å dokumentere tap av dyr på beite (Lorentzen 2015: 24). Varslene kan også utløses av tekniske feil, men dette klarer en ofte ikke å avdekke før den aktuelle posisjonen er besøkt.

Vel 9 % av sauene har radiobjeller og de er ulikt fordelt på besetningene innen beitelaget. Likevel gir radiobjellene ifølge sentrale respondenter en god oversikt over hvor hovedtyngden av sauene beveger seg slik antallet dyr er i dag, Figur 16 og Figur 17. Det har vært satt ut jervefeller i området og disse har bidratt til fangst av jerv.

Tilsyn og sankning

Gjennom hele beitesesongen har Jora Beitelag organisert et tilsyn med beitedyrene. Medlemmene er delt inn i fire lag og det er satt opp en plan for hele beitesesongen slik at det er folk fra beitelaget ute hver dag. Det er dessuten leid inn to personer som til sammen har fire dagsverk per uke i tilsyn.

Jora beitelag har i et notat av 18.1.2016 beregnet antall dagsverk som gikk med til tilsyn og sankning av sau innenfor utredningsområdet. De har da tatt hensyn til hvor stor del av de ulike besetninger som går innen utredningsområdet og hvor mye tid det er brukt i det området. Beitelaget anslår at de i 2015 brukte til sammen 2008 timer eller 268 dagsverk på tilsyn og sankning av sau i det området.

Tilsynet er arbeidskrevende, særlig fordi terrenget delvis er uoversiktlig. Det medfører mye gåing «på kryss og tvers» samt at en sitter i ro og bruker kikkert. I tilfeller der alarmen går på de radiomerkede sauene eller storfeet blir det en tur for å finne akkurat det dyret.

Om høsten vil en del dyr søke dit de ble sluppet. Det må likevel gjennomføres en sankning: Denne er meget tidkrevende, særlig ettersankingen. Ved sankingen drives mesteparten av dyrene i retning av der de ble sluppet ut, altså Joramo og Gardsenden. En del dyr blir også drevet nærmere vegnettet og holdt samlet der i egne inngjerdinger, noen av dem mobile, inntil sauene kan hentes ned fra fjellet med lastebil/traktor.

Normalt har beitelaget felles sankning rundt 10. september, men i 2014 var sankingen noe senere. Under sankingen samles sauene fra de innerste områdene i samlekever ved Rollstadsætri og i mobile grunder ved Haukberget, ved Grisungen og i Grisungdalen. Ved Rollstadsætri samles mesteparten av sauene først i en mobil kve på toppen over Veslli. Ved neste sankning i området blir etternølere samlet i eksisterende kvever ved Veslli/

Rollstadsætri. Sauen fra disse områdene kjøres hjem med lastebil. I 2014 ble det satt opp ei provisorisk samleleve ved Grisungen. Denne var svært nyttig under sankingen. I tillegg til de nevnte stedene samles det inn sau ved Tverrfjellet, Maribu og Midtre –Grøndøl bru og sporadisk andre steder ved behov (Lorentzen 2015:19; notat av 18.1.2016 fra Jora Beitelag).

Det er imidlertid alltid en del sau som en ikke får med seg via den ordinære sankingen og det må derfor gjennomføres ekstra sanking. Denne vil ofte inkludere sau som går langt unna flesteparten og det innebærer ekstra mye gåing og mye bruk av tid. Beitelaget har i den sammenheng hatt god hjelp av Forsvarets helikoptre til å finne disse sauene, og har spart mye arbeid på det. En sauebonde fra Reindøl Beitelag anslo at vedkommende selv hadde brukt 30 dagsverk på sanking høsten 2015, og at andre familiemedlemmer hadde brukt like mye.

Bruk av det eksisterende vegnettet

Jora beitelag har tilgang til vegnettet i forbindelse med tilsyn og sanking. Det føres kjøreboker for all bruk av veger i skytefeltet (Lorentzen (2015:21)).

Utredningsområdet er på 179km². E6 over Dovrefjell går like sør for området, men en er avhengig av det eksisterende vegnettet for å komme til området og inn i det. Å gå til Grisungen fra Gardsenden tar ifølge beitebrukere nærmere to timer. Men selv da er en bare kommet inn til utkanten av området. Dersom det antas en fart på ca 4 km per time, vil turen gjennom Grøndalen til Striåbrui ta 4-5 timer. Dette betyr at det uten tilgang på veger vil være vanskelig å basere seg på dagsturer med tilsyn. Dagens landbruk gir som regel bare arbeidsplass til en person. Ofte har gardbrukeren lønnet arbeid utenfor gården, hvilket medfører at tid blir en minimumsfaktor. Det er derfor ikke forenelig med dagens landbruk å bruke flere dager på tilsyn i løpet av uka. For næringa er det ifølge Lorentzen derfor et klart behov for rask og enkelt tilgang til området i forbindelse med tilsyn og sanking (Lorentzen 2015:21).

Lorentzen (2015:21) har utfra kjørebokene til medlemmene i beitelaget forsøkt å vise hvilke vegstrekninger som er mest brukt, Figur 15 . Hovedtrenden er at den mest trafikkerte strekningen er fra Hjerkinns inn til Grisungen. Strekningen inn til krysset til Rollstadsætri er mye brukt. I forbindelse med tilsyn er det mange som kjører rundt hele Store Ringveg, Lille Ringveg og vegen inn til forbi Rollstadsætri og inn til Tverrfjellet/HFK sletta er de minst brukte vegstrekningene. Snøheimvegen videre innover fra Stridåbrui ble ikke brukt til tilsyn fra medlemmer av Jora Beitelag i 2014 (Lorentzen 2015:21-22).

Selv om det er mindre bruk av f.eks. vegen forbi Rollstadsætri er denne ifølge respondenter viktig som utgangspunkt for tilsyn i nedre del av Grisungdalen og opp mot Einøvlingen, hvor det er gode beiter og hvor det ofte går sau. En typisk tur i terrenget ved ettersyn kan starte ved kjøresporet forbi Rollstadsætri og gå opp mot Einøvlingen før en runder tilbake på nordsida av Vålåsjøhø.

I forbindelse med kartleggingen av landbruket⁹ fremhevet noen brukere at Store Ringveg, herunder strekningen gjennom Grøndalen, var viktig for dem. De ønsket derfor å beholde den i sin helhet. Alternativt at vegen fra Stridåbrui til Maribu ble beholdt. Videre ble det også sett på som en fordel om Vålåsjøhøvegen ble beholdt og f.eks. forlenget vestover til nedenfor Buahøin. Det ble framholdt at de ønsket å kjøre så langt som i dag inn i nedre del av Grisungdalen forbi Rollstadsæter/Veslli. Eller i det minste at det fortsatt ble mulig å kjøre til Veslli og fortsatt ha en mobil kve ved høyde 1138, og bruke det inngjerda området ved ettersankingen.

Når det gjelder alternativ 2 er det usikkerhet mht hvordan biotopvernområdet vil bli forvaltet. En respondent mener at biotopvernområdet kanskje bør fjernes i dets østlige del, anslagsvis i en linje nord – sør i forhold til Haukberget og slås sammen med landskapsvernområdet. Grunnen er at reglene for biotopvernområdet ikke gir grunnlag for bruk av f.eks. sykkel eller hest og kjerre for den som ønsker å drive tilsyn der med slike transportmidler.

Saltsteiner, samlekever og bygninger og tekniske installasjoner

Jora Beitelag legger hvert år ut saltsteiner, jf Figur 15 . Disse er viktig. Saltsteinene kjøres ut med snøscooter om vinteren og legges der det ferdes mest sau. I beitesesongen 2014 og 2015 ble det lagt ut saltstein i Grisungdalen og langs vegen inn til Grisungen. Det har også vært saltstein i disse områdene tidligere. Dyrene oppholder seg i eller trekker innom de områdene hvor det er tilgang på salt (Lorentzen 2015:26). Ifølge respondenter klarer en imidlertid ikke å styre sauens arealbruk via saltsteiner.

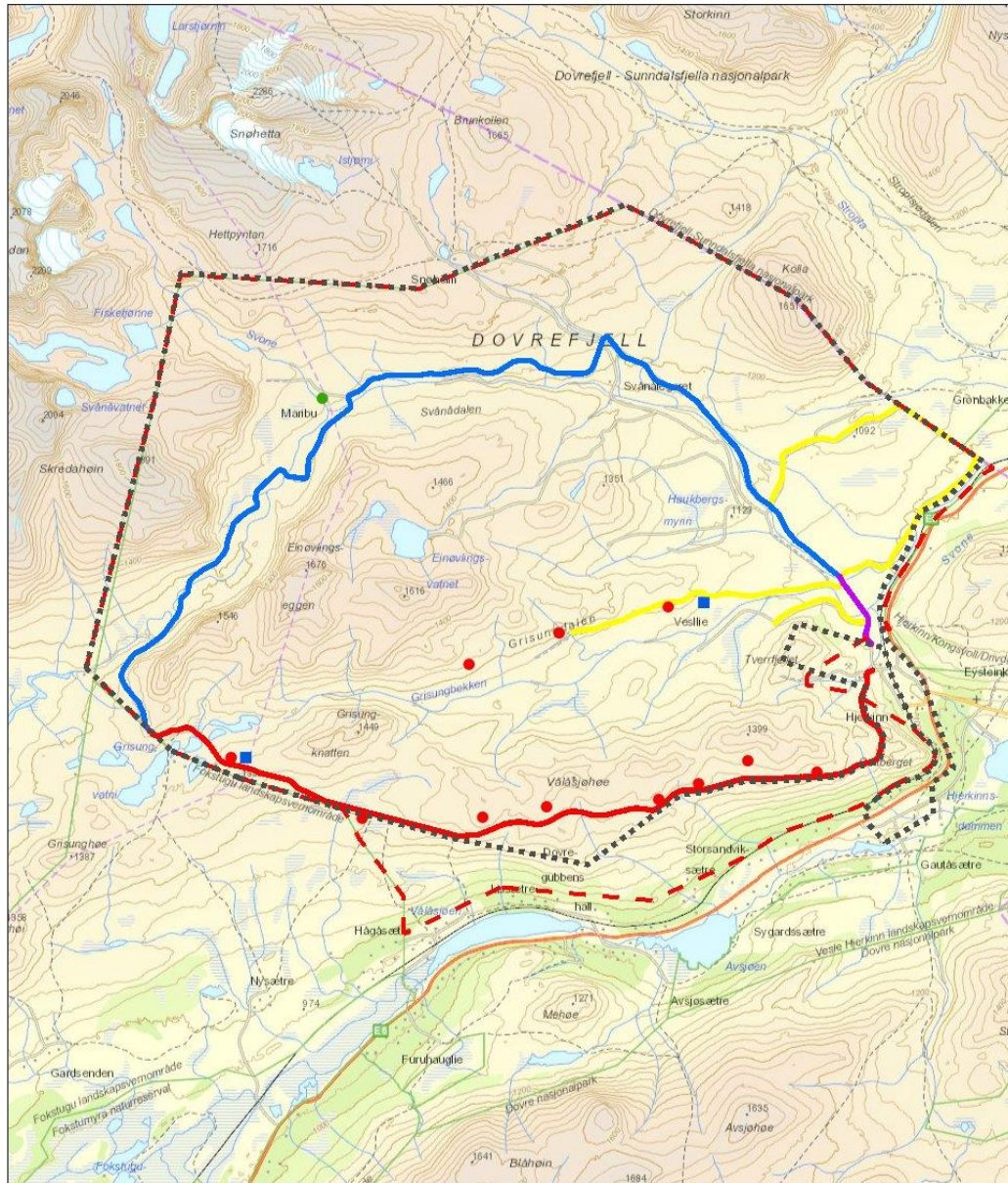
Jora Beitelag har ingen egne faste *samlekever* i området. De bruker de inngjerdede arealene ved Rollstadsætri samt mobile lemmer og gjerder. I 2014 ble det satt opp ei provisorisk samlekeve ved Grisungen, Figur 15 . Denne var til hjelp og fra næringen er det ønsket et dette blir en fast installasjon (Lorentzen 2015:26).

Jora Beitelag har ingen *buer* i utredningsområdet som kan benyttes ved tilsyn. Noen bruker imidlertid private buer eller hytter ved Grisungen i forbindelse med tilsyn. Maribu er overtatt av Lesja fjellstyre. Dovre fjellstyre og Jora Beitelag skal ha en begrenset disposisjonsrett i forbindelse med tilsyn og sanking av bufe.

⁹ Ved kartleggingen gikk vi bredt ut i forhold til landbruksinteressene. Det vil si at vi også registrerte synspunkt som ikke var direkte knyttet til de to vernealternativene og 0-alternativet.

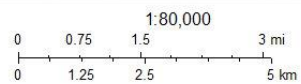
Figur 15. Oversikt over antall turer som medlemmer av Jora Beitelag hadde langs vegstrekninger i skytefeltet i 2014, saltsteiner, samlekkeveer og fremtidig tilsynsbu (Maribu).

Hjerkinns - utredning - verneområde

November 5, 2015

- Skytefeltgrense
- Utredningsgrense
- Saltsteiner/samlekke/tilsynsbu**
- Saltstein utplassert i 2014
- Samlekke
- Framtidig tilsynsbu
- Passeringer med bil i 2014**
- Flere enn 100
- 60 - 100
- 30 -60
- Færre enn 30

Kartverket, Geovest og Kommuner - Geodata AS

Når det gjelder Rollstadsæter/Veslli er Forsvarsbygg hjemmelshaver til setereiendommene. Ingen andre har ifølge dem juridiske rettigheter til eiendommene. Det er ønsket både fra Dovre fjellstyre og eiere av landbrukseiendommene som tidligere hadde setrer i Veslli om å overta hele eller deler av bygningsmassen /setrene etter 2020. Ifølge Forsvarsbygg venter de med endelig avgjørelse om hva som skal skje med bygningene og eiendommene til verneplanen er avklart. Etter deres oppfatning har ingen forkjøpsrett til eiendommene/bygningene¹⁰. Bygningene brukes dermed ikke i forbindelse med utøvelse av sauedriften.

Flytting av besetninger

En eventuell flytting av besetninger har vært reist som en mulighet og er berørt i Lorentzen (2015:27). Dette blir fra fjellstyret og beitelag sett på som problematisk av flere grunner. En viktig grunn er at all bruk av beiter i utmark og som foregår på statens grunn er regulert via fjelloven. Ulike gårdsbruk har beiterett i fjellområder. Dersom besetninger skal flyttes, medfører det at eksempelvis sau skal beite på områder der andre allerede har en beiterett. Dette medfører at det må leies beite eller at rettigheter må omfordeles. Det er et åpent spørsmål om dette er gjennomførbart og det er i det minste svært arbeids- og kostnadskrevende. En slik tilnærming hviler også på at det er tilgjengelige beiter, som andre ikke bruker eller vil bruke.

En annen grunn til at flytting av besetninger er problematisk er at sauens beitemønster er tillært. Det skyldes at lam som har gått i et område naturlig vil trekke inn i det samme området igjen. Flytting må derfor omfatte hele besetninger. Det må påregnes ekstra arbeid i forhold til gjeting for å sikre at besetningen etablerer seg i det nye beiteområdet. Flytting vil imidlertid trolig ikke løse noe fordi så lenge det er sau i et område, og attraktive beiter, så vil sau fra andre besetninger vandre inn i området og ta i bruk de beste beiteene på nytt. Dette medfører at en eventuelt må vurdere å flytte mange besetninger.

Det kan ifølge respondenter være tilgjengelige beiter i Hjerkinns utmåling som kan leies, men det forutsetter at området gjerdes inn fordi sauene ellers vil spre seg utover i landskapet ved at den følger vegetasjonens utvikling. Ifølge en respondent fra Lesja fjellstyre er det ikke vesentlige arealer med ledige beiter i statsallmenningene, med unntak av Aursjøhøområdet. Det har imidlertid ikke vært mulig å få beitebrukere til å ta i bruk det området, blant annet på grunn av lang avstand og at det har vært omfattende problemer med jerv der.

Beitebruksplan for Dovre er udatert, men er trolig fra 1998. Ifølge planen var det da en ledig kapasitet for vel 10000 sauer i Dovre. Beregning av beitekapasitet er et relativt omfattende arbeid, hvor det må gjøres en del forutsetninger og hvor det er en del usikkerhet. Det faller utenfor vår utredning å gjennomføre en slik ny vurdering. SSB sine data over sau og storfe i 1999 sammenlignet med 2013 viser at en på de to tidspunktene

¹⁰ Basert på e-mail fra Forsvarsbygg den 9.12.2015

ligger på omtrent samme nivå for sau eldre enn ett år og storfe. I de mellomliggende årene var det en økning i sau, men nivået er falt tilbake til et som er sammenlignbart med 1999 situasjonen. På bakgrunn av dette tar vi som en «grov» forutsetning at det i 2015 er omtrent samme ledige kapasitet for sau som vist i beitebruksplanen for Dovre (udatert).

Betydningen av beitelag og miljø for sauedriften

Tabell 5 viser at antall sau og lam som slippes holder seg relativt stabilt over tid i Jøra Beitelag. Intervjuer viser at noen få bønder har relativt mange beitende dyr i skytefeltet. Det er en tendens til at antall medlemmer går ned over tid. Det siste fremheves som sårbart for opprettholdelse av den videre beiting og framtidig interesse for å fortsette med dette. Dess færre medlemmer det blir i beitelaget dess vanskeligere blir det for de gjenværende fordi det blir et mindre miljø. Det fører også til at det blir større press på de gjenværende mht drift av den organiserte beitingen, ettersyn mv. Det igjen medfører at de må leie inn ekstrahjelp til ettersyn, hvilket medfører ekstra utgifter.

4.3.2 Reindøl Beitelag

Reindøl Beitelag (Lesja) hadde i 2014 16 medlemmer og slapp 2424 sau og lam samt 271 storfe på utmarksbeite, se Tabell 6. Beitelaget omfatter et område på vel 123km². Antall sau og lam som er sluppet på beite har økt de senere årene. Det gjelder selv om antall medlemmer i beitelaget er noe redusert.

Reindøl Beitelag har stort sett sine sauer vest for utredningsområdet og vest for Grøna. Beitelaget har ikke organisert tilsyn i utredningsområdet. Deres dyr slippes fra Svartdalssetrene og går ofte tilbake dit eller drives dit. I noen tilfeller kan det komme sau inn i utredningsområdet og når Grøna har lav vannstand kan de komme over elva østover. I forbindelse med sankingen, særlig etternølere, har derfor medlemmer av Reindøl Beitelag hatt god nytte av å kunne bli fraktet til f.eks. Buahøin området for så å gå framover i retning av sitt område. Det er ei gangbru over Grøna ved Skredalægeret. Altså har vegnettet litt betydning for det beitelaget.

Tabell 6. Reindøl Beitelag. Oversikt over antall medlemmer, antall slepte dyr på beite og tapsprosent for sau og lam i perioden 2008-2014.

Reindøl Beitelag	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Antall medlemmer	17	18	19	19	15	16	16
Sluppet, sau og lam	1832	1914	1980	2086	2247	2489	2425
Tap, sau og lam	101	49	88	72	50	68	48
Tapsprosent sau/lam	5,5	2,6	4,4	3,5	2,2	2,7	2,0
Sluppet storfe	204	206	178	208	248	257	271

Kilde: <http://skogoglandskap.no/kart/beitestatistikk>

4.3.3 Rettighetshavere i Hjerkinns utmåling

Hjerkinns fjellstue er både en fjellstue og et aktivt gårdsbruk. De har til sammen ca 100 vinterfora sauer samt 200 lam. Disse beiter på et privat og inngjerdet område som fjellstua har leid like ved stedet. En viktig grunn er at dette forhindrer påkjørsler. Fjellstua driver ikke med ku. De har imidlertid et betydelig antall hester som brukes som en del av bedriftens satsing på reiseliv, særlig i forbindelse med ridning.

Fjellstua bruker utredningsområdet, særlig den østlige delen i forbindelse med sine organiserte rideturer, herunder til Viewpoint Snøhetta. Fjellstua hadde i 2015 6-7 hester som beitet i Stroplesjødalen som en del av den organiserte hestebeitingen der. Noen av disse hestene trekker i blant inn i skytefeltet. Det er ettersyn en gang i uken og det skjer ved at de rir inn i området.

To småbruk i Folldal har en begrenset beiterett i Hjerkinns Utmåling. Omfanget av beiteretten er knyttet til antall vinterfora sauer på brukene. Det ene bruket er nedlagt, men beiteretten til området er bevart. Rettighetshaver til det andre bruker ikke sin rett til å beite i denne delen av utmålingen, men har sau i Kvitdalen (øst for E6). Noen av de sauene trekker over E6 og inn i skytefeltet og vedkommende har hatt behov for å hente dem der.

4.4 Forsvarsbygg sitt beiteforsøk med storfe

Fra skytefeltet ble opprettet har Forsvaret gitt en årlig kompensasjon til fjellstyrene for at storfe ikke skal beite i området. Da aktiviteten i skytefeltet ble avsluttet ble det satt i gang et beiteforsøk med storfe i regi av Forsvarsbygg som finansør. Dovre fjellstyre hadde ansvaret for den praktiske gjennomføringen av prosjektet. Prosjektet er nå avsluttet (Lorentzen 2015:28).

Formålet med prosjektet var å avklare om beitende storfe kan få i seg splinter og andre metallfragmenter fra detonerte granater innenfor skytefeltet. Medlemmene av Jora Beitelag stilte med storfe til forsøket. Dyrene fikk lagt inn magneter i vomma før beiteslipp og de ble kontrollert av veterinær ved slakting. Resultatet fra forsøket skulle gi svar på om det igjen er tilrådelig å åpne skytefeltet for storfebeiting (Lorentzen 2015: 28).

Det var visse problemer med gjennomføringen av prosjektet og dermed kan det stilles spørsmål ved hvor mye det faktisk kan si om metallfragmenter og effekten av magneter. Det er imidlertid ifølge Lorentzen (2015:28) så langt ikke påvist patologiske forandringer på nettmage eller bukkinne og ingen magneter hadde metallfragmenter som stakk utenfor beskyttelseshylsteret rundt magneten. Konklusjonen er at ingen av dyra har fått i seg metallfragmenter som har kunnet gi opphav til betennelsesreaksjoner i tarmsystemet. Det er fra Mattilsynet i Nord-Gudbrandsdalen anbefalt at magnet legges inn forebyggende på alle individ av storfe som skal beite i området.

Dovre fjellstyre har i brev ¹¹ spurt de nevnte instanser om hvem som kan fristille skytefeltet som framtidig beiteområde for storfe etter 2020. Videre om dyrene vil måtte ha magnet i vomma og hvem som skal dekke ekstra kostander for dyreeier dersom det fortsatt skal eller bør være magnet i vomma. Så langt (desember 2015) er det få som har svart på henvendelsen. Det er stor usikkerhet om en eventuell økt storfebeiting.

4.5 Støtteordninger og tilskudd i forbindelse med husdyr samt i forhold til rovvilt

Det finnes en del støtteordninger som kan brukes til å opprettholde beiting samt at det finnes ulike ordninger i forbindelse med rovviltproblematikk¹².

Støtteordninger i forhold til beiting

- Tilskudd til husdyr på beite. Det er et eget tilskudd til husdyr på utmarksbeite. Formålet er å få en bedre utnytting av utmarksressursene, samt at de skal ha en positiv effekt på dyrevelferden.
- Støtte til organisert beitebruk. Nesten alle sauebønder i Oppland er med i et beitelag. Det gis tilskudd til beitelaget. Det får et tilskudd på kr. 12 per sau og kr. 22 per storfe. Tilskuddet går til drift av beitelaget og innkjøp av utstyr til den felles driften av beitelaget. Om lag 40 % av storfeet på utmarksbeite i Oppland er tilsluttet et beitelag, men det er ulikheter i fylket.
- Tilskudd til tiltak i beiteområder. Dette gjelder tilskudd til oppsetting av kveer, sperregjerder m.v.
- Tilskudd til å dekke dokumenterte ekstrautgifter til forsterka tilsyn.

Tilskudd i forbindelse med rovvilt

- Midler til forebyggende og konfliktdempende tiltak i forbindelse med rovvilt (FKT-midler). Foretak med produksjonsdyr i landbruket kan søke om midler til direkte tapsreducerende tiltak. Det kan være ulike tiltak som fysisk skiller rovdyr og beitedyr og utvidet tilsynsaktivitet i kombinasjon med andre tiltak. Videre kan det søkes om andre direkte tapsreducerende tiltak og driftsomlegging på grunn av rovvilt.
- I Oppland, som er landets største beitefylke, er det etablert en god praksis med at beitelagene i en kommune, i samarbeid med landbrukskontoret, sender en felles søknad rundt de ulike FKT-tiltakene i forkant av beitesesongen (1. Mars). I tillegg kan det søkes om akuttmidler i løpet av beitesesongen når/hvis rovviltangrep skjer.

¹¹ Brev av 29.4.2015 til en rekke offentlige aktører, herunder Mattilsynet og Forsvarsbygg.

¹² <https://www.slf.dep.no/no/tilskuddsbase/undersider/mer-om-de-enkelte-tilskuddsordningene#tilskudd%20til%20dyr%20p%C3%A5%20beite> (nedlastet 9.12.2015)

og <https://www.fylkesmannen.no/Documents/Dokument%20FMOP/Milj%C3%B8%20og%20klima/Rovvilt/FKT/Forskrift%20om%20FKT%20-%201%20januar%202013.pdf> (nedlastet 9.12.2015) samt samtaler med saksbehandler hos fylkesmannen i Oppland.

Jora Beitelag sin bruk av disse støtteordningene i 2015¹³

Beitelaget bruker støtteordningen om tilskudd til husdyr på beite fullt ut i forhold til slepte dyr. De har brukt støtteordningen om organisert beitebruk til å etablere et nytt sankeanlegg. Støtteordningen om forsterka tilsyn er også brukt. Videre er det gitt støtte gjennom ordningen om forebyggende og konfliktdempende tiltak i forbindelse med rovvilt.

4.6 Ønsker og vurderinger om framtidig bruk av området til landbruk

4.6.1 Storfe, sau, hest og setring

Rettighetene etter fjelloven

Paragraf 2 i fjellover sier følgende:

Rett til allmenningsbruk ligg til bygd eller grend som frå gamal tid har hatt slik rett. Retten skal kunne nyttast på ein måte som til kvar tid er i samsvar med rasjonell bruk, og som er naturleg etter tida og tilhøva.

Fjelloven gir, som vi har vist, gårdsbruk i særlig deler av Lesja og Dovre, men også to i Follidal, rett til å bruke fjellområdene for utøvelse av landbruk. Hva som er aktuell bruk vil endre seg med «tida og tilhøva».

Storfe

Beiting av storfe er en mulighet til å utnytte beiten (og beiteretten). Beitingen har imidlertid vært sterkt begrenset, hvilket kommer fram av Forsvarets årlige erstatninger samt at de gjennomfører et beiteprosjekt. Vi diskuterer ikke her hvordan utgifter knyttet til de veterinærmessige skal løses på lang sikt, fordi dette ikke er en del av vernespørsmålet.

Storfe beiter i dag i noen grad ved Grisungen og tilgrensende deler av Grøna. Ifølge Lorentzen (2015:26) vil beiteressursene bli utnyttet langt bedre enn i dag dersom det startes beiting med storfe. Det vil imidlertid fortsatt være behov for å komme seg inn i området på en enkel og effektiv måte i forbindelse med tilsyn og sanking, som ved sauedrift. Det vil trolig være behov for samlekveer, lastetramper og kanskje sperregjerder dersom området utnyttas til storfe.

Dersom en får en god løsning på hvordan problematikken om metallbiter i storfe skal løses antas det at flere vil slippe storfe i utredningsområdet. Det gjelder både brukere i Jora Beitelag og fra Reindøl Beitelag.

¹³ Basert på mail fra leder av Beitelaget den 5.1.2016

Haugen (1952:160) skriver at med unntak av Grøndalen, hvor de gjennomgravde grusavleieringene gir godt le, er leforholdene dårlige for storfe og hest. Fra beitelag og rettighetshavere antas det at storfeet trolig vil beite i de samme områdene som ble brukt før den tidligere beitingen ble avsluttet. Lokaliseringen av lægrene indikerer hvor dette er og en antar at Grøndalen/Grisungen og Svånådalen er særlig aktuelle.

Fra beitelag er det også kommet betraktninger om at dersom det blir for mye jerv kan økt satsing på storfe være en mulighet. På den annen side vil andre rovdyr, som ulv og bjørn, også kunne ta storfe.

Sau

Antall sau og lam har vært nokså stabilt. Det er ifølge respondenter for tiden gode priser og god avsetning på kjøtt fra sau og lam. Utfra at det er plass til anslagsvis 5000 sau i utredningsområdet er det altså mulighet til å ta ut mye mer verdier fra denne utmarka. Hva som skjer vil nok i stor grad påvirkes av om vegene blir fjernet. Dersom de blir borte vil man trolig, som det kommer fram via intervjuer, bli usikre på om det er mulig å fortsette med sauedrift. Det samme kommer fram hos Lorentzen (2015:29).

Dette kan vel oppsummeres til at man ser mulighet for en utvidelse av sauedriften, men at den enkelte sine beslutninger i særlig grad vil avhenge av om det fortsatt blir mulig å bruke vegnett. På samme måte vil dette påvirke yngre sin interesse for å satse på sauenæringen.

Dersom adkomsten til beiteområdet blir begrenset ved at alle vegene blir tilbakeført til naturen vil behovet for tilsynsbuer øke (Lorentzen 2015:26). Ved spørsmål om behov for *tilsynsbuer* ved 0-alternativet og alternativ 1 var svaret at det antagelig ville bli omtrent det samme.

Ved 0- og 1 alternativene vil man ha tilgang til egne buer ved Grisungen. Det vil også være bruk for Maribu, som er overtatt av Lesja fjellstyre, jfr Figur 15. Dovre fjellstyre og Jora beitelag skal ha betinget bruksrett til bua på tomte for bruk til oppsynsvirksomhet og for tilsyn med beitedyr. Det vil kreves opprusting av Maribu før den tas i bruk. Dovre fjellstyre har i dag to små hytter, ei hytte ved Einøvlingen og ei ved Svånålægeret. Det kan bli ønskelig å bruke disse i forbindelse med tilsyn dersom vegene legges ned, men det er fjellstyret som forvalter hyttene. Hyttene kan i perioder være utleide eller de kan være brukt av f.eks. reinjegere eller oppsyn. Selv om bruk av hyttene ved ettersyn og sanking trolig vil stå sterkt, er det ikke gitt at de hele tiden er tilgjengelige for bruk ved tilsyn.

Ved 0- og 1 alternativene vil det trolig være behov for ei tilsynsbu i området Einøvlingen – Grisungdalen. Som nevnt kan fjellstyrehytta ved Einøvlingen være en mulighet, en annen kan være overtakelse og bruk av bygninger ved Veslli/Rollstadsæter eller ved at det bygges ei ny tilsynsbu i området. Dette er imidlertid et åpent spørsmål.

Ved alternativ 2 vil en ikke i samme grad ha behov for ei ny bu eller bruk av fjellstyrehytta for tilsyn og sanking i Einøvlingen/Grisungdalenområdet fordi området er lettere tilgjengelig fra veg til Veslli/Rollstadsætri. Det er en fordel dess lenger en kan kjøre innover fra Veslli. Det vil likevel være behov for tilgang til fjellstyrehytta ved Svånålægeret.

En sak om oppsetting av gjeterbuer i Reinheimen nasjonalpark illustrerer spørsmålet om tilsyn basert på dagstur eller basert på overnatting i fjellområdet. I den saken skriver beitelaget i Lordalen at gjeterbuer som er hensiktsmessig plassert er et viktig bidrag for å kunne øke tilsynsvirksomheten i området. Med muligheter for overnatting hevdes det der at en da kan føre tilsyn over en lengre periode enn det som er mulig med anmarsj fra og til bygda samme dag. Det pekes på at dette også letter arbeidet både ved tilsyn og sanking fordi en kan starte dagen inne på fjellet fra morgenen av og dermed kan dekke større områder enn det som ellers er mulig. Tilsynsbuer har også et sikkerhetsaspekt ved tilsynsarbeid i høgfjellsområder¹⁴.

God tilgang på buer kan bli viktigere i forbindelse med skadefelling av rovdyr ettersom det ellers blir lang adkomst ut i terrenget. Dette er allerede en krevende oppgave, særlig i barmarksesongen.

Ved alternativene 0 og 1 vil det særlig være behov for flere mobile eller faste *samlekveer* for en «mellomlagring» av sau i påvente av videre drift eller kjøring til bygds. Generelt vil behovet for antall samlekveer øke dess færre veger det er og avstand til veg. Blant aktuelle steder som peker seg ut nå ved disse to alternativene er Maribu, Svånålægeret, Veslli, Haugbergbrui og Grisungen.

Ved alternativ 2 vil en også ha behov for samlekveer. Kve ved Maribu og Svånålægeret peker seg ut sammen med eksisterende mobil og fast kve ved Veslli. Den hittil mobile kvea ved Grisungen bør gjøres fast. Det kan også bli aktuelt med kveer andre steder når en ser hvordan sauens beitebruk og tilsynet utvikler seg.

Ved intervjuer kommer det fram at det er vanskelig å angi hvor det vil bli behov for *saltsteiner* ved de ulike alternativene. Dette er noe en må bestemme når det blir mer kunnskap om hvordan sauedriften da utvikler seg. Generelt vil likevel færre veger føre til at det blir mer behov for saltsteiner fordi de bidrar til at sauen holder seg i visse områder.

¹⁴ Brev av 3.12.2013 fra Miljødirektoratet til Fylkesmannen i Oppland ved klage på avslag på søknad om oppføring av to gjeterbuer i Lordalen. I brevet vises det også til at beitelaget referer signaler ved opprettelsen av nasjonalparken om at verneområdet ikke ville legge unødvendige hindringer i veiene for oppføring av gjeterbuer der behovet ble godt dokumenterte og nødvendige tillatelser forelå fra grunneier og kommune. Vi er ikke kjent med at tilsvarende signaler er gitt i forbindelse med foreslått vern eller alternativ 1 eller 2.

Hest

Rollstadsæterområdet er ifølge Hjerkinnskjellstue perfekt for beiting for hest. Grunnen er at det er et gjerde mot E6 og jernbanen, og at det er høgfjellsbeiter høyere i terrenget. Dette fører til at hestene vil holde seg i det området – de trekker ikke høyere. Det kan være aktuelt å bruke dette som beite for islandshester med sommereksem fordi det knapt er insekter i området. Området er også godt egnet fordi det vil være lett tilgjengelig via veg til Rollstadsæter og dermed ettersyn. Et kanskje enda viktigere punkt er at med veg dit vil det være lett å kjøre ut skadde dyr. Deler av Snøheimvegen er viktig fordi det gir lett tilgang til områdene.

Setring

Bruksberettigede har etter fjelloven anledning til å søke om å få utvist seter. Per i dag (2015) er det liten interesse for dette og det synes ikke aktuelt for fjellstyrene å utvise nye setre.

4.7 Verdisetting av jordbruk

Håndbok V712 (s. 188-189) gir kriterier for verdisetting av naturressurser. For områder med utmarksbeiter er det gitt kriterier for hva som gir henholdsvis lite, middels og stor verdi i forhold til sau, Tabell 7. Et problem ved bruken av denne skalaen er at de ulike delområdene er heterogene, der deler av området er lite egnet eller utilgjengelig for beiting.

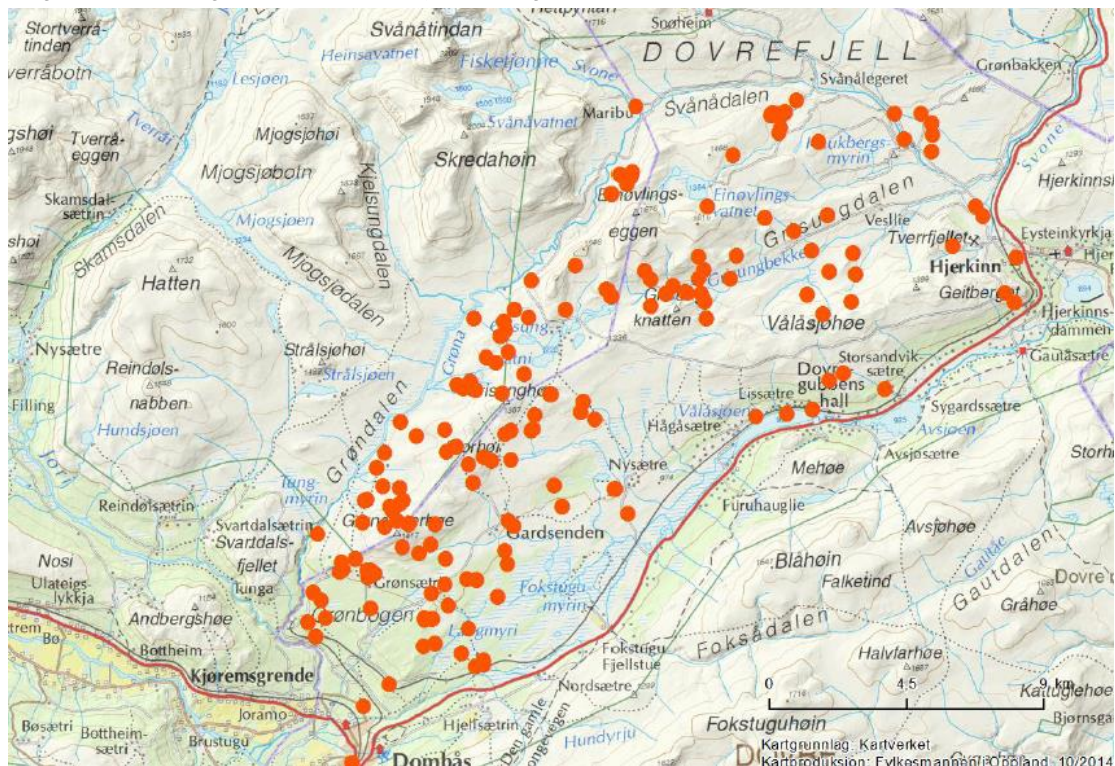
Vi vil vurdere verdien av områdene som beiteområder for henholdsvis sau og storfe. I den sammenheng vil vi også vurdere eventuelle endringer som følge av vedtatte planer og igangsatte tiltak. Det siste vil omfatte vurderinger av eventuell økt beiting av storfe som følge av beiteforsøket som Forsvarsbygg gjennomfører. Blant andre igangsatte tiltak er at området ligger i et jerveprioritert område.

4.7.1 Fastsetting av verdi for sau

Ved vurderingen av delområdene og alternativene tar vi utgangspunkt i beitekapasiteten. Beitekvalitet er beskrevet i kapittel 4.1.2. Dette vil bli supplert med kunnskap om faktisk beiting. Den faktiske bruken endrer seg i løpet av sesongen og den kan endre seg over tid. Det er f.eks. en tendens til at stadig større deler av området tas i bruk til beiting – altså at sausen går lenger innover (Lorentzen 2015:24). Sauens beitemønster er eksemplifisert via radiobjeller den 1.8.2014, Figur 16 og den 1.9.2014, Figur 17.

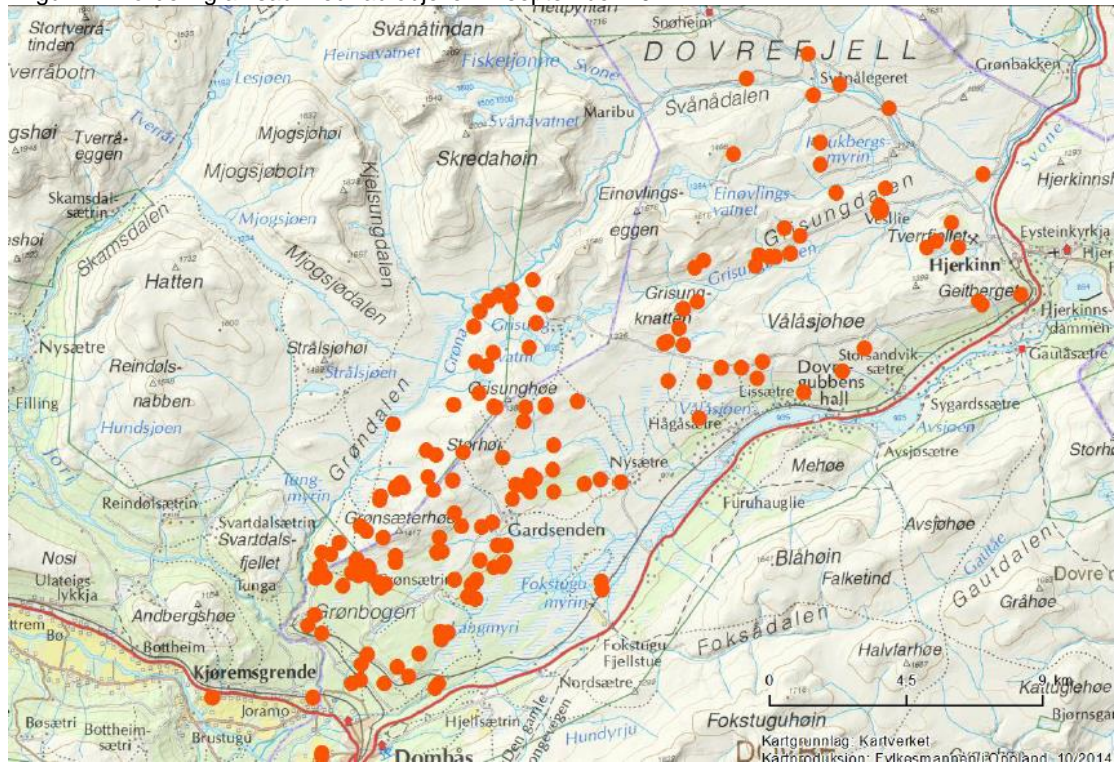
I områder med mange markeringer vil det ofte være en overlapp mellom registreringene, altså er den reelle bruken ofte større enn det som framkommer i eksemplene. Lorentzen viser også radiobjeller per 1.7.2014. Beitingen kommenteres nærmere under de enkelte delområder.

Figur 16. Fordeling av sau med radiobjeller 1.august 2014.

Kilde: Lorentzen (2015:25)

Figur 17. Fordeling av sau med radiobjeller 1. september 2014.

Kilde: Lorentzen (2015:26).

I henhold til Håndbok V712, skal følgende kriterier brukes ved vurdering av verdi i forbindelse med områder med utmarksbeite, Tabell 7. Vi har brukt denne som utgangspunkt for verdissetingen av områdene mht beiteverdi for sau, Tabell 8 og har knyttet den til vegetasjonens beitekapasitet. Dette er kartfestet i Figur 18. Grunnen til at den er knyttet til beitekapasitet er at vi ikke har data for faktiske beitebruk i de ulike delene av området og at det er store variasjoner innen områdene. Når en baserer seg på beitekvalitet kan det føre til en overvurdering av verdi i forhold til den faktiske bruken.

Tabell 7. Kriterier for verdisseting av utmarksbeite for sau.

Liten verdi	Middels verdi	Stor verdi
Utmarksarealer med liten beitebruk (0-25 sau /km ²)	Utmarksarealer med middels beitebruk (26-75 sau/km ²)	Utmarksarealer med mye beitebruk (mer enn 76 sau/km ²)

Kilde: Statens vegvesen (2014:189) (Håndbok V 712).

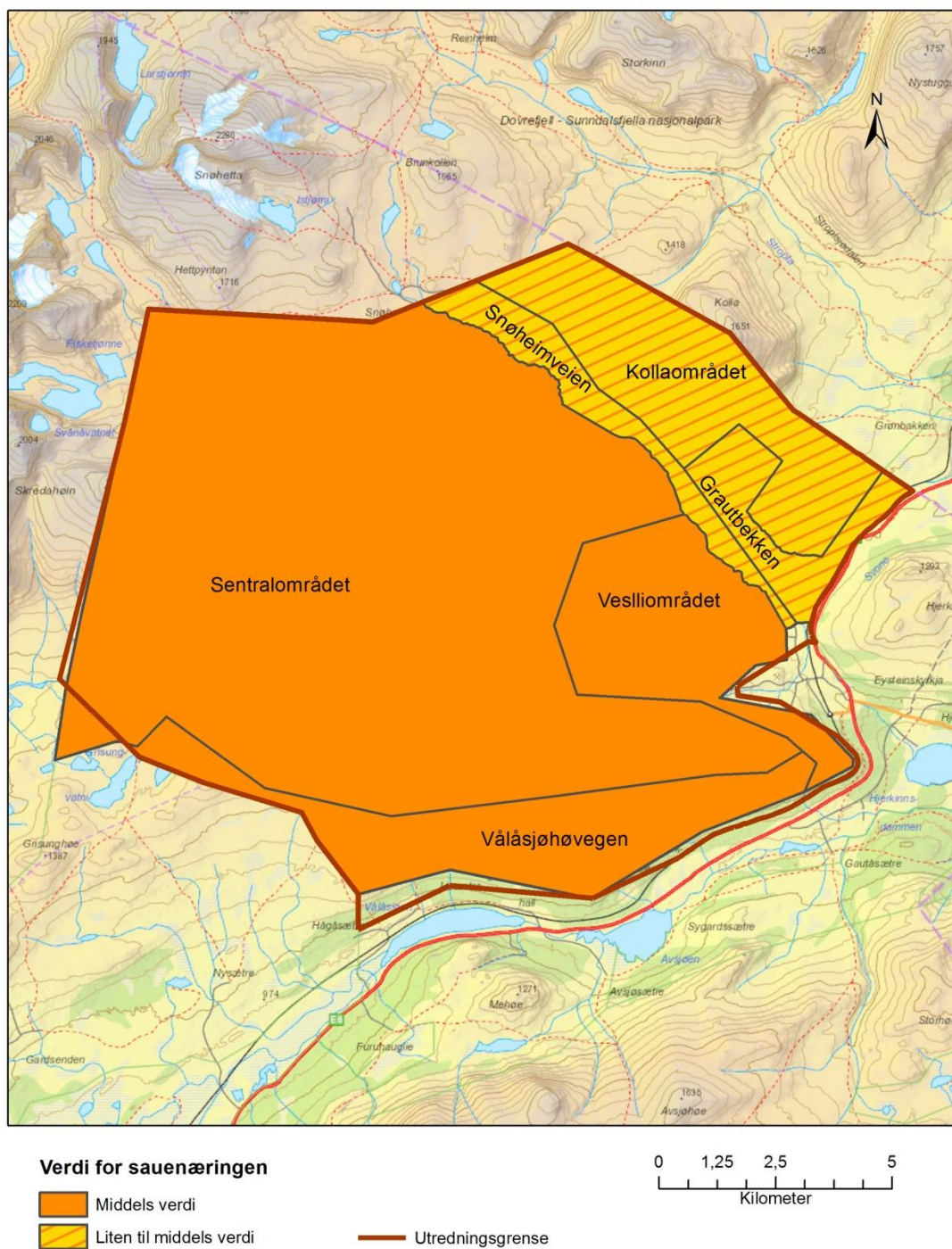
Tabell 8. Delområdene sin verdi for sauenæringen utfra beitekapasitet.

Delområde	Liten	Middels	Stor
1. Vålåsjøhøvegen			
Beitekapasitet		X	
2. Sentralområdet			
Beitekapasitet		X	
3. Veslliområdet			
Beitekapasitet		X	
4. Snøheimvegen			
Beitekapasitet	X		
5. Kollaområdet			
Beitekapasitet	X		
6. Grautbekken			
Beitekapasitet	X		

Vålåsjøhøvegen:

Strekningen fra Hjerkinnskytefeltet til Grisungvatnet må utfra beitekartet karakteriseres som *godt*. Området nord for vegen har mindre godt beite. Deler av området sør for vegen har et godt og godt/svært godt beite. Det er registrert relativt mange radiobjeller i disse områdene, hvilket bekrefter betydningen av beiteområdene der. Samla verdi settes til middels.

Figur 18. Verdisetting av delområdene i forhold til verdi for sau.

Det sentrale området

Dette er et stort og sammensatt område. Det inkluderer både høgfjellsområder og brede daler som Grøndalen og Grisungdalen, hvor det er partier med godt og svært godt beite. Selsjord (2002:7) har vurdert ulike deler av skytefeltet og har for skytefeltet som helhet gitt det en *god beiteverdi*. Ettersom det sentrale området utgjør en så stor del av skytefeltet setter vi beiteverdien som god i dette området. I tråd med Selsjord (2002:7) sine vurderinger om at dette er et høgtliggende område så antas det at området har et nyttbart beite for 60 sau per km². Dette kan være noe for høgt for *dette delområdet* fordi lavereliggende deler av skytefeltet er beskrevet under andre delområder.

Dersom en tenker beitekvalitet samt tilgjengelighet fra andre delområder er det særlig grunn til å framheve de vestlige deler av *Grøndalen*. Selsjord (2002:6) karakteriserer beiteverdien i Grøndalen som *god*. Beitekartet viser blant annet områder med godt og svært godt beite lengst vest og med svært godt beite ved foten av Einøvingsseggen. Kart over radiobjeller viser noe bruk av de gode beiteområdene ved foten av Einøvingsseggen og på grensen til Vålåsjøhøvegen per 1.8.2014 og økt bruk av det sistnevnte området per 1.9. 2014.

Grisungdalen er en annen god beitedal. Selsjord (2002:6-7) karakteriserer beiteverdien i nedre del av Grisungdalen som god, mens øvre del – opp imot Grisungknatten, har beiteverdien god – svært god for sau. Dette er også tydelig utfra beitekart for sau. De registrerte radiobjellene viser tydelig at det beites mest i den øvre delen med de beste beitene. Det samsvarer også med hvordan sauene beiter seg innover fjellet. På slutten av sommeren beites det også en del i den midtre delen.

Veslliområdet

Selsjord (2002:6) har karakterisert beitekvaliteten for nedre del av Grisungdalen som god for sau og storfe. Dette går også klart fram av beitekartet for sau. I deler av området finnes det flekker med svært godt beite. Radiobjellene viser ikke en så stor beitebruk som enkelte andre områder, men dette er da også det området som ligger lengst bort fra der sauene slippes. Verdien av beitet settes til middels.

Snøheimvegen

Dette er et langt og smalt område som følger Snøheimvegen. Beitekartet viser en del flekker med svært godt beite og godt beite, men også en del mindre godt beite. Det er få registrerte radiobjeller, men området er noe perifert for den sauene som slippes fra Jora Beitelag. Verdien settes til liten/middels.

Kollaområdet

Området preges av høyereliggende områder med uproduktiv mark, men det er også flekker med godt og svært godt beite. Selsjord (2002:6) skriver at Storrandin, ved utløpet av Svånådalen, har mindre god beiteverdi. Verdien settes til liten/middels.

Grautbekkenområdet

Utfra beitekart for sau vurderes området til å ha liten/middels verdi.

4.7.2 Fastsetting av verdi for storfe og hest

Storfe

Som vist i kapittel 4.1.2 er det liten forskjell på beitekvalitet for sau og storfe. Altså vil karakteriseringen av beitet for de enkelte delområder for sau også gjelde for storfe. I det store og hele gjelder dette også verdien av de enkelte vegetasjonstyper, slik dette er vist hos Selsjord (2002:5). Hun viser likevel at for skytefeltet som helhet, jf Tabell 1, er det noe bedre beite for storfe enn for sau.

Når det gjelder de enkelte delområdene er beitet i *Svånådalen* jevnt godt for både sau og storfe opp til 1300 moh. På Storrandin er derimot beiteverdien mindre god. Beitet i *Grøndalen* er godt for både sau og storfe. *Grisungdalen* har god beiteverdi for både storfe og sau. Disse omtale dalene er høgtliggende og skogbare, hvilket gir dårlige leforhold. Dermed er de best egnet for sau (Haugen 1952:157-164 Selsjord; 2002: 6-7).

I arbeidet med rapporten har vi sammenlignet beiteverdien med faktisk bruk slik dette går fram via radiobjellene. Ettersom det er en svært begrenset erfaring med storfe så langt, er det ikke mulig å foreta en slik sammenligning av potensial og faktisk bruk. Det er dermed ikke gjennomført en tilsvarende områdevis verdivurdering for storfe på samme måte som for småfe.

Vi vil imidlertid trekke inn potensiell verdi for storfe, og visse betraktninger om omfang i forbindelse med konsekvensvurderingene.

Hest

Det beiter i dag hest i Stroplesjødalen. Når det gjelder verdi for hest utover dette, så antas det at nedre del av *Grisungdalen* og området *Veslli/Rollstadsætri* har en potensielt god verdi som hestebeite. Ettersom en tidligere har hatt beiting av hest i andre områder, som *Grøndalen* og *Svånådalen*, så antas det at disse vil være egnede beiteområder for hest også i framtida.

4.8 Sammenligningsområder

Aursjøhø

Aursjøhø i Lesja er et mulig sammenligningsområde, særlig fordi det ligger relativt langt fra veg og ligger i en jervesone. Området ble brukt til beiting for inntil en del år siden av et

fåfall brukere. Disse ga etter hvert opp beitingen. En av dem flyttet sine dyr over til Ottadalssida.

Det er trolig flere grunner til at det ble slutt på beitingen. En grunn er at sauen lett trakk ut av området fordi den søkte bedre beiter, og blant annet gikk over til Eikesdalen. Det ble tungvint å hente dyr der. En annen grunn var at det etter hvert ble «tungvint» å drive i området fordi det er langt til veg. Det var også store tap fra jerv. Dette kombinert med tungvint adkomst kan ha vært avgjørende. Lesja fjellstyre har oppmuntret til at området skal tas i bruk til sauebeiting, men det har vært liten interesse fra bruksberettigede. Utviklingen i dette området, samt den informasjon som vi har fått under datainnsamlingen tilsier at tilgang til bruk av veg må vektlegges.

Reindøl Beitelag

Reindøl Beitelag sitt beiteområde er et potensielt nærliggende sammenligningsområde som brukes i dag. Vi har sammenlignet dette med bruken av skytefeltet. Det vil si at vi har sammenlignet det med bare en del av det området som Jora Beitelag bruker.

Tabell 9. Enkel sammenligning av parametere som påvirker bruk og ettersyn i Reindøl Beitelag sitt område og skytefeltet.

	Reindøl beitelag	Skytefeltet i dag	Vurdering etter at veger er fjerna i skytefeltet
Landskap/terreng	Åpent og oversiktlig	Kupert og uoversiktlig	Kupert og uoversiktlig
Tilgjengelighet fra veg	Relativt lett tilgjengelig	Relativt lett tilgjengelig	Lite tilgjengelig
Nærhet til setrer	Setrer er utgangspunkt	Langt fra setrer	Langt fra setrer
Organisering av ettersyn	16 brukerne (både sau og storfe) samt en innleid	12 brukere (mest sau) samt to innleide	Færre (?) brukere samt flere innleide

Det er inkludert setrer fordi bruken av et område i følge respondenter også påvirkes av andre faktorer enn beitedyr og behov for ettersyn. Det hevdes at det vil være lettere å slutte å bruke et område hvor en *ikke* har setrer som utgangspunkt for ettersyn enn et område hvor det er setrer fordi setrene gir en ekstra tilknytning til området.

Tabellen viser at områdene landskapsmessig er svært forskjellige. Mens Reindøl sitt område er oversiktlig er deler av skytefeltet mer kupert og delvis uoversiktlig, hvilket gir et

mer arbeidskrevende tilsyn. Dette betyr at når veger i stor grad er fjerna (som i ved 0-alternativet og alternativ 1) blir et mer uoversiktlig landskap enda mer arbeidskrevende å føre tilsyn i. Sammenlignet med Reindøl sitt område forsterkes effekten av færre veger i skytefeltet av at det er færre brukere i skytefeltet og at de må ha mer innleid arbeidshjelp. Vanskeligere tilgjengelighet vil trolig føre til at noen legger ned og forsterke denne effekten. Det gir en enda dårligere økonomi for driften. Fraværet av setrer i skytefeltområdet svekker trolig den samla tilknytningen til området.

Ifølge Landbrukskontoret i Dovre og Lesja er Reindøl og Jora sine områder sammenlignbare i dag mht adkomst fra veg, mens tilstanden vil bli svært ulik dersom vegene i skytefeltet blir borte.

5 OMFANG

Omfangsvurderingen skal gi uttrykk for hvor stor negativ eller positiv påvirkning det aktuelle tiltaket (alternativet) har for et delområde. For hvert delområde skal det vurderes om tiltaket fører til forbedring, forringelse eller ikke har betydning. Det tas utgangspunkt i skalen fra figur 6-4 i håndbok V712.

Vi avgrensner her vurderingene av omfang til sau fordi en her har erfaring med betydningen av ulike typer tilrettelegging. Svært begrenset beiting fra storfe på grunn av Forsvarets aktiviteter og dermed begrenset erfaring med storfedrift de senere tiårene medfører at det ikke er gjennomført omfangsvurdering i forhold til storfe. Mulige konsekvenser for storfe vil imidlertid bli vurdert i kapittel 7 på bakgrunn av det en vet om beitekvalitet, tidligere bruk, resultatene av Forsvarsbygg sine forsøk og signaler eller ønsker om satsing på økt storfebeiting i utredningsområdet. De samme forhold gjelder hest, som også vil bli vurdert i kapittel 7.

5.1 Vurderinger av omfang for sau

Hva skal omfang vurderes i forhold til?

Omfang vurderes i forhold til:

- rett til å beite
- om det er veg
- adgang til å anlegge bruer/klopper
- adgang til og behov for å sette opp nye bygninger for bruk i landbruket
- utbedre/utvide eksisterende bygninger
- adgang til motorferdsel i utmark sommer og vinter
- adgang til å sette ut saltsteiner
- adgang til samlekkeveier/gjerder
- adgang til å sette ut jervefeller

Disse forholdene har ulik verdi, f.eks. har trolig beiterett og mulighet til å bruke veg større betydning enn adgang til å sette ut saltsteiner og bygge samlekkeveier. På den annen side vil de ulike rettene og mulighetene påvirke hverandre ved at mulighet til å bruke veger kan stimulere bruken av beiteretten.

Ved vurdering av nye bygninger som kan brukes i forbindelse med sauehold har vi sett på mulighet i følge lovverk og har antatt et behov utfra eksisterende bygninger som bør kunne brukes i forbindelse med tilsyn av sau. Ved 0-alternativet tas det i første rekke utgangspunkt i plan- og bygningsloven, mens det for de øvrige er verneforskriftene som gjelder som vurderingsgrunnlag.

Generelt om lovverkene ved sammenligning av alternativene

Ved vurdering av alternativene i forhold til hverandre er det viktig å være klar over at grunnleggende sett gjelder Fjelloven når det gjelder statsallmenninger og utmålinger. Det vi si at fjellstyrene og Statskog vil ha stor påvirkning på pågående aktivitet og forslag om eventuell nye aktiviteter og tiltak.

Ved «0-alternativet» gjelder naturmangfoldloven, men først og fremst er det plan- og bygningsloven som er viktig når det gjelder arealdisponering. Når det gjelder motorisert ferdsel er lov om motorferdsel i utmark og vassdrag (motorferdselloven) med forskrift viktig. For denne typen områder står landbruket sterkt, og dermed vil det trolig også gjelde aktuelle tiltak foreslått i regi av landbruket for å støtte oppunder beiting. Her kommer også regionalplanen inn. Ved alternativ 1 og 2 vil en i tillegg ha verneregler etter om det er foreslått nasjonalpark eller landskapsvernområde, jf. kapittel 3.2. Ved begge alternativene er vurderingene avgrenset til de formelle muligheter for aktuelle tiltak.

De følgende sammenligningene av alternativ 1 og 2 i forhold til 0-alternativet bygger på følgende forutsetninger:

- Ved alternativ 0 forutsetter vi at Snøheimvegen kan benyttes ved ettersyn og sanking.
- Det forutsettes at Maribu kan benyttes ved tilsyn og sanking, samt at flere i beitelaget har egne buer/hytter ved Grisungen som benyttes. Vi forutsetter videre at Dovre fjellstyres hytter ved henholdsvis Einøvlingen og Svånålægeret kan benyttes ved tilsyn og sanking, men her er det en potensiell usikkerhet, kap. 4.5.1.
- Det antas at motorferdsel i terrenget sommerstid også vil være problematisk etter motorferdselloven, mens det er mindre kontroversielt vinterstid.
- Det er rett til å beite etter alle alternativer og dette kommenteres derfor ikke spesielt.
- Alle alternativene gir adgang til mindre utvidelse av bygninger.
- Det er også adgang til mindre utvidelse av klopper og bruer samt å sette ut saltsteiner, ha samlekrever og jervefeller. Dette kommenteres derfor ikke spesielt.
- Motorferdsel vinterstid i forbindelse med landbruk vil være ved skadefelling, utkjøring av saltsteiner, materialer og ved. Det er adgang til dette i henhold til verneforskriftene. Motorferdsel sommerstid er tillatt i forbindelse med utkjøring av skadet bufe. Motorferdsel på barmark er så kontroversielt også når en bare vurderer etter motorferdselloven at det neppe blir særlig forskjell i forhold til landskapsvernområde eller nasjonalpark.

5.1.1 Alternativ 1 (nasjonalpark og landskapsvernområde) i forhold til «0»-alternativet

Tabell 10. Omfangsvurdering av delområde **Vålåsjøhøvegen**, ved alternativ 1 i forhold til «0»-alternativet.

	Stor neg. (---)	Middels negativ (--)	Litt neg. (-)	Ingen endring (0)	Litt positivt (+)	Middels positivt (++)	Sterkt positivt (+++)
Rett til å beite				0			
Veg				0			
Ny klopp/bru				0			
Nye bygninger				0			
Mindre utvidelse av bygninger				0			
Motorferdsel				0			
Saltsteiner				0			
Samlekve/gjerder				0			
Jervefeller				0			
Samla vurdering				0			

Ettersom alt. 1 er uten veg er det ingen forskjell fra alternativ 0. Flere hytter ved Grisungen og kort avstand fra E6 fører til at det ikke antas behov for nye hytter (bygninger) i dette området. Tiltaket er derfor satt opp med ingen endring på det punktet.

Tabell 11. Omfangsvurdering av **sentral**området ved alternativ 1 i forhold til «0»-alternativet.

	Stor Neg. (---)	Middels negativ (--)	Litt negativt (-)	Ingen endring (0)	Litt positivt (+)	Middels positivt (++)	Sterkt positivt (+++)
Rett til å beite				0			
Veg	---						
Ny klopp/bru				0			
Nye bygninger	---						
Mindre utvidelse av bygninger				0			
Motorferdsel				0			
Saltsteiner				0			
Samlekve/gjerder				0			
Jervefeller				0			
Samla vurdering	---						

Gamle Snøheimveg vil utgjøre et sammenhengende kjørespor i alternativ 1, mens det ved alt 0 vil være veg til Snøheim. Forskjell blir standard på veg og at det ved alternativ 1 ikke er hjemlet for bruk av Gamle Snøheimveg til ettersyn og sanking. Uttransport av syke/skadede bufe er tillatt på Gamle Snøheimveg. Flere buer som er godt spredt i området medfører redusert behov for nye hytter. Det kan likevel bli et behov i området Einøvlingen, Grisungdalen – Veslliområdet. Verneforskriften har ingen hjemmel for å tillate nye bygninger. Styring etter bare plan- og bygningsloven gir bedre mulighet for tilsynsbuer enn ved vern som nasjonalpark.

Tabell 12. Omfangsvurdering av **Veslliområdet** ved alternativ 1 i forhold til «0»-alternativet.

	Stor negativ (---)	Middels negativ (--)	Litt negativt (-)	Ingen endring (0)	Litt positivt (+)	Middels positivt (++)	Sterkt positivt (+++)
Rett til å beite				0			
Veg			-				
Ny klopp/bru				0			
Nye bygninger		--					
Mindre utvidelse av bygninger				0			
Motorferdsel				0			
Saltsteiner				0			
Samlekve/gjerder				0			
Jervefeller				0			
Samla vurdering		--					

Ved alternativ 1 er dette i stor grad et landskapsvernområde, men mindre enn ved alternativ 2. Det er langt færre veger ved dette landskapsvernområdet enn ved tilsvarende i alternativ 2. Ved 0 vil Snøheimvegen bestå, mens Gamle Snøheimveg vil være et kjørespor ved alternativ 1. Forskjellen blir standard på veg og at det ved alternativ 1 ikke er hjemlet for bruk av Gamle Snøheimveg til ettersyn og sanking. Uttransport av syke/skadede bufe er tillatt på Gamle Snøheimveg. Det vil være veg til Veslfallbrui. I alternativ 1 er bygningene på Veslli og Rollstadsætri fjernet. Det kan bli behov for bygninger for oppsyn ved Veslli, men dette må ses i sammenheng med behovene for sentralområdet. Verneforskriften har ingen hjemmel for å tillate nye bygninger. Styring etter bare plan- og bygningsloven gir bedre mulighet for tilsynsbuer enn ved vern som nasjonalpark.

Tabell 13. Omfangsvurdering av **Snøheimvegen** ved alternativ 1 i forhold til «0»alternativet.

	Stor negativ (---)	Middels negativ (--)	Litt negativt (-)	Ingen endring (0)	Litt positivt (+)	Middels positivt (++)	Sterkt positivt (+++)
Rett til å beite				0			
Veg	---						
Ny klopp/bru				0			
Nye bygninger				0			
Mindre utvidelse av bygninger				0			
Motorferdsel				0			
Saltsteiner				0			
Samlekve/gjerder				0			
Jervefeller				0			
Samla vurdering	---						

Ved alternativ 1 er nedre del av dette området et landskapsvernområde. Ved alternativ 1 vil Gamle Snøheimveg være et kjørespor, mens ved 0 vil det være veg til Snøheim. Forskjellen blir standard på veg og at det ved alternativ 1 ikke er hjemlet for bruk av Gamle Snøheimveg til ettersyn og sanking. Uttransport av syke/skadede bufe er tillatt på Gamle Snøheimveg. Det vil

være veg til Veslfallbrui. Det er ei fjellstyrehytte ved Svånålægeret og det antas derfor ikke behov for nye hytter.

Tabell 14. Omfangsvurdering av **Kollaområdet** ved alternativ 1 i forhold til «0»alternativet.

	Stor negativ (---)	Middels negativ (--)	Litt negativt (-)	Ingen endring (0)	Litt positivt (+)	Middels positivt (++)	Sterkt positivt (+++)
Rett til å beite				0			
Veg	--						
Ny klopp/bru				0			
Nye bygninger				0			
Mindre utvidelse av bygninger				0			
Motorferdsel				0			
Saltsteiner				0			
Samlekve/gjerder				0			
Jervefeller				0			
Samla vurdering	---						

Ved alt. 1 vil det være kjørespor langs Gamle Snøheimveg, mens det ved «0» vil være veg til Snøheim. Forskjellen blir standard på veg og at det ved alternativ 1 ikke er hjemlet for bruk av Gamle Snøheimveg til ettersyn og sanking. Uttransport av syke/skadede bufe er tillatt på Gamle Snøheimveg. Det vil være veg til Veslfallbrui. Det er hytte ved Svånålægeret og det antas derfor ikke behov for nye hytter.

Tabell 15. Omfangsvurdering av **Grautbekkenområdet** ved alternativ 1 i forhold til «0»alternativet.

	Stor negativ (---)	Middels negativ (--)	Litt negativt (-)	Ingen endring (0)	Litt positivt (+)	Middels positivt (++)	Sterkt positivt (+++)
Rett til å beite				0			
Veg	---						
Ny klopp/bru				0			
Nye bygninger				0			
Mindre utvidelse av bygninger				0			
Motorferdsel				0			
Saltsteiner				0			
Samlekve/gjerder				0			
Jervefeller				0			
Samla vurdering	---						

Veg til Snøheim vil gi bedre standard ved alt «0», jf kjøresporet ved alt 1. Forskjellen blir standard på veg og at det ved alternativ 1 ikke er hjemlet for bruk av Gamle Snøheimveg til ettersyn og sanking. Uttransport av syke/skadede bufe er tillatt på Gamle Snøheimveg. Det vil være veg til Veslfallbrui. Området er nær veger og det antas ikke behov for nye bygninger.

5.1.2 Alternativ 2 i forhold til «0»-alternativet

Tabell 16. Omfangsvurdering av **Vålåsjøhøvegen** ved alternativ 2 i forhold til «0»alternativet.

	Stor negativ (---)	Middels negativ (--)	Litt negativt (-)	Ingen endring (0)	Litt positivt (+)	Middels positivt (++)	Sterkt positivt (+++)
Rett til å beite				0			
Veg							+++
Ny klopp/bru				0			
Nye bygninger				0			
Mindre utvidelse av bygninger				0			
Motorferdsel				0			
Saltsteiner				0			
Samlekve/gjerder				0			
Jervefeller				0			
Samla vurdering							+++

Muligheten til å bruke Vålåsjøhøvegen gjør dette alternativet sterkt positivt. Det antas at eksisterende bygninger dekker behovet for overnatting.

Tabell 17. Omfangsvurdering av det **sentrale** området ved alternativ 2 jfr «0»-alternativet.

	Stor negativ (---)	Middels negativ (--)	Litt negativt (-)	Ingen endring (0)	Litt positivt (+)	Middels positivt (++)	Sterkt positivt (+++)
Rett til å beite				0			
Veg						++	
Ny klopp/bru				0			
Nye bygninger			-				
Mindre utvidelse av bygninger				0			
Motorferdsel				0			
Saltsteiner				0			
Samlekve/gjerder				0			
Jervefeller				0			
Samla vurdering						++	

I forhold til alternativ 0 gir alt 2 økt tilgang pga veg til Grisungen, hvilket gir tilgang til nærliggende områder, som øvre del av Grisungdalen. Snøheimvegen og veg til Rollstadsætri gir tilgang til nærliggende områder i Svånådalen og nedre del av Grisungdalen. Alternativet får dermed en middels positiv vurdering mht veger enn alternativ 0. Det antas at eksisterende bygninger dekker behovet og at dette er redusert pga bedre adgang via veg. Dersom det hadde vært aktuelt med nye bygninger så ville det blitt lettere ved plan- og bygningsloven. Verneforskriftene har ikke hjemmel for nye bygninger. Derfor er dette gitt litt negativ verdi.

Tabell 18. Omfangsvurdering av **Veslliområdet** ved alternativ 2 i forhold til «0»-alternativet.

	Stor negativ (---)	Middels negativ (--)	Litt negativt (-)	Ingen endring (0)	Litt positivt (+)	Middels positivt (++)	Sterkt positivt (+++)
Rett til å beite				0			
Veg							+++
Ny klopp/bru				0			
Nye bygninger				0			
Mindre utvidelse av bygninger				0			
Motorferdsel				0			
Saltsteiner				0			
Samlekve/gjerder				0			
Jervefeller				0			
Samla vurdering							+++

Dette alternativet anses som sterkt positivt pga muligheten til å kjøre bil helt fram til Vesli-Rollstadsætri. Det har betydning for ettersyn, samling og senere bortkjøring av sanket sau. Det medfører mindre behov for overnatting ved tilsyn. Vegen fører til en sterkt positiv vurdering.

Tabell 19. Omfangsvurdering av **Snøheimvegen** ved alternativ 2 i forhold til «0»alternativet.

	Stor negativ (---)	Middels negativ (--)	Litt negativt (-)	Ingen endring (0)	Litt positivt (+)	Middels positivt (++)	Sterkt positivt (+++)
Rett til å beite				0			
Veg				0			
Ny klopp/bru				0			
Nye bygninger				0			
Mindre utvidelse av bygninger				0			
Motorferdsel				0			
Saltsteiner				0			
Samlekve/gjerder				0			
Jervefeller				0			
Samla vurdering				0			

Det er fjellstyrehytte ved Svånålægeret og denne antas å dekke behovet for overnatting der. Ved begge alternativene vil det være bilveg til Snøheim.

Tabell 20. Omfangsvurdering av **Kollaområdet** ved alternativ 2 i forhold til «0»alternativet.

	Stor negativ (---)	Middels negativ (--)	Litt negativt (-)	Ingen endring (0)	Litt positivt (+)	Middels positivt (++)	Sterkt positivt (+++)
Rett til å beite				0			
Veg				0			
Ny klopp/bru				0			
Nye bygninger				0			
Mindre utvidelse av bygninger				0			
Motorferdsel				0			
Saltsteiner				0			
Samlekve/gjerder				0			
Jervefeller				0			
Samla vurdering				0			

Det er ei fjellstyrehytte ved Svånålægeret. Den antas å redusere behov for nye hytter. Ved både «0» og alt. 2 vil det være bilveg til Snøheim og dermed samme utgangspunkt for tilgang til området.

Tabell 21. Omfangsvurdering av **Grautbekkenområdet** ved alternativ 2 i forhold til «0»alternativet.

	Stor negativ (---)	Middels negativ (--)	Litt negativt (-)	Ingen endring (0)	Litt positivt (+)	Middels positivt (++)	Sterkt positivt (+++)
Rett til å beite				0			
Veg				0			
Ny klopp/bru				0			
Nye bygninger				0			
Mindre utvidelse av bygninger				0			
Motorferdsel				0			
Saltsteiner				0			
Samlekve/gjerder				0			
Jervefeller				0			
Samla vurdering				0			

Nærhet til veg antas å redusere behovet for nye hytter. Ved både «0» og alt. 2 vil det være bilveg til Snøheim og dermed samme utgangspunkt for tilgang til området.

6 VURDERINGER AV DRIFT OG VEDLIKEHOLD AV VEGER

Fare for avrenning fra fyllmassene i vegen

Når det gjelder forurensning er det ifølge Forsvarsbygg¹⁵ kjent at deler av vegnettet ved Hjerkinnskytefelt er påført tungmetallholdig gruvegrus. Der det eventuelt er større mengder gruvegrus, vil dette bli vurdert og håndtert i forbindelse med avvikling av hver vegstrekning. I den store sammenheng anser de imidlertid ikke dette som problematisk fordi det er liten avrenning fra skytefeltet.

Respondentene anser heller ikke dette som et problematisk punkt, og mener det er bedre å la massen ligge enn å fjerne den.

Fare for sprengning ved reparasjoner og vedlikehold av vegnettet

Per i dag vurderer Forsvarsbygg¹⁶ at vegnettet i Hjerkinnskytefelt kan inneholde blindgjengere. I hvor stor utstrekning dette kan forekomme og hvilke blindgjengertyper det er snakk om er vanskelig å kunne tallfeste. Men at det er en reell trussel er de kjent med, da de vet at deler av vegnettet er beskyttet. I tillegg er mye av vegnettet etablert etter at skytefeltet ble tatt i bruk, og derved kan det ha ligget blindgjengere i grunnen som vegen ble etablert på.

Faren for å få omsatt en blindgjenger ved vegvedlikehold er til stede. Graving, høvling ol. er prosesser som kan utsette en blindgjenger med store belastninger, som kan omsette den. Hvor stor skade en omsetning av en blindgjenger kan gjøre vil variere ut fra type, mengde sprengstoff ol., men i verste utfall kan det være potensielt dødelig.

Slik situasjonen er forvaltet av Forsvarsbygg i dag, er vedlikehold av vegnettet regulert med egne bestemmelser (SOP). Forskjellige strekninger har forskjellige begrensninger ut fra hvilken bruk det har vært av området i nærheten av vegen, når vegen ble anlagt og hvorledes den er bygget.

Vegvedlikehold vil derfor variere på de forskjellige strekningene i skytefeltet. På de aktuelle strekningene, Snøheimvegen, Snøheimvegen-Rollstadsætri og Vålåsjøhøvegen

¹⁵ E-post av 28.9.2015 fra Forsvarsbygg til fylkesmannen i Oppland. Videre sendt til Østlandsforskning.

¹⁶ E-post av 9.12. fra Forsvarsbygg til Østlandsforskning

frem til Grisungvatna, er det i dag tillatt med høvling og grusing ved hjelp av bemannet utstyr. Graving dypere enn grusdekke er ikke tillatt med bemannet utstyr. Dvs. at f.eks. skifting av stikkrenner må foregå med fjernstyrte maskiner.

Forsvarsbygg regulerer per i dag dette iht. gjeldende militære reglementer for håndtering av militær ammunisjon. Før frigivelse av skytefeltet må en nøyere vurdering av aktuelle vegstrekninger gjøres, særlig hvis vegstrekninger/deler av vegstrekninger skal forvaltes av sivile myndigheter/partner etter 2020. Kunnskapsinnhenting som er under prosess i forbindelse med det planlagte uttaket av vegene, kan bidra til bedre vurderinger og avgjørelser¹⁷. Resultatet av dette kan medføre at deler av, eller hele strekninger, kan få mindre begrensninger, evt. større begrensninger i forbindelse med fremtidig vegvedlikehold / forvaltning.

Forsvarsbygg¹⁸ er på nåværende tidspunkt av den oppfatning at hvis absolutt all risiko skal elimineres, må vegene graves bort. Forsvarsbygg kan i så fall ikke ta ansvar for å etablere nye veger, som eventuelt skal eksistere etter 2020. Hvis vegstrekninger/deler av vegstrekninger blir gjenliggende etter sivile ønsker ved Hjerkinnskytefelt etter 2020, vil Forsvarssektoren ønske å være fritatt for gjenværende ansvar for både ammunisjon, forurensning og eventuelle andre forhold. Et mulig tiltak for å håndtere denne problemstillingen er søk og klarering av vegene. Hvis søketeknologien bidrar til, gjennom prøver, forsøk og erfaringsinnhenting av metoden, at risikoen reduseres til et tilstrekkelig akseptabelt nivå, vil Forsvarsbygg forsøke å gjennomføre søk og klarering av de vegstrekninger som også eventuelt skal ligge igjen etter 2020. En forutsetning for dette er at et slikt arbeid gir tilstrekkelig resultat innenfor forsvarlige økonomiske rammer og tidsperspektiver. Hva som blir det endelige utfallet av en slik prosess, kan ikke Forsvarsbygg forplikte seg til på nåværende tidspunkt, da dette innebærer for mange usikkerheter. Forsvarsbygg vil i så fall komme med en anbefaling om eventuell gjenværende risiko tilknyttet konkrete vegstrekninger, som vil være gjenstand for avklaring mellom fremtidige ansvarshavende/forvaltere og Forsvarsbygg.

Respondenter ved intervjuene mener at faren for blindgjengere i vegen er overvurdert og viser til at det så langt ikke har vært sprengningsulykker.

Kostnader og organisering av fremtidig drift av veg

Forsvarsbygg har i e-post til fylkesmannen i Oppland, videresendt til Østlandsforskning¹⁹ foretatt en nærmere vurdering av kostnader ved vegvedlikehold i Hjerkinnskytefelt. Dette er kostnader til eksterne leverandører.

¹⁷ Det vurderes bruk av avansert søketeknologi til å scanne de ulike vegene mht mulige blindgjengere.

Dersom dette gjennomføres med suksess vil det redusere usikkerheten knyttet til vedlikehold av vegnettet.

¹⁸ E-post av 9.12.2015 fra Forsvarsbygg til Østlandsforskning

¹⁹ E-post videresendt til Østlandsforskning 9.19.2015.

Forsvarsbygg har mht vedlikehold for 2008-2015 funnet en årlig gjennomsnittlig kostnad for vegene på kr. 1 113 000,-. Basert på antall meter veg i feltet, gir dette en snittpris på ca. kr. 14 000,- pr/km veg. De årlige behovene har variert en del, fra ca 500 000 per år til 2 000 000. Det er særlig værforholdene i skytefeltet som påvirker dette. De har ingen detaljert oversikt over hvilke strekninger som har hatt tyngst behov for vedlikehold. Forsvarsbygg antar at kr 14 000,- pr/km veg kan være en indikasjon på sannsynlig vedlikeholdskostnader på vegstrekninger eller deler av vegstrekninger. Forsvarets beregninger tar utgangspunkt i en minimumsstandard på vegnettet. Ved beregningene har en også så langt som mulig ekskludert kostnader som ikke er relevante i forhold til en framtidig sivil bruk.

Statskog vil vederlagsfritt avstå grunn til eventuelle veger. De vil imidlertid ikke bidra til kostnadene ved drift av vegene, men vil kreve bruksrett som følge av at de avstår grunn. Det vil si bruk i forbindelse med ettersyn av eiendommer, som oppsyn. De foreslår at det etableres et veglag som får ansvar for vedlikehold og drift av eventuelle veger. Fjellstyrer og beitelag må være sentrale aktører i veglaget. Andre sier at de antar at Statskog kan være en aktuell aktør i veglaget fordi de vil ha behov for bruk av vegene.

En respondent sier at eventuelle veger i framtida bør ha en enkel standard slik at utgifter til vedlikehold reduseres. Vedkommende mener at det er enklere å vedlikeholde Vålåsjøhøvegen enn f.eks. deler av vegen gjennom Grøndalen. Andre ser få eller ingen problemer med å vedlikeholde hele dagens vegnett.

7 KONSEKVENSER AV TO VERNEALTERNATIVER

7.1 Konsekvenser for saueneæringen

7.1.1 Sammenstilling av konsekvens for delområder og alternativer

Med konsekvens menes de fordeler og ulemper et tiltak (her vernealternativene) vil medføre. Vanligvis er dagens situasjon utgangspunktet for vurderingene, men i dette tilfellet der vi må legge vedtatte planer som ennå ikke er gjennomført til grunn, er vurderingene gjort med 0-alternativet som utgangspunkt. 0-alternativet er en tenkt situasjon i 2020 der naturrestaureringsprosjektet er gjennomført, men uten at området er vernet etter naturmangfoldloven. I kapittel 9 er det gitt en kort vurdering av «0»-alternativet i forhold til dagens situasjon.

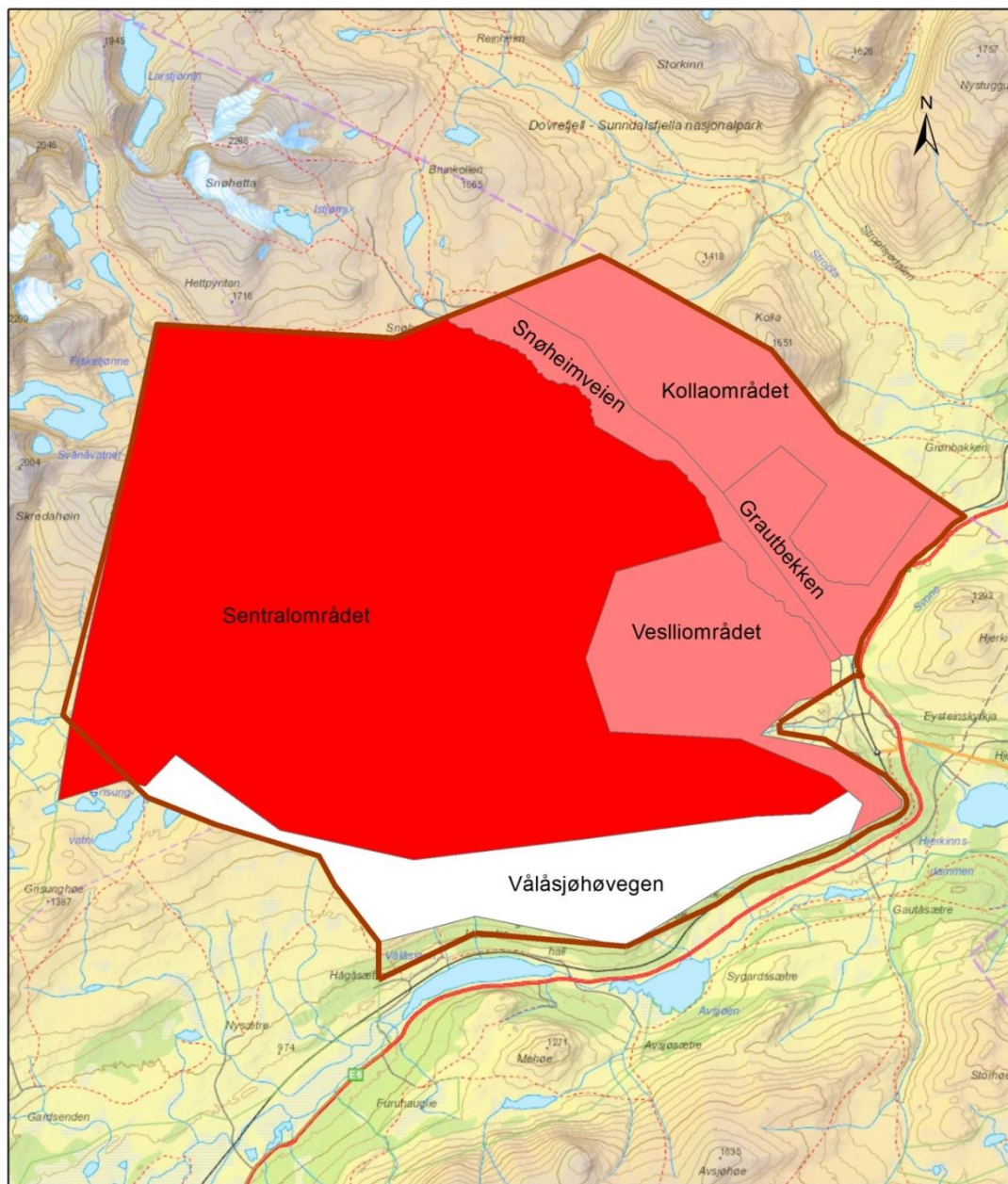
Konsekvensgraden av et alternativ framkommer ved å sammenstille verdi og omfang med utgangspunkt i konsekvensvifta som er vist i figur 6-5 i håndbok V712.

Konsekvensvurderingen angis på en ni-delt skala fra meget stor negativ til meget stor positiv konsekvens.

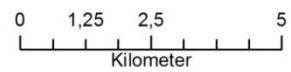
Tabell 22. Samlet konsekvensvurdering og rangering av alternativ 1 og 2 i forbindelse med sauedrift i forhold til alternativ «0».

Delområde	Alternativ 1	Alternativ 2
1. Vålåsjøhøvegen	0	++++
2. Sentralområdet	---	++
3. Veslliområdet	--	++++/+++
4. Snøheimvegen	--	0
5. Kollaområdet	--	0
6. Grautbekkenområdet	--	0
Samlet konsekvens	---/--	+++
Rangering	Dårligst	Best

Figur 19. Samlet konsekvens for sauedrift ved alternativ 1 i forhold til 0-alternativet.

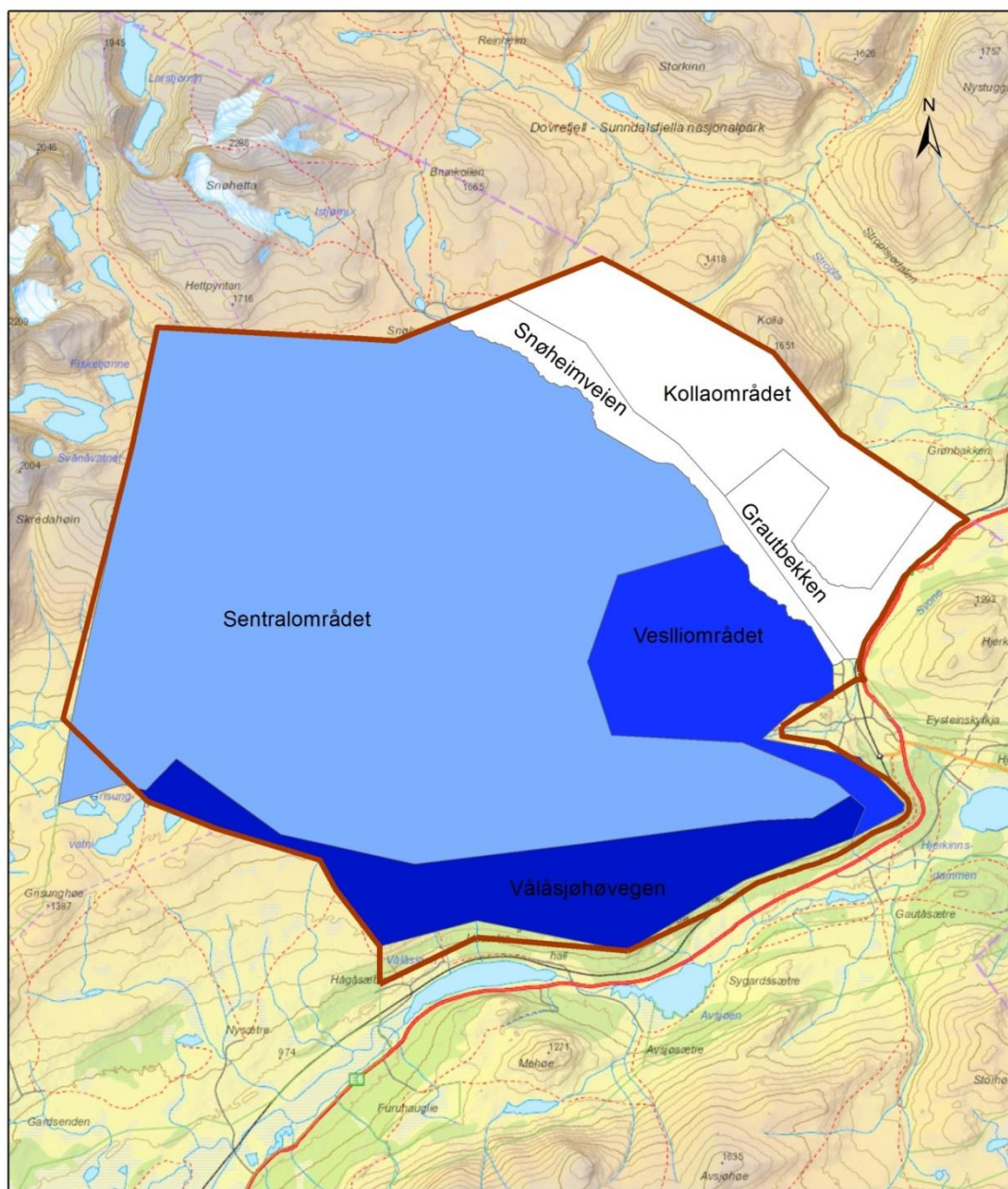

- Konsekvenser
- Middels negativ
 - Stor negativ
 - Ubetydelig

Utredningsgrense

Figur 20. Samlet konsekvens for sauedrift ved alternativ 2 i forhold til 0-alternativet.

Konsekvenser

- Meget stor positiv
- Stor til middels positiv
- Middels positiv
- Ubetydelig

Utredningsgrense

Tabell 22 samt Figur 19 og Figur 20 viser at samlet sett har vernealternativ 1 stor/middels negativ konsekvens i forhold til 0-alternativet. Vernealternativ 2 har stor positiv konsekvens når det gjelder sauedriften sammenlignet med 0-alternativet. Alternativ 2 er altså klart best i forhold til landbruk mht beiting for sau. Ved sammenstillingen av de ulike delområdene er det lagt mer vekt på Vålåsjøhøvegen, sentral/vestområdet og Veslliområdet enn de tre øvrige fordi de tre områdene har størst verdi i dag.

Arealforvaltning etter plan- og bygningsloven gir sannsynligvis landbruket et større spillerom enn når en har verneområdet etter naturmangfoldloven, men det er en usikkerhet mht hvordan forvaltningen etter plan- og bygningsloven vil bli. Forhold som regional plan antas å legge føringer. Selv om en ser for seg en liberal praktisering etter plan- og bygningsloven, for eksempel mht utvidelser av bygg, er de samlede konsekvensene av alternativ 2 likevel klart best når «0»-alternativet er utgangspunktet for sammenligningen. Det skyldes at en i alternativ 2 beholder Vålåsjøhøvegen, Snøheimvegen og vegen til Veslli/Rollstadsætri (jf. føringene fra Klima- og miljødepartementet i brev av 2. juli 2015).

I de følgende avsnittene går vi nærmere inn på mulige konsekvenser av de to vernealternativene i forhold til 0-alternativet og effekter av dette.

7.1.2 Konsekvenser og effekter av vernealternativ 1 for sauenæringen i forhold til 0-alternativet

Konsekvensen av alternativ 1 sammenlignet med 0-alternativet er i første rekke knyttet til at ved alternativ 1 vil adkomsten innover langs Svone skje på et kjørespor, mens den ved «0»-alternativet vil skje på Snøheimvegen. Dessuten er det ved alternativ 1 ikke hjemlet for bruk av Gamle Snøheimveg til tilsyn og sanking av bufe, men uttransport av syke/skadde dyr er tillatt. Ved 0-alternativet kan det ha blitt for lange avstander å gå fra veg og dermed behov for nye overnattingssteder inne i Grisungdalen/Veslli/Einøvlingen området. Ved en forvaltning etter plan- og bygningsloven ville det trolig vært lett å få tillatelse til oppsetting av ei bu inne i området for tilsyn i forbindelse med utøvelse av beitenæringen.

Dette er ikke tillatt etter verneforskriftene og vil trolig gi dårligere mulighet for tilsyn med sau. Tilsynet vil også kunne bli mer tids- og arbeidskrevende, hvilket kan svekke interessen for sauedrift. Det er imidlertid et åpent spørsmål om hvor omfattende sauedriften ville vært når de aller fleste vegene allerede er fjerna som følge av naturrestaureringsprosjektet. Se kapittel 9 for en kort gjennomgang av hvordan dette kan påvirke sauedriften i forhold til dagens situasjon.

Dårligere adgang til sentralområdet og Veslli området ved alternativ 1 øker behovet for ei oppsynsbu i området Einøvlingen/Grisungdalen/Veslliområdet. Hvor det er mest aktuelt

med ei slik bu må vurderes når en ser hvordan beitingen utvikler seg. Det er imidlertid grunn til å anta at det er mer aktuelt med ei bu lenger inne i Grisungdalen enn ved dagens Veslli/Rollstadsæter fordi det gir kortere gangveg til sentrale beiteområder. Utfra et slikt perspektiv er det trolig ikke behov for dagens bygninger ved Veslli/Rollstadsæter, men innhengningen kan være god å ha til oppbevaring av sau ved samling.

7.1.3 Konsekvenser og effekter av vernealternativ 2 for sauene i forhold til 0-alternativet

Konsekvensene av alternativ 2 i forhold til alternativ 0 er at deler av utredningsområdet blir mye bedre tilgjengelig og at andre deler blir bedre tilgjengelig. Dette skyldes at alternativet åpner for at Vålåsjøhøvegen og vegen til Veslli/Rollstadsæter skal kunne bestå i tillegg til Snøheimvegen jf. føringene fra KLD. Dermed er det også lett tilgang til eksisterende hytter ved Grisungen samt Svånålægeret, og lettere tilgang til hytte ved Einøvlingen. Dette reduserer behovet for ny hytte i Grisungdalen og tilgrensende områder. Vegene letter tilsynet med sauen, hvilket er tidsbesparende i forhold til om en måtte gå inn i områdene fra ytterkantene. Dermed syns det heller ikke behov for å opprettholde dagens bygninger ved Rollstadsæter og Veslli av hensyn til ettersyn og sankning av husdyr. Innhengningene vil imidlertid fortsatt være nyttige i den sammenheng.

Dette gjør det også lettere å ivareta hensyn som dyrevelferd ved at en raskere kan finne skadde og døde sauer og at sankingen blir mer effektiv og tidsbesparende. Dette burde virke positivt i forhold til å bevare og utvikle sauene, hvilket trolig vil styrke landbruket og bygdene.

7.2 Fordeler og ulemper i forhold til beiting av storfe og hest

7.2.1 Storfe

Det er per 2015 begrenset med beiting av storfe i utredningsområdet. Dette skyldes usikkerheten omkring opptak av metallfragmenter hos storfe. Gjennomføringen av Forsvarsbygg sine forsøk har vært varierende med hensyn til vellykkethet, men hovedtrekket er at det er få skader på dyr som har gått med magnet.

Fra rettighetshaverne er det framholdt at det kan bli aktuelt med storfebeiting igjen. Det er imidlertid en del usikkerhet knyttet til dette. Det gjelder blant annet hvem som kan si at området igjen kan åpnes i større skala og hvordan en skal finansiere eventuelle økte utgifter i forbindelse med bruk av magneter i vomma.

Utfra dagens beiting av storfe er det arealet som leies i Hjerkinns utmåling stort nok. I hvor stor grad dette også vil gjelde i framtida vil avhenge av hvor stor interessen for storfedrift blir og hvor lenge forsvaret kommer til å utbetale erstatning dersom skytefeltet likevel tas i bruk til storfe.

I hovedtrekk er det samme geografiske mønster mht beiteverdi for sau og storfe, men ifølge Selsjord (2002:7-9) er det også 7 km² grasmyr som først og fremst er egnet for storfe. Arealet tilsier 105 storfe eller 420 saueenheter. Det er grunn til å anta at gjennomføring av storfedrift til en viss grad avhenger av den samme infrastruktur som for sau, med unntak av at det ikke i samme grad vil være behov for jervefeller samt oppsyn i forhold til jerv.

Tilgangen til veg vil være viktig også for storfedrift, men det er ikke mulig å si mer detaljert hvordan det vil slå ut for delområdene. På bakgrunn av det en vet om beiteverdier og antatt omfang av de to vernealternativene, vil alternativ 2 være det beste og alternativ 1 er dårligst. Ved storfedrift vil det også være behov for ettersyn, men i mindre grad enn for sau.

7.2.2 Hest

Vurderingene av betydningen for hest har også et meget begrenset empirisk grunnlag. Når det gjelder framtidig bruk mener en rettighetshaver at de mest aktuelle områdene er nedre del av Grisungdalen og deler av Svånådalen samt mot Lille ringveg/Kolla. I forhold til de tre vegene som kan være aktuelle å beholde vil vegen inntil Veslli/Rollstadsætri sammen med deler av Snøheimvegen være de aktuelle strekningene. Opprettholdelse av kve på Veslli/Rollstadsætri vil være en fordel. Dette tilsier at alternativ 2 er det beste også her.

Ved ettersyn av hester kan det ifølge respondent være aktuelt å ri dit, eller bruke sykkel på veg eller hest med kjerre. De generelle vernebestemmelsene for biotopvernområdet, og de øvrige verneområdene ved begge alternativene gir rett til bruk av hest til kløving og gjeting. Ved alternative 2 er det er dispensasjonsbestemmelser som gir mulighet for å få tillatelse til «nødvendig motorferdsel på Snøheimvegen i forbindelse med tilsyn og sanking i regi av beitelag». Som vi kommer tilbake til i avbøtende tiltak så bør det komme presiseringer i forskriftene for biotopvernområdet og landskapsvernområdet som dekker de påpekte behovene.

8 AVBØTENDE OG KOMPENSERENDE TILTAK SAMT INNSPILL TIL FORVALTNINGSPLAN

8.1.1 Avbøtende og kompenserende tiltak for alternativ 1 i forhold til alternativ 0

Avbøtende tiltak

Vurderinger i forbindelse med alternativ 1 er at det vil være behov for å sette opp ei bu/tilsynshytte i området Grisungdalen – Einøvlingen – Vesli fordi lang avstand til gode veger fører til større behov for overnatting ute i terrenget. I et slikt perspektiv er det trolig mer aktuelt med ei bu inne i Grisungdalen-området enn å beholde Vesli/Rollstadsæter. Etersom Vesli/Rollstadsæter vil bli liggende nærmere veg enn resten av Grisungdalen bør det være aktuelt å bevare kvea der for oppsamling av sau. En eventuell økt satsing på storfe og hest vil forsterke behovet for ei oppsynshytte inne i dette området

Maribu er overført til Lesja fjellstyre og skal kunne tjene som overnattingssted og utgangspunkt for tilsyn og innsamling av husdyr. Etersom det ikke er tillatt med bruk av Gamle Snøheimveg til tilsyn og sanking så blir det behov for lengre opphold på Svånålægeret og fjellstyrehytta ved Einøvlingen. Vernereglene gir grunnlag for mindre utvidelser. En kan tenke seg at utgifter til slike utvidelser og eventuell heving av standard som følge av større bruk dekkes av vernemyndighetene.

Når Snøheimvegen fjernes øker behovet for mobile samlekvær. Det kan tenkes slike blant annet flere steder ved Snøheimvegen og ved Maribu. Den endelige plasseringen av samlekvær og saltsteiner er et spørsmål for mer løpende beslutninger utfra hvordan beitebruk og tilsyn/sanking utvikler seg. Vernereglene gir mulighet for dette og det bør bli et tema i forvaltningsplanen.

Et avbøtende tiltak ved alternativ 1 er at Gamle Snøheimveg får en standard som gjør den tilgjengelig med flere typer kjøretøy og at vernereglene gir adgang til å bruke den i forbindelse med ettersyn og sanking av husdyr.

Etersom den største endringen i forhold til alternativ «0» er behovet for fysiske tiltak, som flere samlekvær, er ordningen med tilskudd til tiltak i beiteområder, jf kap. 4.5., aktuell i forbindelse med vurderingene av alternativ 1 i forhold til alternativ 0.

Et avbøtende tiltak i forhold til ettersyn, særlig av hest, er at vernereglene for landskapsvernområdet og forvaltningsplanen får en presisering som gir mulighet til bruk av hest og *kjerre* ved ettersyn og at bruk av sykkel er tillatt når formålet er ettersyn.

Kompenserende tiltak

Aktuelle kompenserende tiltak i dette tilfellet er først og fremst flytting av besetninger. Konsekvensene av alternativ 1 (med 0-alternativet som utgangspunkt) er likevel ikke så omfattende at de i seg selv bør være grunnlaget for leie av andre områder og flytting av besetninger.

8.1.2 Avbøtende tiltak for alternativ 2 i forhold til alternativ 0

Avbøtende tiltak

Verneregler for biotopvernområde og landskapsvernområde, samt forvaltningsplanen, bør inneholde en presisering av at gjeting også inkluderer bruk av hest og *kjerre*. Videre at bruk av sykkel er tillatt i forbindelse med ettersyn av husdyr.

Et tiltak som bedrer forholdet for sauenevingen kan være at Vålåsjøhøvegen fra Grisungen forlenges til noe nedenfor Buahøin. Den aktuelle strekningen er bratt og det vil lette utøvelsen av beitenæringen i et område med gode beiter dersom vegen forlenges. Det medfører at grensene for landskapsvernområdet må endres tilsvarende.

Videre vil det bedre muligheten for sauenevingen dersom det blir mulig å kjøre til høgde 1138 ved Veslli og beholde den mobile samlekeve der samt å bruke det inngjerda området på Veslli ved ettersankingen. Veg til Veslli/Rollstadsætri reduserer behovet for overnatting i det området, hvilket også er situasjonen i dag, selv om en i dag kjører relativt langt innover Grisungdalen

Det kan også tenkes en mobil samlekeve ved Svånålægeret samt ved Maribu. Det samme kan gjelde ved Buahøin, men både saltsteiner og samlekever er et spørsmål for mer løpende beslutninger utfra hvordan beitebruk og tilsyn/sanking utvikler seg.

8.2 Innspill i forhold til forvaltningsplan

Tillatelsen til bruk av vegene bør skje på bakgrunn av flerårige tillatelser. Det har vært registrert misnøye med at de som er beitebrukere har en tilgang til vegnettet som andre ikke har, og at det f.eks. har gitt dem fordeler i bruken av området ved jakt. For at en bruk av vegene i forbindelse med utøvelse av sauenevingen skal gi allmenn aksept også hos andre bør en lage et forvaltningsregime som gir allmenn aksept på lang sikt. Dette må være en del av arbeidet med forvaltningsplanen.

Når det gjelder vedlikehold og drift av veger vil Statskog avgi grunn, men vil ha rett til å bruke veger ved ettersyn og drift. Det bør etableres et andelslag. Forsvarsbygg sine data gir grunn til å anta omlag kr. 14 000 per kilometer for drift og vedlikehold. Dette er ifølge forsvarsbygg basert på en minimumsstandard på vegene. Det er framholdt at med noen unntak vil de tre aktuelle strekningene i alternativ 2 antagelig ikke kreve så mye vedlikehold som enkelte andre strekninger. Forurensningsfaren anses som lav, mens det er noe mer usikkerhet om mulige blindgjengere i vegene.

Når vegene og bruene er fjerna, uansett hvor omfattende dette blir - jfr hvilket alternativ som velges - så vil det gi et nytt utgangspunkt for ferdselsmønsteret i området. Det gir grunnlag for å diskutere den nærmere plassering av bl.a. bruer og klopper slik at disse får best mulig plassering i forhold til forventet ferdsel. Dette må følges opp i forbindelse med forvaltningsplanen.

9 NOEN KONSEKVENSER AV «0»-ALTERNATIVET I FORHOLD TIL DAGENS SITUASJON

9.1 Bakgrunn

Bakgrunnen for dette kapittelet er at de berørte parter i forbindelse med gjennomgang av et utkast til rapport i et møte på Toftemo den 19. november også ba om å få belyst konsekvenser og effekter av det vedtatte naturrestaureringsprosjektet i forhold til dagens situasjon for landbruket. I etterkant av møtet åpnet Fylkesmannen for et tilleggskapittel om dette innenfor visse rammer (jf. e-post 25. november 2015). Dette ble fulgt opp med et felles skriftlig innspill fra kommunene, fjellstyrene, beitelaget og Dovre bondelag.

Dette behandles her som et eget kapittel fordi det ikke er en del av den formelle konsekvensutredningen. Den tar som tidligere nevnt utgangspunkt i 0-alternativet, som er dagens situasjon med vedtatte planer, altså naturrestaureringsprosjektet. Tilleggsoppdraget åpner for å foreslå eventuelle avbøtende tiltak som kan redusere de negative konsekvensene av allerede vedtatte planer.

Da Stortinget fattet sitt vedtak i 1999 forelå det ingen vurdering av hvilke konsekvenser dette ville få for landbruket. I etterkant av vedtaket var det i årene 2001 – 2005 en planprosess som altså resulterte i den naturrestaureringsplanen som er under gjennomføring.

9.2 Vurdering av «0»-alternativet i forhold til dagens situasjon

Dagens bruk av utredningsområdet er beskrevet i rapporten, særlig i kapittel 4. Figur 15 viser dagens veger og kjøring i forbindelse med tilsyn i skytefeltet. Ved 0-alternativet vil alle veger, med unntak av Snøheimvegen, være fjernet. Overgangen fra dagens situasjon til «0»-alternativet er den største endringen for landbruket, og den endringen er mye større enn f.eks. fra 0 til 1 alternativet.

Vi gir her en kort oversikt over de viktigste forskjeller mellom dagens situasjon og «0»-alternativet. Gjennomgangen i dette kapittelet vil forhåpentligvis gi et klarere bilde av

hovedtrekk i konsekvenser og effekter for landbruket av gjennomføringen av vedtatte planer, med eller uten vern, i forhold til dagens situasjon.

Det sentrale momentet er at ved alle tre alternativene vil det bli en vanskeligere adgang til området enn i dag fordi hele eller deler av vegnettet beitebrukerne kan bruke skal tilbakeføres. Alternativ 2 skiller seg positivt ut blant disse alternativene fordi dette alternativet åpner for at Snøheimvegen, Vålåsjøhøvegen og vegen fram til Veslli skal bestå jf. føringer i brev fra Klima- og miljødepartementet av 2. juli 2015.

Ved «0»-alternativet vil de eneste mulighetene til å komme til området og inn i det være fra E6 over Dovrefjell, fra Nysætra og Snøheimvegen. Dette vil påvirke muligheten for husdyrhold på flere måter.

Tid brukt til ettersyn og sankning

Mindre tilgjengelighet som følge av at vegene, med unntak av Snøheimvegen, blir borte vil føre til at det går med langt mer tid til tilsyn og sankning. Dette er klart vist tidligere i rapporten. Det vil bli ekstra sårbart ettersom sauedriften i stor grad må kombineres med annen yrkesutøvelse. Dette vil bli særlig merkbart i forbindelse med etter-sankingen som dekker store områder. I dag har de hjelp av helikoptre fra Forsvaret ved denne sankingen, en hjelp som blir borte når Forsvarets aktiviteter er lagt ned.

Beregning av økt tidsforbruk til tilsyn og sankning ved alternativ 2 i forhold til dagens situasjon

Jora beitelag har i tillegg til den beregna oversikten over antall timer brukt til tilsyn og sankning i 2015 estimert hvor mye behov for tilsyn og sankning det vil bli ved alternativ 2. Dette er basert på en beregning av hvor mye ekstra tid en vil måtte bruke for hver enkelt besetning når veger er borte. Det tas hensyn til at besetningene er ulikt fordelt innen utredningsområdet. Beregningene inkluderer hvor mye ekstra tid det vil gå med til lovpålagt tilsyn ved alternativ 2, altså et minimum.

Beregning av tidsbruk til *tilsyn* ved dette alternativet er basert på loggføringer over tidsbruk (antall km per time, inkludert observering, matpause, registrering av dyr (lammetall kontra merking etc)). Beregnet tidsbruk ved *sanking* er basert på de samme antagelsene.

På bakgrunn av en del forutsetninger antas det at alternativ 2 vil medføre et ekstra tilsyn på 715 timer og et behov for 480 timer ekstra ved sankning. *Altså antas det at alternativ 2 vil medføre knapt 1200 timer ekstra i forhold til dagens situasjon. Det er ca 160 dagsverk, men det vil i særlig grad berøre 5 brukere.*

Ifølge notatet vil fjerning av en del veger også føre til mer kjøring både inn og ut av området fordi det som nå kan tas som en rundtur, f.eks. gjennom Grøndalen, vil måtte

deles opp i f.eks. to turer: en inn til Stridåbrui og en ny inn til Grisungen. Slik mertid er ikke inkludert i den nevnte oversikten. Den er bare basert på tid i terrenget.

Beregningene tar utgangspunkt i dagens beitebruk, altså i all hovedsak sau. Dersom antall sau øker, jf at det er et potensiale for det, samt at det blir mer beiting av storfe, vil også det antatte antall timer til ettersyn øke utover de beregninger som er vist her.

Ved beregningen av økt tidsforbruk er det ikke forsøkt inkludert eventuell ekstra tid som følge av at området ligger i jervesona i Oppland. Ved akutte rovdyrskader vil tiden til tilsyn og annet i forbindelse med jerv øke. Det gjelder både ved dagens situasjon og ved alternativ 2.

Notatet har ingen vurderinger av ekstra tid i forbindelse med alternativ 0 og 1. Utfra at disse inkluderer langt færre veger så vil de medføre et mye større ekstraforbruk av tid enn ved alternativ 2 og dagens situasjon.

Forholdet til dyrevelferd

Tilsyn med beitedyr er uansett en viktig del av saueholdet. Det er likevel ekstra viktig i dette området, som inngår i det nasjonalt prioriterte jerveområdet. Det er et krav fra Mattilsynet at skadde dyr må avlives raskt, hvilket krever hyppig ettersyn. Færre veger gjør også at SNO og skadefellingslag kommer senere ut i terrenget og får mindre tid der. Det vil gi en kostnadsøkning fordi det går med mer arbeidstid for disse. Sannsynligheten for effektiv felling avtar også.

Ettersyn er videre viktig for å få en rask dokumentasjon av skadet eller drept bufe. Når området blir vanskeligere tilgjengelig, samtidig med at en har krav om ettersyn, fører det til behov for hyppigere ettersyn fra brukerne, som oftest har annen jobb ved siden av, eller at det må leies inn ekstra tilsyn. Dette gir en økonomisk belastning for brukerne.

Effekter på saueholdet

Resultatet kan bli at flere brukere legger ned sin sauedrift, eller at nye brukere ved generasjonsskifte velger bort sauenæringen fordi driften blir for tungvint. Flere faktorer vil påvirke dette, men erfaringene fra nedleggingen av saueholdet i Aursjøhø-området gir en del indikasjoner på hva som kan skje. Det er en generell tendens til at sauedriften legges ned der adgangen er mer komplisert og hvor det er færre brukere å fordele det felles arbeidet på, enn i andre områder.

Dette kan føre til at beiteressurser forblir ubenyttet. Det kan også føre til at jordbruksmiljøet blir svekket, i kommuner hvor landbruket har en sterk stilling og hvor det er stor interesse for å utvikle dette.

9.3 Mulige avbøtende tiltak ved «0» alternativet jf dagens situasjon

Det er grunn til å anta at sauene fortsatt vil utvide sitt område uavhengig av om det slippes flere sauer. Dersom det slippes flere sauer vil trolig også større områder tas i bruk. Dette vil medføre ekstra behov for ettersyn. En økt satsing på storfe vil også øke behovet for ettersyn. Det er allerede vedtatt at Maribu, som er overført til Lesja Fjellstyre, skal kunne benyttes av Dovre fjellstyre og Jora Beitelag i forbindelse med tilsyn og sanking. I forhold til «0»-alternativet kan en tenke seg at tilsynet og sankingen blir gjort lettere i deler av området som blir liggende langt fra veg ved at det gis tillatelse til ei ny bu i området Einøvlingen/Grisungdalen/Vesli. Det bør også være en vurdering om beitelaget kan få avtale med Dovre fjellstyre om bruk av deres hytte ved Einøvlingen. En avtale med fjellstyret i forbindelse med Svånålægeret vil også være nødvendig.

Andre tiltak kan være at det i større grad gis adgang til bruk av ATV for kjøring i deler av terrenget. Det vil også bli behov for flere mobile sankekever f.eks. ved Maribu og Svånålægeret, men dette må vurderes på bakgrunn av hvordan beitebruken utvikler seg. Det samme gjelder plassering av saltsteiner.

Det er flere støtteordninger som kan brukes til å kompensere for ulemper som følge av at området blir vanskeligere tilgjengelig ved at veger blir borte.

Et alternativ er å flytte de ulike besetningene til andre områder. Per i dag er det ledige områder i Dovre. Dette forutsetter imidlertid at en starter på nytt med nye besetninger for alle aktuelle brukere. Videre er det en forutsetning at det inngås svært langsiktige avtaler. En grunnleggende forutsetning er også at Dovre fjellstyre, eksisterende bruksberettigede og private grunneiere vil gå inn på langsiktige avtaler for disse områdene.

10 REFERANSELISTE

Dovre kommune (udatert). *Beitebruksplan*. Dovre

Fylkesmannen i Oppland (2013). *Vern av tidligere Hjerkinnskytefelt. Melding om oppstart av verneplanarbeidet*. Lillehammer: Fylkesmannen i Oppland.

Haugen, O.I. (1952). *Norske fjellbeite. Bind 1. Oversyn over undersøkte fjellbeite i Oppland*. Oslo: Det kgl. Selskap for Norges Vel.

Lesja kommune (2000). *Grønne verdier. Beitebruksplan for Lesja kommune 2000-2004*. Lesja.

Lorentzen, I. (2015). *Hjerkinnskytefelt. Fagrapport landbruk*. Lillehammer: Fylkesmannen i Oppland.

Selsjord, R.K.G. (2002). *Tilbakeføring av Hjerkinnskytefelt til sivile formål*. Notat. Dovre.

Strand, O., Flemsæter, F., Gundersen, V. & Rønningen, K. (2013). *Horisont Snøhetta*. Trondheim: NINA (Temahefte 51).

Statens vegvesen (2014). *Konsekvensanalyser*. Håndbok V712. Oslo: Statens vegvesen.

11 VEDLEGG

11.1 Vedlegg 1: Intervjuguider

Aktuelle spørsmål i forbindelse med beitelagene

1. Om beitingen fra Jora Beitelag
 - er det forskjeller i hvem sine sauer som slippes hvor og hvor de beiter
 - er noen brukere mer avhengige av deler av området enn andre
 - hyppighet for ettersyn
2. Hva er viktig for å opprettholde saubeitingen
 - mulighet til å opprettholde veg/mulighet for ettersyn
 - mulighet til å sette ut saltsteiner
 - mulighet til samlekkeveer/gjerder
 - annet....
3. Planer/ønsker for framtida mht *sau* og betydningen av utredningsområdet
4. Planer/ønsker for framtida mht *storfe* og betydningen av utredningsområdet
5. Andre planer/ønsker for framtida og betydningen av utredningsområdet
 - Setring
6. Hvor viktige er de ulike delene av utredningsområdet for sauedriften
7. Hvordan er radiobjellene fordelt på besetninger – gir de et godt bilde?
8. Er det alternative områder for beiting med sau
 - utenfor utredningsområdet
 - i skytefeltet
9. Hva synes beitelaget om «0»- alternativet – altså der alle veger skal bort
10. Hva synes beitelaget om alternativ 1 og vernereglene

11. Hva synes beitelaget om Alternativ 2 og vernereglene

12. Hvordan tenker dere om vedlikehold av veger i framtida?

- kostnader, forurensning, problematikken om sprengningsfare ved vedlikehold mv

Aktuelle spørsmål i forbindelse med rettighetshaver

Hva synes fjellstyret om «0»- alternativet – altså der alle veger skal bort

- bevaring av rettigheter
- mulighet til å utøve beiting og annen utmarksbruk

Hva synes fjellstyret om alternativ 1 og vernereglene

- bevaring av rettigheter
- mulighet til å utøve beiting og annen utmarksbruk

Hva synes fjellstyret om alternativ 2 og vernereglene

- bevaring av rettigheter
- mulighet til å utøve beiting og annen utmarksbruk

Planer/ønsker for framtida mht *sau* og betydningen av utredningsområdet

Planer/ønsker for framtida mht *storfe* og betydningen av utredningsområdet

Andre planer/ønsker for framtida og betydningen av utredningsområdet

- Setring

Hvor viktige er de ulike delene av utredningsområdet for sauedriften

Hvordan er radiobjellene fordelt på besetninger – gir de et godt bilde?

Er det alternative områder for beiting med sau

- utenfor utredningsområdet
- i skytefeltet

Hvordan tenker dere om vedlikehold av veger i framtida?

- kostnader, forurensning, problematikken om sprengningsfare ved vedlikehold
mv

Annet?

Aktuelle spørsmål til Dovre – Lesja landbrukskontor

Det finnes et «0»-alternativ, der plan- og bygningsloven samt fjelloven er de sentrale lovverk. I dette alternativet består Snøheimvegen samt et kjørespor til Einøvlingen. Det skal bestå inntil naturlig revegetering har skjedd. Kart 1.
Hvordan mener du landbruket vil bli berørt ved dette alternativet mht:

- a) adkomst til terrenget fra veg
- b) behov for/mulighet til å anlegge bruer/klopper
- c) behov for/mulighet til å sette opp *nye bygninger* for bruk i landbruket
- d) behov for/mulighet til å utbedre/utvide eksisterende bygninger
- e) behov for/mulighet for motorferdsel i utmark sommer og vinter
- f) behov for/mulighet til å sette ut saltsteiner
- g) behov for/mulighet til samlekkeveer/gjerder
- h) behov for mulighet til å sette ut jervefeller
- i) annet?

Alternativ 1 inneholder en stor nasjonalpark og et landskapsvernområde i sørøst. Når det gjelder veger så kan transport til Snøheim skjer på kjørespor langs Gamle Snøheimveg. Kart 2.

Hvordan mener du landbruket vil bli berørt ved dette alternativet mht:

- a) adkomst til terrenget fra veg
- b) behov for/mulighet til å anlegge bruer/klopper
- c) behov for/mulighet til å sette opp *nye bygninger* for bruk i landbruket
- d) behov for/mulighet til å utbedre/utvide eksisterende bygninger
- e) behov for/mulighet for motorferdsel i utmark sommer og vinter
- f) behov for/mulighet til å sette ut saltsteiner
- g) behov for/mulighet til samlekkeveer/gjerder
- h) behov for mulighet til å sette ut jervefeller
- i) annet?

Alternativ 2 inneholder en stor nasjonalpark og et biotopvernområde langs Snøheimvegen. I landskapsvernområdet i sør og sørøst vil Hornsjøhøvegen bestå samt veg til Veslli. Kart 3.

Hvordan mener du landbruket vil bli berørt ved dette alternativet mht:

- a) adkomst til terrenget fra veg
- b) behov for/mulighet til å anlegge bruer/klopper
- c) behov for/mulighet til å sette opp *nye bygninger* for bruk i landbruket
- d) behov for/mulighet til å utbedre/utvide eksisterende bygninger
- e) behov for/mulighet for motorferdsel i utmark sommer og vinter
- f) behov for/mulighet til å sette ut saltsteiner
- g) behov for/mulighet til samlekkeveer/gjerder
- h) behov for mulighet til å sette ut jervefeller
- i) annet?

Hvilke planer/ønsker er det for *sau* i utredningsområdet?

Hvilke planer/ønsker er det for *storfe* og *hest* i utredningsområdet?

Andre planer/ønsker for framtida i forhold til landbruket og betydningen av utredningsområdet?

- Setring

Hvor viktige er de ulike delene av utredningsområdet for sauedriften?

Er det alternative områder for beiting med sau?

- i utredningsområdet
- utenfor utredningsområdet

Er det områder i Dovre og Lesja som i dag kan sammenlignes med et skytefelt der bare Snøheimvegen evt. Gamle Snøheimveg består?

Hva tenker dere om vedlikehold av veger i skytefeltet i framtida?

- kostnader, forurensning, problematikken om sprengningsfare ved vedlikehold mv

Annet?

ØF-rapport 13/2015

Stortinget vedtok i 1999 at tidligere Hjerkins skytefelt skulle tilbakeføres til naturen, og inkluderes i de eksisterende verneområdene på Dovrefjell. Det er utarbeidet to alternativer til vern. I denne rapporten er disse to alternativene vurdert i forhold til konsekvenser for landbruket. Sammenligningsgrunnlaget er 0-alternativet (forventet utvikling gitt at området ikke vernes, men der det store naturrestaureringsprosjektet er gjennomført i tråd med vedtatt prosjektplan). Området brukes i første rekke som beite for sau, men har tidligere også vært brukt av storfe. Rapporten dokumenterer landbruksinteressene knyttet til området, med særlig vekt på dets betydning for sauedriften. Alternativ 2 er det mest fordelaktige for landbruket, særlig fordi en da bevarer Vålåsjøhøvegen, samt vegene til Snøheim og Veslli. Dette gir bedre tilgang i forbindelse med ettersyn og sanking. Rapporten har en vurdering av forutsetninger og muligheter for videreføring av aktuelle veger mht forurensningsfare, sprengningsfare og utgifter til vedlikehold. Rapporten gir en kort vurdering av forskjeller mellom dagens situasjon og «0»-alternativet.

ISBN nr: 978-82-7356-754-3